

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**EVCİL HAYVAN BESLEYEN YETİŞKİN BİREYLERİN
ÇOCUKLUK ÇAĞI RUHSAL TRAVMALARI İLE EVCİL
HAYVANLARA BAĞLANMA DÜZEYLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Cemre ÖZYURT

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Erhan ALABAY

İSTANBUL – 2021

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**EVCİL HAYVAN BESLEYEN YETİŞKİN BİREYLERİN
ÇOCUKLUK ÇAĞI RUHSAL TRAVMALARI İLE EVCİL
HAYVANLARA BAĞLANMA DÜZEYLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Cemre ÖZYURT

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Erhan ALABAY

İSTANBUL - 2021

TEZ ONAYI

ÖZET

EVÇİL HAYVAN BESLEYEN YETİŞKİN BİREYLERİN ÇOCUKLUK ÇAĞI RUHSAL TRAVMALARI İLE EVÇİL HAYVANLARA BAĞLANMA DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırmanın temel amacı; evcil hayvan sahibi olan 18 yaş ve üzeri bireylerin evcil hayvanlarına bağlanma düzeylerinin tespiti, çocukluk çağı ruhsal travmalara maruz kalma durumu tespiti ve evcil hayvana bağlanma düzeyleri ile çocukluk çağında maruz kaldıkları travmalar arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Araştırmanın çalışma grubunu; evcil hayvan sahibi yetişkin bireyler arasından kolay ulaşılabilir durum örnekleme yoluyla seçilen katılımcılar oluşturmaktadır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma örneklemini gönüllü katılım sağlayan 1906 evcil hayvan sahibi yetişkin bireyler oluşturmaktadır. Araştırmada katılımcılardan kişisel bilgilerini toplamak için “Kişisel Bilgi Formu”, evcil hayvan sahiplerinin hayvanlarına bağlanma düzeyi verilerini toplamak için “Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği”, katılımcıların çocukluk döneminde maruz kaldıkları travmaları verilerinin toplanabilmesi için “Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcılardan elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS 22.0 veri analiz programından yararlanılmıştır.

Araştırma bulgularına göre; Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyutları ve toplam puanı ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği insan yerine koyma alt boyutu ile pozitif yönlü düşük düzey bir korelasyona rastlanmıştır. Çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği duygusal-fiziksel-cinsel istismar, aşırı koruma-kontrol ve toplam travma puanı alt boyutları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bu alt boyutlarda kadınların erkeklere oranla travma puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bir diğer bulguya göre evcil hayvan bakma yılı değişkeni ile çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği alt boyutlarından duygusal istismar, duygusal-fiziksel ihmal, aşırı koruma-kontrol ve toplam travma puanları arasında anlamlı bir farklılaşmaya ulaşılmıştır. Bu farklılaşma, fiziksel ihmal

alt boyutunda 7 yıl ve üzeri hayvan bakan katılımcılar ile 2-4 yıl arasında hayvan bakan katılımcılar arasında, 7 yıl ve üzeri hayvan bakan katılımcılar lehine bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk çağı travmaları, İhmal ve istismar, Evcil hayvan, Bağlanma

ABSTRACT

CHILDHOOD SPIRITUAL TRAUMA OF ADULT INDIVIDUALS FEEDING PETS AND INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE LEVELS OF ATTACHMENT TO PETS

The main purpose of this research is; To determine the level of attachment of pet owner individuals aged 18 years and older to their pets; to determine their exposure to childhood traumas, and to examine the relationship between pet attachment levels and childhood traumas.

The study group of the research; The participants are selected among adult individuals with pets (cats, dogs, birds, etc.) through easily accessible situation sampling. Relational scanning model was used in the research. The research sample consists of 1906 adult volunteers who own pets. In the study, the " Personal Information Form " was used to collect personal information from the participants, the " Lexington Pet Attachment Scale " was used to collect data on the level of attachment of pet owners to their animals, the "Childhood Mental Trauma Scale" was used to collect data on traumas of the participants during childhood. SPSS 22.0 data analysis program was used to analyze the data obtained from the scales and participants in the study.

According to the research findings; A low-level positive correlation was found between the sub-dimensions and total score of the Childhood Trauma Scale, and the human substitution sub-dimension of the Lexington Pet Attachment Scale. A significant difference was found between the emotional abuse, physical abuse, sexual abuse, overprotection-control, total trauma score sub-dimensions of the childhood psychological trauma scale and the gender variable. In these sub-dimensions, it was observed that the trauma scores of women were higher than men. According to another finding, a significant difference was reached between "the year of pet care" variable and emotional abuse, emotional neglect, physical neglect, overprotection-control, and total trauma scores from the sub-dimensions of the childhood psychological trauma scale. This differentiation was found in favor of the participants who took care of animals for 7 years or more, in the physical neglect sub-dimension, between those who took care of animals for 2 to 4 years, and those who care for animals for 7 years or more.

Keywords: Childhood traumas, Neglect and abuse, Pets, Attachment

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

Yaşadığımız dönem içerisinde hayvanlar biz insanların hayatlarında önemli bir yer kaplamaya başlamıştır. Bu bağlamda yapılan araştırmalar ülkemizde de evcil hayvan sahibi kişi sayısının arttığını göstermiştir. Geçmiş dönemlerde avlanma, tehditlerden korunma gibi durumlarda kullanılan hayvanlar, şimdilerde evlerimizde bizlere dost, arkadaş olarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Aynı zamanda hayvanların dünyada terapi yöntemi olarak kullanılıyor olması, hayvanların insanlar üzerindeki iyileştirici etkisinin ortaya çıkması, hayvanlar ve insanlar arasındaki bağın araştırılması gereken bir konu olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bilgiler ışığında yapmış olduğum araştırmanın literatüre önemli katkılar sunması dileğiyle...

Ön lisans eğitimi, lisans eğitimi ve yüksek lisans eğitimi olmak üzere hayatımın en önemli dönemlerinde hem akademik hem sosyal olarak desteğini benden esirgemeyen, tez çalışmamın fikir, gelişim ve sonuç aşamalarının her birinde değerli önerileriyle ufku açan ve beni geliştiren çok değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Erhan ALABAY'a...

Çalışmada kullanılan ölçeklerin kullanım izinlerini veren Prof. Dr. Vedat ŞAR ve Hacer KARAMEŞE'ye...

Çalışmanın ölçekleri uygulama aşamasında; çalışmaya gönüllü katılım sağlayan tüm katılımcılara, çalışmamda yeterli örneklem sayısına ulaşmam için destek olan tüm değerli arkadaşlarıma...

Hayatımın her aşamasında bana sonsuz sevgi ve destek veren annem İlknur ÖZYURT'a, her koşulda varlığını ve gücünü arkamda hissettiren babam Murat ÖZYURT'a, tez sürecim boyunca, tüm stresli günlerimde yanımda olup kahrımı çeken canım ablam Damla ÖZYURT'a teşekkürü borç bilirim. Sizi çok seviyorum.

İstanbul, 2021

Cemre Özyurt

BEYAN FORMU

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, tarafımdan üretildiğini ve Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna göre yazıldığını beyan ederim.

23.04.2021

Cemre ÖZYURT

İmza

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR	iv
BEYAN FORMU	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	2
1.2. Araştırmanın Alt Problemleri	3
1.3. Araştırmanın Hipotezleri	4
1.4. Araştırmanın Önemi	7
1.5. Varsayımlar.....	8
1.6. Sınırlılıklar	8
1.7. Tanımlar.....	9
2. GENEL BİLGİLER	10
2.1. Bağlanma	10
2.1.1. Bağlanma evreleri	11
2.1.2. Bağlanma kuramları ve bağlanma modelleri	13
2.1.3. Evcil hayvana bağlanma	21
2.2. Travma	22
2.2.1. Çocukluk çağı travmaları.....	23
2.2.2. İhmal	25
2.2.3. İstismar.....	28
2.3. Evcil Hayvanlara Bağlanma ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalarının İlişkisi	36
2.4. Ulusal ve Uluslararası Alanda Yapılmış Araştırmalar	39

3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	47
3.1. Araştırma Modeli	47
3.2. Çalışma Grubu	47
3.3. Veri Toplama Araçları	51
3.3.1. Kişisel bilgi formu	51
3.3.2. Lexington evcil hayvanlara bağlanma ölçeği	51
3.3.3. Çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeği	52
3.4. Verilerin Toplanma Süreci.....	53
3.5. Verilerin Çözümlemesi	54
4. BULGULAR.....	56
5. TARTIŞMA.....	103
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	116
6.1. Sonuçlar	116
6.2. Öneriler	118
KAYNAKLAR	121
EKLER	135
EK 1. Kişisel Bilgi Formu	135
Ek 2. Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği.....	137
Ek 3. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği / Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Türkçe Versiyon	138
Ek 4. Ölçek Kullanım İzinleri.....	141
Ek 5. Etik Kurul Onayı	142

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Çalışmaya Katılan Bireylerin Kişisel Bilgi Dağılımları.....	48
Tablo 2: Çalışmaya Katılan Bireylerin Ebeveynlerinin Demografik Bilgi Dağılımları.....	49
Tablo 3: Çalışmaya Katılan Bireylerin Evcil Hayvanları İle İlgili Bilgilerin Dağılımları.....	50
Tablo 4: Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyutlarının Güvenirlik Değerleri.....	52
Tablo 5: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyutlarının Güvenirlik Değerleri.....	53
Tablo 6: Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puan Basıklık ve Çarpıklık Değerleri.....	54
Tablo 7: Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği Maddelerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	56
Tablo 8: Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puan Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	57
Tablo 9: Evcil Hayvan Bağlanma Düzeyleri ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki Analiz Sonuçları.....	58
Tablo 10: Evcil Hayvan Bağlanma Düzeyleri ile Medeni Durum Değişkeni Arasındaki Analiz Sonuçları.....	59
Tablo 11: Katılımcıların Yaş Değişkeni ile Evcil Hayvana Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Analiz Sonuçları.....	60
Tablo 12: Katılımcıların Algılanan Gelir Değişkeni ile Evcil Hayvana Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Analiz Sonuçları.....	61

Tablo 13: Katılımcıların Öğrenim Durumu ile Evcil Hayvana Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Analiz Sonuçları.....	63
Tablo 14: Katılımcıların Yakın Arkadaş Sayısı ile Evcil Hayvana Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Analiz Sonuçları.....	64
Tablo 15: Katılımcıların Anne Öğrenim Durumu ile Evcil Hayvana Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Analiz Sonuçları.....	66
Tablo 16: Katılımcıların Baba Öğrenim Durumu ile Evcil Hayvana Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Analiz Sonuçları.....	67
Tablo 17: Katılımcıların Anne Meslek ile Evcil Hayvana Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Analiz Sonuçları.....	68
Tablo 18: Katılımcıların Baba Meslek ile Evcil Hayvana Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Analiz Sonuçları.....	69
Tablo 19: Katılımcıların Evcil Hayvanı Edinme Şekli ile Evcil Hayvana Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Analiz Sonuçları.....	70
Tablo 20: Katılımcıların Evcil Hayvanı Edinme Yaşı ile Evcil Hayvana Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Analiz Sonuçları.....	71
Tablo 21: Katılımcıların Evcil Hayvana Bakma Yılı ile Evcil Hayvana Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Analiz Sonuçları.....	72
Tablo 22: Katılımcıların Evcil Hayvanla İlgilenen Kişi Evcil Hayvana Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Analiz Sonuçları.....	73
Tablo 23: Evcil Hayvanın Bakıldığı Yer ile Evcil Hayvana Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Analiz Sonuçları.....	74
Tablo 24: Evcil Hayvan Edinme Kararı ile Evcil Hayvana Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Analiz Sonuçları.....	75
Tablo 25: Bakmakla Yükümlü Olduğu Hayvan Sayısı ile Evcil Hayvana Bağlanma Düzeyleri Arasındaki İlişki.....	76

Tablo 26: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Maddelerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	77
Tablo 27: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puan Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	78
Tablo 28: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puanı ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki Analiz Sonuçları.....	79
Tablo 29: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puanı ile Medeni Durum Değişkeni Arasındaki Analiz Sonuçları.....	80
Tablo 30: Katılımcıların Yaş Değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Arasındaki Analiz Sonuçları.....	81
Tablo 31: Katılımcıların Algıladıkları Gelir Değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Arasındaki Analiz Sonuçları.....	82
Tablo 32: Katılımcıların Öğrenim Durumu Değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Arasındaki Analiz Sonuçları.....	84
Tablo 33: Katılımcıların Yakın Arkadaş Sayısı Değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Arasındaki Analiz Sonuçları.....	85
Tablo 34: Katılımcıların Anne Öğrenim Durumu Değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Arasındaki Analiz Sonuçları.....	87
Tablo 35: Katılımcıların Baba Öğrenim Durumu Değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Arasındaki Analiz Sonuçları.....	89
Tablo 36: Katılımcıların Anne Meslek Değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Arasındaki Analiz Sonuçları.....	91
Tablo 37: Katılımcıların Baba Meslek Değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Arasındaki Analiz Sonuçları.....	92
Tablo 38: Katılımcıların Evcil Hayvanı Edinme Şekli ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Arasındaki Analiz Sonuçları.....	94

Tablo 39: Katılımcıların İlk Evcil Hayvan Edinme Yaşı ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Arasındaki Analiz Sonuçları.....	95
Tablo 40: Katılımcıların Evcil Hayvana Bakma Yılı ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Arasındaki Analiz Sonuçları.....	97
Tablo 41: Katılımcıların Evcil Hayvana Bakan Kişi Değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Arasındaki Analiz Sonuçları.....	98
Tablo 42: Katılımcıların İlk Evcil Hayvan Edinme Sebebi ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Arasındaki Analiz Sonuçları.....	99
Tablo 43: Bakmakla Yükümlü Olduğu Hayvan Sayısı ile Çocukluk Çağı Travmaya Maruz Kalma Durumları Arasındaki İlişki.....	100
Tablo 44: Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği Arasındaki Korelasyon Sonuçları.....	101

1. GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) çocukluk çağı travmasını “Bir yetişkin tarafından bilerek ya da bilmeyerek yapılan ve çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen davranışlar” şeklinde tanımlamıştır. Çocukluk çağı travması (ÇÇT) çocuk ihmali ve çocuk istismarı adı altında ikiye ayrılmaktadır. Çocuk ihmali, çocuğun sağlıklı bir gelişim süreci geçirmesi için gerekli davranışların ve ortamın sağlanmaması olarak tanımlanmıştır. Çocuk istismarı ise çocuktan sorumlu kişilerin çocuğa bilişsel, fiziksel, cinsel, duygusal ve sosyal açıdan zarar verecek davranışlar sergilemesi şeklinde tanımlanmıştır (Kozcu, 1989).

Çocukluk çağı travmaları konusundaki çalışmalar ülkemizde 1980’lerde artış göstermiş olsa da bu alanda yapılan çalışmaların hala yetersiz olduğu görülmektedir. Ülkemizde yapılan çalışmalar dikkate alındığında ÇÇT görülme sıklığı ile ilgili kesin bir sonuca ulaşmak mümkün olmamıştır. Aksel ve Yılmaz Irmak (2005) tarafından gerçekleştirilen çalışmada birçok kaynak gözden geçirilmiş ve fiziksel istismar sıklığı %15 ile %75 arasında, cinsel istismar sıklığı ise %20 civarında bulunmuştur. Örsel, Karadağ, Kahiroğulları ve Aktaş (2011) tarafından yapılan bir diğer çalışma sonucunda katılımcıların %65’inin çocukluk çağında duygusal, fiziksel ve cinsel istismar türlerinden en az birine maruz kaldıkları, %6’sının ise üç istismar türüne de maruz kaldıkları sonucuna varmıştır. Ülkemizde 1995 yılında yapılan bir diğer çalışmada Türkiye genelinde 7-14 yaş aralığında çocuklara aileleri tarafından %43 oranında fiziksel şiddet, %53 oranında sözlü şiddet uygulandığı sonucuna varılmıştır (Aile Araştırma Kurumu, 1995). Bir başka çalışmada duygusal istismar türünün diğer istismar türlerine göre %78 gibi bir oranla ülkemizde en çok rastlanan istismar türü olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bahar, Savaş ve Bahar, 2009).

Çocukluk çağı travmalarına rastlama sıklığının bu kadar yüksek olduğu göz önüne alındığında bu yaşantının yaşamın ilerleyen dönemlerine yansımalarının önemli bir konu olduğu yadsınamaz bir gerçektir. ÇÇT ile yaşamın ilerleyen dönemlerinde ortaya çıkabilecek sorunlardan bazıları madde kullanımı (Aksoy ve Ögel 2003), stres bozukluğu (Taner ve Gökler 2003), kişilerarası ilişkilerde sorun (Wolfe ve ark. 2001), empati kuramama ve duygusal dengesizlik (Shipman ve ark. 2007) şeklindedir.

Bahsedildiği üzere çocukluk çağı travmaları sonucu yaşanan problemler insanları farklı arayışlara sürükleyebilmektedir. Genellikle psikoloji alanında yapılan çalışmalar göstermiştir ki yaşanan stres bozukluğu, kişilerarası ilişkilerde ve sosyal ilişkilerde yaşanan iletişim problemleri, yalnızlık (Andreassen, Stenvold ve Rudmin, 2013) gibi problemler insanların hayvan dostlarına yönelimini arttırmış ve insan-hayvan arası ilişkinin güçlenmesini desteklemiştir. İnsanlar ve hayvanlar arasındaki ilişkinin kuvvetlenmesi hayvanları hayatımızın bir çok alanına dahil etmemize sebep olmuştur.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2017 verileri Türkiye genelinde evcil hayvan besleyen hane sayısını 1 milyon 554 bin olarak belirlemiştir. Evlerde beslenen evcil hayvan sayısı hakkında istatistiksel veriler olmamasıyla birlikte evcil hayvan aksesuarları ve gıdalarının satışında 7 yılda %25 artış olduğu bilgisine ulaşılabilmektedir (akt. Yanardağ, 2020).

Hemşire Florence Nightingale tedavi sürecinde hayvanların kullanılmasının özellikle kronik hastalıklarda insanların üzerinde olumlu etki yarattığını söylemiştir (Cevizci ve ark. 2009). Bunun yanında son yıllarda yapılan uygulamalar incelendiğinde yaygın gelişimsel bozukluklar, psikolojik rahatsızlıklar, şizofreni, Alzheimer, demans, kanser, AIDS gibi hastalıklarda hem etkin olarak hem de psikolojik destek sağlamak amacıyla hayvan destekli tedavi yöntemi kullanılmaktadır (Çakıcı ve Kök, 2020). Tüm bunların ışığında yapılan bir araştırma göstermiştir ki yaşamını evcil hayvanlarla sürdüren insan sayısında önemli bir artış bulunmaktadır (Guthrie, Marshall, Hendrick, Hendrick ve Logue, 2018).

1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı; evcil hayvan sahibi olan 18 yaş ve üzeri bireylerin evcil hayvanlarına bağlanma düzeylerinin tespiti, çocukluk çağı ruhsal travmalara maruz kalma durumu tespiti ve evcil hayvana bağlanma düzeyleri ile çocukluk çağında maruz kaldıkları travmalar arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

1.2. Araştırmanın Alt Problemleri

1. Katılımcının cinsiyet, yaş, medeni durum, sosyo-ekonomik düzey, öğrenim düzeyi, anne-baba öğrenim düzeyi, anne-baba mesleği, evcil hayvanını nasıl sahiplendiği, evcil hayvan türü, evcil hayvanın bakımından sorumlu olan kişi, evcil hayvanın evin hangi bölümünde yaşadığı ve evcil hayvan beslemeye başlamadaki etken bağımsız değişkenleri ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği alt boyut ve toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?
2. Katılımcının ortalama yakın arkadaş sayısı, sahip olduğu evcil hayvan sayısı, ilk evcil hayvanlarına kaç yaşında sahip oldukları ve sahip oldukları evcil hayvanlarını kaç yıldır besledikleri bağımsız değişkenleri ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği alt boyut ve toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?
3. Katılımcının cinsiyet, yaş, medeni durum, sosyo-ekonomik düzey, öğrenim düzeyi, anne-baba öğrenim düzeyi, anne-baba mesleği, evcil hayvanını nasıl sahiplendiği, evcil hayvan türü, evcil hayvanın bakımından sorumlu olan kişi, evcil hayvanın evin hangi bölümünde yaşadığı ve evcil hayvan beslemeye başlamadaki etken bağımsız değişkenleri ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyut ve toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?
4. Katılımcının ortalama yakın arkadaş sayısı, sahip olduğu evcil hayvan sayısı, ilk evcil hayvanlarına kaç yaşında sahip oldukları ve sahip oldukları evcil hayvanlarını kaç yıldır besledikleri bağımsız değişkenleri ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyut ve toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?
5. Evcil hayvan sahibi yetişkin bireylerin Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyut ve toplam puanları ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği alt boyut ve toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Hipotezleri

H1. Katılımcıların evcil hayvana bağlanma düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H2. Katılımcıların evcil hayvana bağlanma düzeyleri ile medeni durum değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H3. Katılımcıların evcil hayvana bağlanma düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H4. Katılımcıların evcil hayvana bağlanma düzeyleri ile sosyo-ekonomik düzey değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H5. Katılımcıların evcil hayvana bağlanma düzeyleri ile oğrenim düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H6. Katılımcıların ortalama yakın arkadaş sayısı bağımsız değişkeni ile Lexington evcil hayvanlara bağlanma düzeyi ołçeęi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H7. Katılımcıların evcil hayvana bağlanma düzeyleri ile anne oğrenim düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H8. Katılımcıların evcil hayvana bağlanma düzeyleri ile baba oğrenim düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H9. Katılımcıların evcil hayvana bağlanma düzeyleri ile anne mesleği değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H10. Katılımcıların evcil hayvana bağlanma düzeyleri ile baba mesleği değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H11. Katılımcıların evcil hayvana bağlanma düzeyleri ile evcil hayvanını nereden sahiplendiği değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H12. Katılımcıların evcil hayvana bağlanma düzeyleri ile ilk evcil hayvanına kaç yaşında sahip olduğu değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H13. Katılımcıların evcil hayvana bağlanma düzeyleri ile evcil hayvanını kaç yıldır beslediği değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H14. Katılımcıların evcil hayvana bağlanma düzeyleri ile evcil hayvanın evin hangi bölümünde yaşadığı değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H15. Katılımcıların evcil hayvana bağlanma düzeyleri ile evcil hayvanın bakımından sorumlu olan kişi değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H16. Katılımcıların evcil hayvana bağlanma düzeyleri ile evcil hayvan beslemeye başlamasındaki etken değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H17. Katılımcıların evcil hayvana bağlanma düzeyleri ile sahip oldukları evcil hayvan sayısı değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H18. Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaya maruz kalma durumu ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H19. Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaya maruz kalma durumu ile medeni durum değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H20. Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaya maruz kalma durumu ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H21. Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaya maruz kalma durumu ile sosyo-ekonomik düzey değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H22. Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaya maruz kalma durumu ile öğrenim düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H23. Katılımcıların ortalama yakın arkadaş sayısı bağımsız değişkeni ile çocukluk çağı ruhsal travma ölçeği arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H24. Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaya maruz kalma durumu ile annenizin öğrenim düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H25. Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaya maruz kalma durumu ile babanızın öğrenim düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H26. Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaya maruz kalma durumu ile annenizin mesleği değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H27. Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaya maruz kalma durumu ile babanızın mesleği değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H28. Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaları ile evcil hayvanını nereden sahiplendiği değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H29. Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaları ile ilk evcil hayvanına kaç yaşında sahip olduğu değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H30. Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaları ile evcil hayvanını kaç yıldır beslediği değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H31. Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaları ile evcil hayvanın bakımından sorumlu olan kişi değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H32. Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaları ile evcil hayvan beslemeye başlamasındaki etken değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

H33. Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaya maruz kalma durumu ile sahip oldukları evcil hayvan sayısı değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H34. Çocukluk çağı ruhsal travma türlerine göre evcil hayvanlara bağlanma düzeyleri arasında farklılaşma vardır.

H35. Evcil hayvan sahibi yetişkin bireylerin evcil hayvanlarına bağlanma düzeyleri yüksek seviyededir.

H36. Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaları ile evcil hayvanlara bağlanma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

1.4. Araştırmanın Önemi

İnsanlar ve hayvanlar arasında bir ilişki olduğu günümüzde yapılan birçok çalışma ile kanıtlanmış bir durumdur. İnsanlar ve hayvanlar arasındaki ilişkinin tarihsel süreci incelendiğinde, bu ilişkiyi kanıtlayan ilk bulgulara mağara duvarlarına çizilen hayvan figürlerinde rastlanmıştır. Geçmişte yaşamın temel gereksinimi beslenme doğrultusunda avcılığın gelişmesi sonucunda insanlar ile hayvanlar arası etkileşim ortaya çıkmıştır. Daha sonraki süreçte hayvanların insanlar üzerinde iyileştirici etkisi fark edilmiş ve tedavi sürecinde hayvanlar kullanılmıştır (İncalı ve ark. 2016). Bunun yanında eski uygarlıklardan Mısırlıların ölüm sonrası gömülme aşamasında evcil hayvanları ile gömülmeleri, mezar taşlarına evcil hayvanlarının resimlerinin çizilmesi insan ve hayvan arası ilişkinin çok eski zamana dayandığının kanıtlarından birkaçıdır (Yılmaz ve Ersoy 2014). Yunan Mitolojisinde Asklepios döneminde özellikle köpekler ve yılanların hastaların tedavi sürecinde büyük katkısının olduğuna, tanrının yaralıları köpek ya da yılan görünümünde ziyaret edip şifa dağıttığına yönelik inanışlar mevcuttur (İncalı ve ark., 2016). 17. Yüzyılın başlarında zihinsel engelli çocukların tedavisinde hayvanların kullanılmasının çocuğun sosyalliğini desteklediği düşünülerek tedavi sürecinde hayvanlardan yararlanılmıştır (Karayağız Muslu, 2011; Serpell, 2010). Yakın geçmiş zamanda yapılan çalışmalara bakıldığında, hayvanlar ve insanlar arası ilişkinin kişiler üzerinde fiziksel, psikolojik, sosyal ve terapötik etkilerini ortaya çıkarmıştır (Shore, Douglas ve Riley, 2005 ve Walsh, 2009).

Hayvanlar ve insanlar arasında etkileşimin bu kadar yoğun olması kişilerin evcil hayvanlara bağlanma düzeylerini de etkilemektedir. Yapılan çalışmalarda bu ilişkinin bazı evcil hayvan sahibi yetişkinlerde hayvanı insanlaştırma derecesinde bazı evcil hayvan sahibi yetişkinlerde ise sadece bakımını sağlama derecesinde bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (Howe, 1995). Bu durumun kişilik özellikleri, geçmiş yaşantı ve deneyimleri doğrultusunda kişiden kişiye farklılık gösterip göstermeyeceği merak edilmiş ve bu bilgiler doğrultusunda evcil hayvan sahiplenme davranışı ve bireylerin evcil hayvanına bağlanma düzeylerinde çocukluk çağında maruz kaldıkları ruhsal travmaların etkisinin olup olmadığını araştırmak için çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışma literatürde önemli bir yere sahip olacaktır.

1.5. Varsayımlar

Bu araştırma yapılırken;

1. Hedeflenen örneklem sayısı araştırma evreninde genelleme yapılması için yeterli olarak kabul edilmiştir.
2. Katılımcıların kendi yaşantılarını değerlendirebilecek düzeyde oldukları varsayılmıştır.
3. Katılımcıların ölçekte bulunan soruların tümünü samimi ve baskı altında kalmadan, araştırmanın veri kaynağını oluşturan formları doğru olarak cevapladığı varsayılmıştır.
4. Araştırmada kullanılan ölçeklerin araştırma konusunu incelemek için yeterli olduğu varsayılmıştır.
5. Araştırmada kullanılan ölçeklerin ölçülmek istenen değişkenleri tam ve doğru bir biçimde ölçtüğü varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Yapılan araştırma örnekleme çeşitli sosyal medya ağlarından kolay ulaşılabilir durum örnekleme ile ulaşılan 18 yaş üstü evcil hayvan sahibi bireyler ile sınırlıdır.
2. Araştırmada elde edilen bulgular Kişisel Bilgi Formu, Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği Türkçe Formu ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Türkçe Versiyonu içeriğinden elde edilen bilgilerle sınırlıdır.
3. Araştırma sonuçları kullanılan istatistiksel analizlerin özellikleri ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Bağlanma: Bebek ile bebeğin temel ihtiyaçlarını karşılayan, bakımını sağlayan kişi arasında kurulan duygusal ilişki sonucu ortaya çıkan yakınlık ve kurulan bağıdır (Doksat ve Çiftçi, 2016). Bir diğer tanımla bağlanma, tüm canlılarda meydana gelen yaşamını sürdürmek için ortaya çıkan içgüdüsel bir bağ kurma eğilimi sonucu ortaya çıkan ilişkidir (Erden, 2018).

Evcil Hayvan: Türk Dil Kurumu (TDK) kapsamında evcil hayvan tanımı; bakımı evde sağlanabilen, insanlar tarafından evcilleştirilmiş ve insanlara alıştırmış hayvanlardır.

Travma: TDK' ya göre sarsıntı olarak geçen bu durum tıp alanında fiziksel yaralanmaları tanımlama için kullanılırken ruhsal ve duygusal alanda ise algılama, hissetme, düşünme, hafıza gibi bilişsel süreçlerin belli dönemlerde kısa veya uzun süreli olacak şekilde işlevlerinin kısıtlanması sonucu ortaya çıkan ruhsal yaralanma şeklinde tanımlanmaktadır (Ruppert, 2011, s:95).

Çocukluk Çağı Travması (ÇÇT): 18 yaş altı çocukların ve ergenlerin maruz kaldıkları her türlü ihmal ve istismar sonucunda yaşadıkları sarsıntıya verilen addır (Yöyen, 2016).

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Bağlanma

Bağlanma, bebek ile bebeğin temel ihtiyaçlarını karşılayan, bakımını sağlayan kişi arasında kurulan bağ, duygusal ilişki sonucu ortaya çıkan yakınlıktır (Doksat ve Çiftçi, 2016). Bir diğer tanımla bağlanma, tüm canlılarda meydana gelen yaşamını sürdürmek için ortaya çıkan içgüdüsel bir bağ kurma eğilimi sonucu oluşan ilişki şeklinde tanımlanmaktadır (Erden, 2018). Güneş (2019, s.: 18) “Güvenli Bağlanma” kitabında bağlanma tanımını; çocuğun güven duyduğu ve duygusal yakınlık kurduğu kişiye kendini bırakması şeklinde yorumlamıştır. Bağ kurulacak yetişkinin seçiminde bebeğin tepkilerine olumlu ve uygun tepki verilmesi belirleyici bir etken olacaktır (Hazan ve Shaver, 1994). Bahsedilen bu bağ tek taraflı bir bağ değildir. Nasıl ki bebek bakım veren kişi ile bir bağ kuruyorsa bakım veren kişinin de bebeğe karşı yakınlık kurması ile bağlanma gerçekleşir (Soysal ve ark., 2005). Bu doğrultuda Lamp (1982) bağlanmayı çift taraflı geliş gidişi olan bir yola benzetmiştir (Akt. Linzdey, Thompson ve Spring, 1989). Bu bağ genellikle bebek ve annesi arasında kurulmaktadır. Annenin bebeğine karşı kurduğu bu bağın bebeğin anne rahmine düşüşü ile başladığı, bebeğin anne karnındaki hareketleri ile kuvvetlendiği ve doğum sürecinde en yüksek seviyeye ulaştığı Çoban ve Saruhan (2005) tarafından öne sürülmüştür.

Bebek dünyaya geldiğinde yapısı gereği hayatını sürdürebilmek için bir yetişkinin bakımına ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple bebeğin fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayan kişi olan anne, baba veya bakım veren herhangi biri ile arasında bir bağ kurma gereksinimi doğacaktır (Soysal ve ark., 2005; Yıldız, 2012). Bu bahsedilen bağı Bowlby (1973) bebeklerin doğuştan gelen, içgüdüsel olan ağlama, emme, gülümseme, göz teması kurma davranışları sonucunda anne, baba veya bakım veren kişi ile kucaklaşma, ten ve göz teması, sesli iletişim kurarak geliştirdiğini söylemiştir (Bee ve Boyd, 2009; akt. Saylık ve Yalçın, 2018).

Bahsedilen bağlanma olgusunun asıl amacı, bebek ile bakım veren kişi arasında güvenli bağlanmanın sağlanmasıdır. Yaşamın ilk dönemlerinde kurulan bu bağlanma bebeğin tüm yaşamı boyunca edineceği tecrübeleri, tüm duygusal ve romantik deneyimlerini, sosyal ilişkilerini ve kişiliğini büyük ölçüde etkileyecektir (Gökkaya ve

Nacar, 2019 ve Yıldız, 2012). Yaşamın ilerleyen dönemlerinde ortaya çıkabilecek olan ruhsal huzursuzluklar, agresif ve kaygılı tutum sergileme gibi davranışlar aslında çocukluk çağında bağlanma sorunu yaşayan bireylerde ortaya çıkan problemlerdir. Bunun yanında yakınıyla bağ kuramayan çocuklarda yeme bozukluğu ve uyku problemi gibi sorunlara da sık rastlanmaktadır (Güneş, 2014, s.:17). Bağlanmanın bir diğer amacını da Bowlby (1969) güvende olma duygusunun sürekliliğini sağlamak için bakım veren kişiyi kendisine yakın tutarak gelebilecek tehlikelerden kendisini koruması şeklinde belirtmiştir.

Bağlanma gereksinimi nasıl ki insanlarda içgüdüsel olarak kendini gösteriyorsa, Biyolog Lorenz (1935) yaptığı çalışma sonucunda bağlanma davranışının birçok canlıda da insanlarda olduğu gibi içgüdüsel olarak görüldüğünü ortaya koymuştur. Kaz yavruları ile yaptığı çalışmada yavruların kendisine bağlandığını, kendisini takip ettiğini fark etmesi sonucunda “basımlama” kavramını ortaya çıkarmıştır. Şimdiki bağlanma davranışı olarak bilinen basımlama, kaz yavrularının gördükleri ilk hareketli nesnenin insan olması dolayısıyla insana karşı oluşmuştur (Morris, 2002). Bu durum doğrultusunda bağlanma olgusunun sadece insanlar arası bir durum olmadığı anlaşılmaktadır. Tüm canlı varlıklar arasında karşılıklı bir bağlanma durumu ortaya çıkabilmektedir (Kwong, 2008). Yapılan bir çalışmada, bireyin diğer insanlara bağlanma stilleri ile evcil hayvanlarına bağlanma stilleri arasında bir benzerlik olduğu belirtilmiştir. Bu bağlanma benzerliğinin insan ve hayvan arasında kurulan duygusal ilişki olduğunu söyleyen Schaffer (2009), evcil hayvan ile kurulan bağın kişiye psikolojik fayda sağladığını, evcil hayvanın yokluğunda bireyde kaygı oluşabileceğini, evcil hayvanın ölümü durumunda ise kişinin yas tutmasına sebep olabileceğini belirtmiştir (akt. Karameşe, 2014).

2.1.1. Bağlanma evreleri

Bebek ve bakım vereni arasında bağlanma oluşabilmesi için bir süreç gereklidir. Bu süreç bebek ve ebeveynin tanışması ile başlar. Bağlanma ile devam eden bu süreç bağ kurma evresi ile son bulur. Tüm bu evrelerin temelinde karşıdaki kişi ile ilgili bilgi edinme, davranışları yorumlama ve ilişkinin devam edip etmemesine karar vermeye yetecek verileri toplamak bulunmaktadır (Koçak, 2020).

2.1.1.1. Tanışma evresi

Her ilişkinin temelinde olduğu gibi bağlanmanın temelinde de tanışma ilk basamak olarak kabul edilmektedir. Kişi tanımadığı kişiyle bağ kuramayacağından dolayı bağ kurmaya önce karşısındakini tanımaya çalışarak başlayacaktır (Lobar ve Phillips, 1992). Hamilelik esnasında ebeveyn bebeğinin hayalini kurmaktadır. Bu evrede ise hayalini kurduğu bebeği ile tanışma zamanı gelmiştir. Anneler bebekleri ile bağ kurmaya önce bebeklerinin bedenini keşfederek başlar. İlerleyen süreçte bebeklerine dokunma, koklama, görme ve konuşma davranışları ile bebeklerini tanımaya devam ederler. Bu evrede bebeklerde anneleriyle göz kontağı kurarak görsel yolla bilgi edinirler (Lobar ve Phillips, 1992).

Tanışma evresinde ilişkinin devam etmesini kazanılacak olan olumlu deneyimler desteklemektedir. Bebek ve ebeveynin birbirlerine karşı olumlu tanışma deneyimleri yaşaması bağlanmanın oluşumunu desteklerken, olumsuz tanışma deneyimleri ise bağlanma evresine geçişi engelleyebilmektedir. Bu evrede kurulan olumlu tanışma sonucu başarılı deneyim ve kaliteli etkileşim yaşamın ilerleyen dönemlerinde ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkinin gelişimini pozitif yönde etkileyecektir (Gay, 1981).

2.1.1.2. Sahiplenme-bağlanma evresi

Lobar ve Phillips (1992)'e göre bu evre; tanışma evresinde öğrenilen bilgilerin değerlendirme aşaması olarak kabul edilmektedir. Sahiplenme ve bağlanma evresinde annenin bebeğin istek ve ihtiyaçlarını anlamaya başladığı söylenmektedir. Anne-bebek arasındaki ilişki güçlenmiştir. Birbirlerini diğer insanlardan ayırt etme becerisinin geliştiği evre olduğu öne sürülmüştür. Bebeklerin bu ilişkiyi annesinin sesine tepki göstererek, sesin geldiği yöne başını çevirerek desteklediği düşünülmektedir (Gay, 1981).

2.1.1.3. Bağ kurma evresi

Barker ve ark (2017) bebek ve annenin bağlanma ve ilişki kurma sürecini bağ kurma şeklinde tanımlanmaktadır. Bağ kurmanın sağlanabilmesi için önce bağlanmanın gerçekleşmiş olması gerektiği savunulmaktadır. Sebep olarak, bağ kurma sürecinin bağlanma sürecinden daha uzun süreye ve daha fazla bilişsel gelişime ihtiyaç duyduğu

öne sürülmüştür (Gay, 1981). Lobar ve Phillips (1992) bağ kurma gereksiniminin amacını kişileri bir arada tutmak ve kişilerarası etkileşimin etkin olmasını sağlamak olarak tanımlamıştır.

Bahsedilen bağ kurma evresinde sorun yaşanması çocukların büyüme ve gelişiminin sağlıklı olabilmesi için gerekli istek ve ihtiyaçlarının karşılanmasında aksaklık, temel ihtiyaçlarının karşılanmaması gibi sorunlara sebep olabilmektedir (Barker ve ark., 2017).

2.1.2. Bağlanma kuramları ve bağlanma modelleri

Çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişki sonucu kurulan bağın kuvveti çocuğun tüm gelişim alanlarının sağlıklı olması açısından çok kıymetlidir. Bu bağlamda çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişkinin ayrıntılı bir şekilde ele alındığı en önemli kuram bağlanma kuramıdır (Özgün, 2013, s.:94). Bağlanma kuramından ilk söz eden kişi John Bowlby, yaptığı çalışmalar doğrultusunda gelişmesini ve yaygınlaşmasını sağlayan kişi ise Mary Ainsworth'tür (Bretherton, 1992).

2.1.2.1. Mary Ainsworth ve ark. yabancı ortam deneyine göre bağlanma stilleri

Bebek ve bakımını sağlayan kişi arasında kurulan bağlanma bebeğin kişiliğini etkileyecek biçimde önemli bir olgudur. Ural ve ark. (2015) tarafından yapılan çalışmada bağlanmayı sağlıklı kuramayan çocuklarda anksiyete düzeyinin yüksek olması ve içedönüklük seviyesinin de yüksek olduğu sonuçlarına varılmıştır. Bunun yanında bebeklerin duygu düzenleme becerilerinin bağlanma stillerine göre değişiklik oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

Bağlanma stilleri Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall (1978) tarafından yapılan "Yabancı Ortam" isimli çalışma sonucunda ortaya çıkmıştır. 12-18 aylık bebekler, anneleri ve yabancı bir kişi ile gerçekleştirilen çalışmada bebeğin farklı durumlar karşısında verdiği tepkiler incelenmiştir. Araştırma, bebek, anne ve yabancının aynı oda içerisinde birlikte vakit geçirmesi ile başlar. Sonrasında annenin odadan ayrılması ile bebek ve yabancı yalnız bırakılır. Bir süre sonra yabancı da bebeğin yanından ayrılması sonucu bebeğin yalnız kalması sağlanır. Kısa bir süre yalnız kalan bebeğin yanına annesi döndüğünde bebeklerin verdikleri tepkiler incelenerek üç tür bağlanma stilli

ortaya konmuştur. Bunlar; güvenli bağlanma, kaygılı-kararsız bağlanma ve kaçınan bağlanma olarak belirlenmiştir.

2.1.2.1.A. Güvenli bağlanma

Güvenli bağlanma stili bakım veren ve çocuk arasında olması beklenen, doğru olan bağlanma stildir. Güvenli bağlanan bebekler bakım vereni güven merkezi olarak görmektedir. Bakım vereni ile ayrılık durumunda bebekteki stres düzeyi artar ve bakım vereni yanında ister. Bunun yanında güvenli bağlanma kuran bebekler yabancılar ile iletişim kurmaktan çekinmezler. Güvenli bağlanma stiline sahip olan bebek bakım vereni-annesi döndüğünde yakın ve sıcak iletişim kurmaya devam etmektedir (Cassidy, 1988).

Güvenli bağlanma ile ilgili alanyazın taraması bizlere anne-çocuk arası kurulan güvenli bağlanmanın, çocukların sosyal-duygusal gelişimleri üzerinde pozitif yönlü etkilerinin olduğunu göstermektedir (Arend, Gove ve Sroufe, 1979; Belsky ve Cassidy, 1994; Colman ve Thompson, 2002; Papalia, Olds ve Feldman, 2004; Seven, 2006). Berk (2018) belirtmiştir ki bebek ile bakım vereni arasındaki bağ ne kadar erken kurulursa bebeğin duygusal gelişiminin temeli de o kadar erken atılmaktadır.

Güngör (2000) tarafından yapılan bir diğer araştırmada güvenli bağlanma stiline sahip olan bebeklerin diğer bağlanma stillerine sahip bebeklere göre kaygı düzeylerinin daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında güvenli bağlanma kurmuş bireylerde ileriki yaşlarda romantik partnerine karşı şüphesiz bağlanma ve hayata güvenle bakabilme davranışları gözlemlenmiştir (Güneş, 2014). Bu kişiler terk edilme korkusu, karşıdaki kişinin davranışlarından şüphe duyarak kaygılanma durumları yoktur. Negatif olaylar yaşadıklarında ise kendilerine destek ararlar (Bozkurt, 2020). Güvenli bağlanma problemi yaşayan bireylerde ise ileri yaşlarda kendini gösteren en belirgin kişilik özellikleri arasında öfke sorunu, kaygı ve karşısındakine güvenmekte yaşanan sorunlar bulunmaktadır (Güneş, 2014).

Egeland ve Faber (1984) tarafından yapılan araştırmaya göre güvenli bağlanma stili ile bağlanma kuran bebeklerin bakım verenlerinin diğer bağlanma stillerinde bağlanma kuran bebeklerin bakım verenlerine göre bebeklerinin psikolojik ve fizyolojik

ihtiyaçlarını olması gerektiği şekilde, zamanında karşılayan, daha fedakar ve özverili oldukları sonucuna varılmıştır (akt. Bozkurt, 2020).

2.1.2.1.B. Kaçınan bağlanma

Kaçınan bağlanma stilinde bağlanma kuran bebeklerin bakım verenine karşı bir ilgisi bulunmamaktadır. Annenin veya bakım veren kişinin bebeğin yanından ayrılmasına bebek ne ağlama ne de sevinme tepkisi vermemektedir (Waters ve ark., 2000). Bowlby (1988) bebeğin kaçınan bağlanma stiline sahip olma sebebini bakım verene yaklaştığında azarlanma ve reddedilme davranışları ile karşılaşmasıyla ilişkili olduğunu savunmuştur. Ainsworth ve ark. (1989) yaptıkları çalışmada kaçınan bağlanma stiline sahip bebeklerin bakım vereni ve yabancı kişi ile birlikte odada oyun oynadıkları esnada her ikisiyle de iletişimde ve paylaşımında bulunmadığını gözlemlemiştir. Bebek kendi halinde oyun ile etrafı keşfederken bakım verenin yanından ayrılışını umursamayarak oyununa devam etmiştir. Bu esnada yabancı kişi ile baş başa kalan bebeğin yabancı ile iletişim kurmaya eğilimli olmadığı gözlenmiştir. Bağ kurduğu kişi olan bakım vereni geri döndüğünde bu durumu umursamayarak oyununa devam ettiği gözlenmiştir (Bahadır, 2006; Hazan ve Shaver, 2000).

Kaçınan bağlanma stiline sahip kişilerin başka insanlar ile olan ilişkileri sınırlıdır. Çevresinde ki kişilerde kendisiyle alakalı kimseye ihtiyacı olmayan, ayakları üzerinde durabilen kişi imajı sergilemeye çalışır. Negatif durumlar karşısında umursamama, inkar etme ve bastırma gibi davranışlar sergileyerek olaylardan uzaklaşır ve yalnız kalmayı tercih ederler (Shaver ve Mikulincer, 2004).

2.1.2.1.C. Kaygılı-kararsız bağlanma

Kaygılı-kararsız bağlanma stiline sahip olan bebeklerde durum biraz farklıdır. Bu çocuklar anneleri-bakım veren kişi yanından ayrıldığında durumu fark eder stres düzeyinde bir artış meydana gelir. Stres düzeyinde artış meydana gelen bebek oyun oynamaya, etrafı keşfetmeye odaklanamaz ve bakım vereninin geri dönmesini ister. Ainsworth (1989) yaptığı çalışmada kaygılı-kararsız bağlanma stiline sahip olan bebeklerin bakım verenleri yanından ayrıldıktan sonra yabancı kişi tarafından sakinleştirilemediğini gözlemlemiştir. Bir süre sonra bakım veren kişi bebeğin yanına döndüğünde bebeğin stres düzeyinin düşürülmesinde zorlanıldığı, bakım vereni yanında

isterken aynı zamanda geri dönen bakım verene bebeğin duyduğu öfke sebebiyle kişiyi reddettiği görülmüştür.

2.1.2.2. Bowlby bağlanma kuramı

Bowlby bağlanmanın bebek ve bakım vereni arasında doğumdan sonra besleme ve bakım esnasında oluşmaya başlayan duygusal ilişki olarak tanımlamıştır (Bowlby, 1980; 1982). Diğer bir tanımında bağlanma, insanların kendileri için değerli olan başka insanlar için geliştirdikleri duygusal bağlar şeklinde belirtmiştir (Bowlby, 1969, 1973, 1980, 1982). Yaşamın ilk üç yılında temeli atıldığı söylenen bağlanma davranışının doğum anından itibaren kişinin tüm hayatını etkileyeceğini savunmaktadır (Bowlby, 1977).

Bowlby bağlanma kavramını dile getiren ilk kişidir. Geliştirdiği kuramında asıl amacı bebeklerin bakım verenine karşı oluşturdukları bağın ortaya çıkışını, kişilik gelişimi üzerine yansımalarını ve iletişim becerilerine etkisini incelemektir. “Psikanaliz uygulamalarından, etoloji çalışmalarından, deneysel psikoloji çalışmalarından, öğrenme kuramlarından ve bir rehberlik kliniğinde gerçekleştirdiği klinik çalışmalardan yararlanarak (Karataş, 2017) birçok alanda olduğu gibi çocuk gelişiminde de önemli yer tutacak olan bir kuram geliştirmiştir” (akt. Koçak, 2020).

Bowlby bağlanma kavramını ele alırken anne-bebek ilişkisini baz alarak çalışmalarını yürütmüştür. Bu doğrultuda anne-bebek arasında kurulan bu duygusal bağın rahatlık, güven ve destek temelli olduğunu savunmuştur (Yüksel ve Öncü, 2016). Bowlby (1982)’de yaptığı araştırma sonucunda bağlanma sisteminin üç temel işlevinin olduğunu öne sürmüştür. Bunlardan ilki “yakınlığı koruma” denen bebeğin bakım verenine yakın olma isteği, ayrılıklara karşı tepki gösterme davranışı; ikincisi “güvenli sığınak” denen yaşadığı stres sonrasında rahatlamak ve güvende olduğunu hissetmek için döndüğü kişi; üçüncüsü ise “güvenli üs” olarak belirttiği çevreyi keşfetmek gibi serbest davranışları esnasında uzaklaşıp sonrasında geri döndüğü kişi olarak belirtmiştir (Hazan ve Shaver, 1987).

2.1.2.3. Bartholomew dörtlü bağlanma modeli

Bartholomew ve Harowitz (1991), Bowlby'nin yaklaşımını baz alarak yaptıkları çalışma sonucunda kendilik modeli ve diğerleri modelleri olumlu olumsuz olma durumuna göre dört stilden oluşan bir bağlanma modeli öne sürmüşlerdir (Başgün, 2020). Kendilik ve diğerleri modelleri bağlanma stillerinin belirlenmesinde ana etkenlerdendir (Bartholomew, 1990, s.;167). Kendilik modeline olumlu kişilerin bağımsızlıklarına önem veren, kendine saygısı yüksek olan yapıya sahip oldukları; kendilik modeli olumsuz olan kişilerin ise özsaygı düzeylerinin düşük, dış etkenlere bağımlı ve onaylanma ihtiyacı hisseden kişiler oldukları söylenmektedir. Diğerleri modeline olumlu olan kişilerde başkalarının ulaşılabilir ve güven duyulabilir olduklarını düşünen ve ihtiyaç dahilinde diğer kişilerden destek istemekten çekinmeyen yapıya sahip oldukları; diğerleri modeli olumsuz kişilerin ise başka insanlarla yakınlık kurmaktan çekinen, olası ilişkilerinde olumsuz düşünmeye yatkın ve başkalarından destek alma konusuna sıcak bakmayan yapıya sahip oldukları öne sürülmektedir (Ahmadova, 2019). Bartholomew dörtlü bağlanma kuramı bağlanma stilleri; güvenli bağlanma, saplantılı bağlanma, kayıtsız bağlanma ve korkulu bağlanma stilleridir (Başgün 2020).

Güvenli bağlanma stiline sahip kişilerde hem kendilik modeli hem de diğerleri modelinin olumlu yönde olduğunu söylenmiştir. Bu kişiler özgüvenleri yüksek, hem kendine hem diğerlerine saygı gösterirken aynı zamanda kendilerini sevebilir bulurlar. İlişkilerinde güven duyan, rahat tavırlar sergilerken bağımsız ve yakınlıklar kurarlar (Soygüt, 2004, s.;72). Güvenli bağlanma stiline sahip kişilerin ilişkileri dengelidir. Strese karşı dayanıklı olsalar da başa çıkmakta zorlandıkları zaman yakın çevrelerinden destek alırlar. Kurdukları ilişkilerin temelinde güven duygusu vardır (Bartholomew ve Horowitz, 1991, s.;234).

Saplantılı bağlanma stiline sahip kişilerde kendilik modelinin olumsuz yönde olduğu söylenirken, diğerleri modelinin olumlu yönde olduğu söylenmiştir. Ebeveynlerinden tutarsız ve duyarlı olmayan davranışlara maruz kalmışlardır (Soygüt, 2004, s.;74). Stilin adında olduğu gibi bu kişiler genellikle saplantılı ve takıntılı ilişkiler yaşarlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991, s.;171). İlişkilerinde tutarsız ve aşırı yakın

olma davranışları sergilediklerinden dolayı genellikle yalnız kalırlar. Kendilerini değersiz hissederler. Stresle başa çıkma becerileri düşüktür (Soygüt, 2004, s.,74).

Kayıtsız bağlanma stiline sahip kişilerde kendilik modeli olumluyken diğerleri modelinin olumsuz yönde olduğu söylenmiştir. Sevgi ve değerlilik duyguları, diğerlerine dair olumsuz tavırlar ile bir bütün haline gelmiştir (Howard ve Medway, 2004). Bağ kurdukları kişiler ile mesafeli bir ilişkileri kurarken diğerlerinin desteğine ihtiyaç duymazlar. Kendilerini çok değerli görürler, bağımsızlıklarına fazlasıyla düşkünlerdir. Diğer kişilere ihtiyacı olabileceğini ve yakın ilişki kurmanın önemini kabul etmezler. Reddedilme kaygısı yaşamalarından kaynaklı bir savunma mekanizması olarak diğer insanlardan uzak dururlar ve bağlanma ihtiyacını reddederler (Ahmadova, 2019).

Korkulu bağlanma stiline sahip kişilerde hem kendilik modeli hem de diğerleri modelinin olumsuz yönde olduğu söylenmiştir. Bu kişiler kendilerini değersiz, sevmeye layık olmayan, başkalarının desteğini hak etmeyen kişi olarak görürler. Her durumda diğerlerinin onayını almaya ihtiyaç duyarken aynı zamanda diğer insanlara güven duymazlar (akt. Başgün, 2020). Özgüvenlerinin düşük olmasının yanında kaygı düzeyleri de üst düzeydedir. Kendini değersiz gördüğü için diğer insanların kendisine değer vermesini ve sevmesini beklemez. Korkulu bağlanma stiline sahip kişiler benliklerindeki reddedilme korkusundan dolayı diğer insanlarla yakın ilişki kurmaktan kaçınırlar. Arkadaş ortamlarında içekapanık ve çekindendirler (Ahmadova, 2019).

2.1.2.4. Çocukluk ve ergenlik bağlanma kuramı

Bağlanma kavramı özellikle anne-bebek arasındaki ilişkinin açıklanmasında kullanılmış olsa da yapılan birçok çalışma bağlanmanın sadece bebeklik ve erken çocukluk döneminde değil ergenlik ve genç yetişkinlik döneminde de değişime uğrayarak etkili olduğunu ortaya çıkarmıştır (Taylor, 2009; Roisman ve ark, 2001; Bowlby, 1973; Sroufe ve ark, 1999).

Ergenlik dönemi çocuklar için bir değişim dönemi olması sebebiyle ergenlerde stres, kaygı, öfke düzeylerinin yükseldiği gözlenmektedir. Yapılan araştırmalar bebeklik döneminde güvenli bağlanma kuran çocukların ergenlik dönemlerinin, güvensiz bağlanma kuran çocuklara göre daha az sıkıntı ile geçtiğini göstermiştir. Ebeveynleri ile bebeklik döneminde güvenli bağlanma kuran çocuklar ergenlik döneminde bu ilişkiyi

daha olumlu kurabildikleri için hem ergen hem de ebeveynler bu değişimlerle dolu dönemi daha az stres düzeyinde geçirirler (Hazan ve Shaver, 1987).

Ergenlik döneminin başlarında çocuğun bağlanma nesnesi ebeveynleri olmaktan çıkarak bağlanma biçimi yetişkin bağlanma biçimi ile yer değiştirmektedir (Hazan ve Shaver, 1987; Mikulincer ve Shaver, 2007). Fakat bebeklik döneminde ebeveyn çocuk arasında kurulan bağ ergenlik döneminde değişim gösteren ebeveyn çocuk ilişkisi etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır (Fraley, 2002). Çocuklar ergenlik dönemine geçtiklerinde bağlanma nesnelere ebeveyn olmaktan çıkarak arkadaş ve romantik ilişki kurdukları kişiler olmaya başlamaktadır (Ainsworth, 1989).

Bağlanma figürünün değişiklik göstermesi Davila ve ark, (1997) tarafından iki sebebe bağlanmıştır. Bunlardan birincisi kişilerarası stres düzeyidir. Çocukluğunda güvenli bağlanma kuran kişiler güvensiz bağlanma ile figür değişikliği yaptığında strese maruz kalma düzeyleri güvensiz bağlanmadan güvenli bağlanmaya geçen bireylere göre daha yüksek olmaktadır. İkinci sebep ise güvensiz bağlanma kurmuş olan bireylerin güvenli bağ kurma arayışıdır. Tüm bu bilgiler göz önüne alındığında bağlanma kavramının bebeklik döneminden ergenlik dönemine kadar süreklilik gösterdiği ve ergenlik döneminde daha dirençli geldiği söylenebilir (Morsünbül ve Çok, 2011).

2.1.2.5. Yetişkin bağlanma kuramı

Hudson ve Fraley (2017) insanlardaki bağlanmayı ebeveyn, eş ve arkadaş ilişkileri kapsamında incelemiştir. Araştırmalarında insanların kimi zaman ilişkilerinde ebeveyni ile kurduğu bağlanma örüntüsünü devam ettirmediği sonucuna ulaşmıştır. Kişilerin yaşı ilerledikçe bağlanma konusundaki kaygı seviyesinde düşüş meydana gelmektedir. Bununla birlikte kişilerin bağlanma örüntülerinde de yaşa bağlı olarak değişim gözlenmiştir. Çocuklukta beklenen genel stabilite derecesinin yetişkinlikte beklenenden daha düşük olduğu görülmüştür. Genç yetişkinlerin ilişkilerinde yaşlı yetişkinlerden daha yüksek kaygı seviyesine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İnsanlar farklı kişilerarası deneyimler sonucu kendilerine özgü bağlanma stilleri geliştirebilirler. Bir kişinin ebeveynleri ile güvenli bağlanma temelinde bir ilişki kurmuş olması akranlarıyla da güvenli bir ilişki kuracağı anlamına gelmemektedir. Kişi anne ve babası ile olan ilişkisinde güvende olmasına rağmen romantik ilişkisinde kendini güvensiz hissedebilir. Bu anlamda tartışılan konu erken çocukluk deneyimlerinin bu

süreçte kalıcı rol oynayıp oynamadığı olmuştur. Sonuç olarak çocuklukta kurulan ilk bağlanma etkilerinin birey geliştikçe azalması beklenir. Erken deneyimlerin yaşamın erken dönemlerinde önemli etkisinin olduğu fakat çocuklar yaş aldıkça önemini kaybettiği kabul edilmiştir (Fraley ve ark, 2013).

2.1.2.6. Hazan ve Shaver'ın yetişkin bağlanma kuramı

Hazan ve Shaver (1994), kişinin romantik ilişkisi kapsamında yaşadığı deneyimleri bebeklik dönemi ebeveyne olan bağlanması ile karşılaştırarak yorumlamıştır. Çalışmasında Bowlby'nin bakış açısını romantik ilişkiler üzerinden araştırmıştır. Hazan ve Shaver araştırmaları doğrultusunda Ainsworth'un üçlü bağlanma biçimini; güvenli bağlanma, kaygılı-kararsız bağlanma ve kaçınan bağlanma olarak yetişkinler için tanımlamıştır.

Araştırmaları sonucunda ilk bağlanma deneyimi ile yetişkinlik dönemi romantik ilişkiler arasında benzerlikler olduğunu öne sürmüştür. Bağlanma figürü uzaklaştığında endişe ve huzursuzluk duyma, bağlanma figürü yakınlarda olduğunda rahat hissetme, birbirleriyle bebek konuşması yapma gibi davranışların bebeklik dönemi bağlanma kuran kişiler arasında olduğu gibi romantik ilişki kurulan kişiler arasında da olduğu sonucuna varmışlardır (Shaver ve ark, 1988).

Hazan ve Shaver (1994), çocukluk döneminde kurulan bağlanma ile yetişkin bağlanma stilleri arasında benzerlik olduğu gibi farklılıklarında olduğunu söylemiştir. Yetişkin-yetişkin ilişkisi kurulurken karşılıklı bir alışveriş durumu mevcutken bebek bağlanması bakım veren ile ilişkiye dayanmaktadır (Crowell ve ark, 1999). Yetişkin ilişkisinde her iki tarafta bakım veren, koruyan ve güvenli üs görevini yapabilmektedir. Yetişkin bağlanmasında karşılıklı ilgi, cinsellik, doyum arayışı ve karşılıklı ihtiyaçların giderilmesi bireyleri güvenli hale getirirken karşılanmadığında ise kaygı ve stres düzeylerinde artış meydana gelir (Crowell ve Treboux, 1995). Yetişkin için eş bağlanma figürü görevi görmektedir.

Araştırmalar bireylerin farklı bağlanma stili olabileceğini ve ilişkinin sürekliliğinde farklılık gösterebileceğini göstermiştir. Güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin diğer bağlanma stiline sahip bireylere göre daha uyumlu ve ilişkiye daha fazla özen gösteren (Collins ve Read, 1990; Hazan ve Shaver, 1990; Simpson 1990), çok daha özgür ve stresle baş etmede daha başarılı oldukları görülmüştür (Feeney ve Noller, 1990).

İlişkideki her iki kişinin de güvenli bağlanma stiline sahip olması eşler arasındaki yakınlığı desteklediği görülmüştür (Mikulincer ve ark, 2002). Kaygılı bağlanma stiline sahip kadınların, eşlerinden destek alamadıkları ve eşleriyle sorun yaşadıkları görülmüştür (Gallo ve Smith, 2001). Romantik ilişkilerin incelendiği bir araştırmada, kaçınan bağlanmaya sahip kadınla, kaygılı-kararsız bağlanmaya sahip bir erkeğin yaşadığı ilişkinin hemen sona erdiği görülmüştür (Kirkpatrick ve Davis, 1994). Diğer taraftan kadının kaygılı-kararsız olduğu ve erkeğinde kaçınan bağlanma stiline sahip olduğu ilişkilerin uzun süreli olduğu görülmüştür (Collins ve Read, 1990; Volling ve Elins, 1998).

Bireylerin bağlanma özellikleri, kendileri hakkındaki görüşleri ve diğerleri ile romantik ilişkilerde önemli bir rol oynamaktadır (Hazan ve Shaver, 1987). Bağlanma, bireylerin eşleri ile oluşturduğu duygusal bağı, rahat olma derecelerini, başkalarına yakın olmalarını ve onlardan yakınlık beklentilerini içerir (Ruvolo, Fabian ve Ruvolo, 2001). Birçok araştırma, güvenli bireylerin ilişkilerinde güvende olma, ilişki doyumu, samimiyet ve ortaklarına bağlılık gösterme eğiliminde olduğunu gösterirken, güvensiz bireylerin bu özelliklerin daha düşük düzeyde ilişki kurma eğiliminde olduklarını göstermiştir (akt. Örsün, 2019).

2.1.3. Evcil hayvana bağlanma

Bağlanma kavramı doğrultusunda yapılan araştırmaların temelinde anne-çocuk arası bağlanma bulunuyor olsa bile aslında Bowlby (1988) bağlanma kuramının kişinin hayatındaki diğer ilişkilerini de kapsayabileceğini söylemiştir. Köpek ve sahibi arasındaki bağlanmayı incelemek için Prato-Previde ve ark. (2003) tarafından yapılan çalışma sonucunda köpek ve sahibi arasında duygusal bağ bulunmuş fakat bağlanmaya dair yeterli veriye ulaşılamamıştır. Topal, Miklosi, Csanyi ve Doka (1998) tarafından yapılan bir çalışmada ise köpek ve sahibi arasındaki bağın anne ve bebek arasındaki bağ ile benzerlikleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Albert ve Bulcroft (1988) yaptıkları çalışma sonucunda kaygı seviyesi yüksek olan bireylerin evcil hayvanlarına bağlanma düzeylerinin diğer insanlara oranla daha yüksek olduğuna ulaşımlardır.

Yapılan farklı çalışmalar da bağlanmanın sadece anne-çocuk arasında olmadığını ortaya koymuştur. Yetişkinlerin bağlanma kurduğu nesnelere incelendiğinde Ainsworth (1989) anne, baba, kardeş ve arkadaşın; Mallinckrodt, Gantt ve Coble (1995) terapistin;

Granqvist ve ark. (2012) tanrının; Sable (1995) ise yaptığı çalışma doğrultusunda evcil hayvanların bağlanma figürü olabildiğini öne sürmüştür (akt. Karameşe, 2014). Bağlanma kuramının sadece insanlar arası olmadığını savunan Kwong (2008), bağlanma kuramının insan-insan veya hayvan-hayvan değil tüm canlı varlıkların birbirleri arasındaki bağlanma sürecini kapsadığını belirterek insan-hayvan arası bağlanma kurulabileceğini öne sürmüştür.

Rynearson (1978) insan-evcil hayvan arasında kurulan bu duygusal ilişkinin iki taraflı olarak ihtiyaçların karşılanmasına dayalı olduğunu savunmuştur. Ayrıca çalışmasında evcil hayvan kayıplarının insanlarda kaygı seviyesini yükselttiği sonucuna varmıştır. Evcil hayvan kayıplarının insanlar üzerinde yıkıcı etkilerinin olduğunu savuran bir diğer araştırmacı Schaffer'dır (2009). Yaptığı çalışma sonucunda evcil hayvanın insanlar üzerinde huzur, güven ve sevgi duygularını besleyerek psikolojik bir destek sağladığını savunmuştur. Voith (1985) tarafından yapılan bir diğer çalışmada insanlar ve evcil hayvanları arasındaki bu ilişkinin duygusal bir bağ kurma sonucu oluştuğunu ve insanların evcil hayvanlarını özlemesi gibi evcil hayvanlarında sahiplerini özlediği belirtmiştir (akt. Angle, 1994).

Literatürde evcil hayvanlar ve insan arasındaki ilişkinin incelendiği birçok çalışma mevcuttur. Yapılan bir çalışma sonuçları kişilerin kişilerarası bağlanma stilleri ile evcil hayvanlara bağlanma stilleri arasında benzerliklerin olduğunu göstermiştir (Zilcha-Mano, Mikulincer ve Shaver, 2011). Kurdek (2008) yaptığı çalışmada kişinin anne, kardeş ve arkadaşı ile kurduğu bağın köpeği ile kurduğu bağdan farklı olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

2.2. Travma

Jones (2007) bireyin ruh ve beden sağlığını değişik biçimlerde sarsan, yaralayan her türlü olayın bütünü travma adı altında belirtilmektedir. Geçtiğimiz 19. ve 20. Yüzyılın ilk yarısında travma sözcüğü sadece fiziksel travmaları belirtmek için Herman (2001) kullandığı bir tanımdır (akt. Doğruer, 2019). Latince kökeni “yara” kelimesinden gelen travmanın, tıp alanında kelime anlamı “bedene dış bir etmen tarafından bir zarar gelmesi” şeklinde tanımlanmaktadır (Kocatürk, 2005). Ruhsal travma, bireyin yaşamsal bütünlüğünü sarsan, tehdit eden, korku ve dehşet seviyesini arttıran, kişinin düşünme becerilerini sekteye uğratan yaşantılardır (Aker, 2012). Fischer

ve Riedesser (1999) ruhsal travmalar ile ilgili olan el kitaplarında travmayı şu şekilde tanımlamıştır: “Özel bir duruma bağlı tehdit edici faktörler ile kişinin baş etme yeteneği arasındaki tutarsızlığın yarattığı; çaresizlik ve başkalarının ve olayların merhametine kalmış olma duygularının eşlik ettiği, buna bağlı olarak kendine ve dünyaya dair algıda kalıcı şok yaratan kritik deneyim” (akt. Ruppert, 2011, s.;95).

Aker (2012) travmatik olayları oluşumunun üç farklı şekilde oluşabileceğini ve bir olayın insan üzerinde üç şekilde travmatik etki bırakabileceğini söylemiştir. Öncelikle travmatik etki bırakabilecek olan olayların oluşumu kaza, doğan afet ve bir kişi tarafından bilinçli şekilde gerçekleştirilenler olarak üç grupta sınıflandırılmaktadır. Doğan afet ve kazalardan daha çok, bir kişi tarafından bilinçli şekilde gerçekleştirilen olaylar travmatize olmanın temel sorunudur (Herman, 2015). Bu travmatik olayları kişi kendisi yaşayabilir, kişi olaya şahit olabilir ya da olay bir başkasının başına gelebilir.

2.2.1. Çocukluk çağı travmaları

İman’a (2015) göre yetişkinler tarafında gerçekleştirilen, çocukların beden ve ruh sağlığına zarar verecek fiziksel, zihinsel, duygusal ve cinsel gelişimlerini engelleyecek kasıtlı olayların tamamı çocukluk çağı travması (ÇÇT) olarak adlandırılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü’nün tanımına göre 0-18 yaş aralığında bulunan çocukların fiziksel ve ruhsal sağlığını ve tüm gelişim alanlarını olumsuz etkileyebilecek olan ihmal-istismar davranışları çocukluk çağı travması şeklinde tanımlamıştır (akt. Bakır ve Kapucu). ÇÇT oluşumunda etkili olan çocuk ihmal ve istismarı, yetişkin birey tarafında çocuğa uygulanan, toplumsal olarak uygun bulunmayan, çocuğun fizyolojik ve psikolojik gelişimini sekteye uğratabilecek, sağlık ve güvenliğini olumsuz etkileyen davranışlara verilen isimdir (Çelik ve Hocoğlu, 2018).

2010 yılında UNICEF tarafından yapılan aile içi şiddet ve çocuk istismarı konularının araştırıldığı bir çalışmada, 7-18 yaş aralığında bulunan çocukların %51’inin duygusal istismara, %43’ünün fiziksel istismara, %3’ünün ise cinsel istismara maruz kaldığı sonucuna varılmıştır. 1980’lerde Türkiye’nin 16 ilinden seçilen 50 473 çocuk annesi ile yapılan bir çalışmada 4-12 yaş aralığında bulunan çocukların %62’sine davranışları sonucunda fiziksel ceza verildiği tespit edilmiştir. Çalışmanın bir diğer sonucunda tüm yaş gruplarında fiziksel ceza alan çocukların sayılarının almayan çocuklara göre daha fazla olduğuna da ulaşılmıştır (akt. Irmak, 2008). TÜİK verilerine

göre ihmal ve istismar mağduru çocukların 2014 yılındaki sayısı 74 064 iken 2016 yılında bu sayı 83 552'ye yükselmiştir (Polat, 2018).

Ülkemizde maruz kalınan ihmal ve istismar vakalarının sıklığı hakkında tarama çalışmalarının yetersiz bulunmaktadır. Bunun sebebi olarak da ihmal ve istismar vakalarının belirlenmesindeki ve raporlandırılmasındaki zorluklar belirtilmiştir (Bahar ve ark, 2009). Birçok araştırmacı Türkiye'de çocuk ihmal ve istismarı konusunda yapılan çalışmaların sayısının arttığını belirterek konunun hassasiyeti ve önemi doğrultusunda daha çok araştırma yapılması gerektiğini belirtmektedir (Beyazıt, 2015).

İhmalin pasif bir davranış, istismarın ise aktif bir davranış olması ihmal ve istismarı birbirinden ayıran noktadır (Aral ve Gürsoy, 2001).Yapılan bazı çalışmalar çocukluk çağı travmasına sebep olan ihmal ve istismara maruz kalma açısından risk gruplarını incelemiştir. Bunlar evlilik dışı dünyaya gelen çocuklar, istenmeyen gebelik sonrası dünyaya gelen çocuklar, hamile olan annenin diğer çocuğu olma durumu, sosyo-ekonomik durumu düşük ailenin çocuğu olma, eğitim seviyesi düşük ebeveyne sahip olan çocuklar, üvey anne-babayla yaşayan çocuklar, savaş ve göç mağduru çocuklar ihmal ve istismara maruz kalma olasılığı yüksek olan risk grupları olarak belirtilmiştir (Önal ve ark, 2013; Sener ve ark, 2014). WHO, çocuk ihmal ve istismarında risk faktörlerini üç boyutta incelemiştir. Bunlar; kişisel riskler, ailesel riskler ve toplumsal risklerdir.

- Kişisel riskler; anne ve babaya bağlı riskler ve çocuğa bağlı riskler
- Ailesel riskler; geniş aileye sahip olma
- Toplumsal riskler; toplumun çocuğa karşı tutumu, toplumsal sıkıntılar

Çocukluk çağı travmalarına sebep olan ihmal ve istismarın tespit edilip raporlanmasında en önemli nokta şüphedir. Bu aşamada sağlık personeli doktorların, hemşirelerin ve ebelerin dikkati çok önemli bulunmaktadır. Şüpheli vakaların sağlık kurumuna başvuru zamanı, yaralanma öyküsünün tutarlılığı ve ebeveynlerin tavırları sağlık personelleri tarafından dikkatle araştırılmalıdır (Önal ve ark, 2013). Yapılan bir çalışma doktor ve hemşirelerin istismar şüphesi bulunan vaka ile karşılaştığında izlenecek yolu bilip bilmediklerini araştırmıştır. Gölge ve ark. (2012) yaptıkları araştırma sonucunda doktorların %70'inin, hemşirelerin ise %54.3'ünün

çocuk istismarı şüphesi bulunan vaka ile ilgili izlenmesi gereken prosedürü bilmediği sonucuna ulaşmıştır (Gölge ve ark, 2012).

Çocukluk dönemi bireyin en önemli gelişim dönemlerinden biridir. Çocukluk çağında yaşadığı problemler dolayısıyla travmaları olan çocuklarda görülen ruhsal problemler çocuğun psikolojisini ciddi anlamda etkilemektedir. Çocukluk çağı travmaları bireyin yetişkinlik döneminde problemlerle karşılaşmasına sebep olabilmektedir (Dursun ve ark, 2010). Aşağıda, çocuk ihmal ve istismarı detaylı biçimde açıklanacaktır.

2.2.2. İhmal

Ailenin çocuğun yemek, barınma, eğitim, tıbbi destek ve giyim gibi temel ihtiyaçlarını karşılanmama, çocuğa karşı bulunan temel sorumluluklarını yerine getirmeme durumu Paslı (2009) tarafından çocuk ihmali şeklinde tanımlanmıştır.

Bir diğer tanımda çocuk ihmali; çocuğun sağlığı, fiziki veya psikolojik gelişme durumu için gereksinim duyduğu ihtiyaçlarının yapılmaması durumu veya çocuktan bakım olarak sorumlu olan bireyin, bu görevini uygun olmayan şekilde yapması, çocuğun temel gereksinimlerine ve isteklerine ilgisiz kalması gibi, çocuğun ihmal edilmesi olarak ifade edilmektedir (Sarı ve ark, 2016).

Çocuk ihmalinin tespiti oldukça güç zordur (Uslu, 2019). İhmale maruz kalan çocukta rastlanabilecek belirtiler şunlardır:

- Çocuğun büyümesinin tıbbi bir soruna dayanmayarak geri olması bağlanma problemleri
- Çocuğun dış görünüşünde dikkat çeken bakımsızlık
- Temiz bir görünüme sahip olmaması
- Gerekli tıbbi bakımının sağlanmıyor olması
- Kaygı seviyesinin çok yüksek olması
- Yeme ve uyku bozuklukları
- Çocuğun sahip olduğu fobiler

2010 yılında Türkiye’de yapılan Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması sonuçlarına göre 7-18 yaş aralığında bulunan çocukların %25’inde son bir yıl içerisinde ihmale maruz kaldıkları sonucuna varılmıştır (akt, Kaplan, 2017).

Türk Medeni Kanunu’nun 346. maddesinde; “Çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemleri alır” ve 347. maddesinde de “çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş hâlde kalırsa hâkim, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir” ifadeleri yer almaktadır (akt; Kaptan, 2017).

2.2.2.1. Fiziksel ihmal

Fiziksel ihmal çocuğun temel ihtiyacı olan beslenmesinin yeteri kadar sağlanmaması, kıyafetlerinin mevsime uygun olmaması, gerekli hijyen ve bakımının sağlanmaması olarak tanımlanmaktadır (Yaşar, 2015, s.;389).

Taşçı, (2017, s.;105) fiziksel ihmal içerikli davranışları şu şekilde belirtmiştir;

- Çocuğun yaşamına uygun olan barınma koşullarının sağlanmamış olması
- Mevsim koşullarına uygun ve temiz giysi, kıyafet temin edilmemesi
- Çocuğun gelişimi için gerekli olan besinin çocuğa verilmemesi
- Çocuğun tıbbi tedavi alması gereken problemlerinde sağlık kuruluşuna başvurulmaması
- Çocuğun uzun süre bir yetişkinin olmadığı ortamda yalnız bırakılması

2.2.2.2. Duygusal ihmal

Çocuğu temel ihtiyacı olan sevgi, bakım, güvenli bağlanma ve günlük yaşamında destek verme gibi kavramlardan yoksun bırakmak duygusal ihmal olarak tanımlanmaktadır. Dikkat çeken bir belirtisinin olmaması sebebiyle fark edilememesiyle birlikte çocuk üzerinde bıraktığı etki çok büyüktür.

Bebeklik döneminden başlayan duygusal ihmal ile ilgili yapılan araştırmalara göre %16 oranında duygusal ihmale maruz kalma sıklığı bulunmaktadır (Kütük ve Bilaç, 2017, s.; 183).

Taşçı, (2017, s.:105) duygusal ihmal içerikli davranışları şu şekilde belirtmiştir;

- Çocuğun temel ihtiyacı olan sevgi, ilgi ve şefkat içerikli davranışlarda bulunmamak
- Çocuğun ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda destek hizmet almasını engellemek, geciktirmek
- Çocuğun zararlı davranışları karşısında tepkisiz kalmak, göz yummak, ilgilenmemek

2.2.2.3. Cinsel ihmal

Çocuklar dünyaya geldikten sonra yaşamı tanıma ve anlamlandırma çabası içerisine girerler ve sorular sorarak meraklarını gidermeye çalışırlar. Bu süreçte ebeveynlerin en çok çekindiği sorular cinsellik temalı sorulardır (Gündoğdu, 2020).

Çocukların cinsellik ile ilgili sorularına ebeveynlerin cevap vermekten kaçınması ya da çocuğun yaşı ve gelişim dönemini dikkate almayarak cevaplanması cinsel ihmal olarak tanımlanmaktadır. Özellikle fallik dönemde çocukların dünyaya nasıl geldikleri konusunu sorgulama düzeyi artmaktadır. Kız-erkek cinsel organlarının farklılığı dikkatlerini çeker ve bunun sebebini ebeveynlerinden öğrenme çabasına girerler.

Cinsel ihmal içerikli davranışlar şu şekilde belirtilebilir;

- Çocuğun “Ben nasıl dünyaya geldim?” sorununa leylekler getirdi, çöpten bulduk, pazardan aldık gibi cevaplar verilmesi
- Çocuğun cinsellik temalı sorularını duymazdan gelmek
- Çocuğun cinsellik temalı sorularına kızma, ayıplama gibi tepkiler vermek

2.2.2.4. Eğitimsel ihmal

Çocuk Hakları Sözleşmesi kapsamında her çocuğun eğitim görme hakkı bulunmaktadır. Çocuğun eğitim görme hakkından mahrum bırakılması çocuğa karşı uygulanmış eğitimsel ihmaldir.

Beşken Ergişi, (2019, s.;194) eğitimsel ihmal içerikli davranışları şu şekilde belirtmiştir;

- Zorunlu eğitim yaşı gelmiş olan çocuğun herhangi sebep belirtilmeksizin okula geç gönderilmesi ya da okula hiç gönderilmemesi
- Okula devam eden çocuğun uzun süreli devamsızlık yapması, durumu fark eden ailenin müdahalede bulunmaması
- Özel gereksinimi olan çocuğun ihtiyacı olan eğitim alması için gerekli kurumlara başvurulmaması

2.2.2.5. Tıbbi ihmal

Çocuklar dünyaya geldiklerinde engellilik, genetik hastalık gibi doğuştan gelen ve büyüme aşamasında düşme, çarpma sonucu oluşabilecek yaralanmalar gibi sonradan ortaya çıkabilen birçok sağlık sorunu ile karşılaşabilir (Beşken Ergişi, 2019, s.;191). Bu sorunlar karşısında ebeveynlerin veya bakım verenin çocuğun sağlığını korumak için gerekli olan ihtiyaçları, gerekli durumlarda tıbbi desteği, rutin yapılması gereken kontrollerini aksatması tıbbi ihmal olarak tanımlanmaktadır (Yüksel ve Yüksel, 2014).

2.2.3. İstismar

Çocuk istismarı; çocuğun sağlıklı gelişimine, düşüncelerine, hayatta ki yaşayışına değerlerine olumsuz etki gösteren, fiziksel, cinsel ve/veya duygusal olumsuz davranışı, maddi çıkarlar için çocuğun kullanılmasını kapsayan hareketlerdir (Sarı ve ark, 2016). 1985’de WHO tarafından yapılan tanımlamaya göre ise bir erişkin kasti olarak veya kast amacı gütmeksizin “çocuğun, sağlığını, fiziksel gelişimini, psikososyal gelişimini kötü yönde etkileyen, toplumu veya ülkesi tarafından yapılan davranışlar çocuk istismarı” olarak tanımlanmıştır. Çocuğa karşı söylenen her türlü kötü söz veya uygulanan davranış çocuk istismarı kapsamına girmektedir (akt, Türkmen, 2019).

Tarihte çocuk istismarı ilk olarak 1860 yılında cinsel ve fiziksel istismar konuları dikkat çekmiştir. 1946 yılında Caffey Sendromu, uzun kemik, kosta kırıkları ve subdural hematom ile arasında bağlantı kurulması dolayısıyla istismar konusu ele alınmıştır. 1962 yılında hırpalanmış çocuk terimi kullanılmış ve bu terimin yerini çocuk istismarı almıştır (Kara ve ark, 2004). 1970’li yıllarda cinsel istismar konusuna

odaklanılırken, 1980'lerden itibaren çocuklara karşı uygulanan zarar verici davranışların tespitinin önemi ve duygusal istismar kavramının varlığına dair fikirler ortaya atılmaya başlanmıştır (Acehan ve ark, 2013; Kara ve ark, 2004; Yaşar ve Akduman, 2007).

2.2.3.1. Fiziksel istismar

Çocuk üzerinde otorite sahibi olmak için ya da cezalandırmak için çocuğun bakımını sağlayan kişi/ebeveyn tarafından elle veya bir nesne kullanılarak vücudunda iz bırakacak şekilde hasara uğratılması, çocuğa uygulanan fiziksel istismar olarak adlandırılmaktadır (Güner ve ark, 2010, s.; 108). WHO fiziksel istismar tanımını “bir bakıcı tarafından fiili olarak zarar veya zarar için potansiyel eylem” olarak yapmaktadır. Beyaztaş ve ark, (2014) bu eylemlerin çocuğu sarsma, ısırma, vücudunda sigara söndürme, kaynar su veya ütü ile yakma, zehirlenme, boğma ve dövme gibi davranışlar olabileceğini söylemektedir.

Çocukların fiziksel istismara maruz kaldığını işaret eden bir takım belirtiler mevcuttur (Uslu, 2019).

Bunlar:

- Geçmiş gelişim dönemlerine ait davranışlar (parmak emme, altına kaçırma vs.)
- Akademik başarıda düşüş ve okula devam etmeme durumu
- Evden kaçma girişimi
- Kaza sonucu meydana gelebilecek olan yaralanmalar
- Çocuğun sık sık yaralanarak sağlık kuruluşuna başvurması
- Çocuğun fiziksel müdahalelerden çekinmesi
- Ağrı verici tıbbi müdahalelere karşı tepkisizlik
- Çocuğun yaralanma öyküsünde çelişkili ifadelerin bulunması
- Ebeveyn ya da bakım verenin çocuğun yaralanmasına ilgisizliği ya da aşırı tepki göstermesi

Ebeveynlerin fiziksel istismarı çocuk üzerinde otorite kurmak için bir yöntem olarak kullanması istismarın aile içerisinde kalmasını sağlayarak, fiziksel istismar sıklığının ölçümünü güçleştirmektedir (Bilge ve ark, 2013; Bektaş ve ark, 2007). Bunun yanında kültürel yapısı şiddetli disiplin ve eğitim amaçlı kullanmaya yatkın toplumlarda

da fiziksel istismara maruz kalan çocukların sayısı çok fazla olmasına rağmen tanı ve raporlandırma yapmak oldukça güçtür (Polat, 2007).

Yapılan çalışmalar göstermektedir ki bir yetişkinin çocukluk döneminde fiziksel istismara maruz kalma geçmiş yaşantısı olması ileride kendi çocuklarına da fiziksel istismar uygulama olasılığını arttırmaktadır (Bilge ve ark, 2013; Altıparmak ve ark, 2013 ve Demirci ve ark, 2014).

2.2.3.2. Duygusal istismar

UNICEF'e duygusal istismarı, "Çocuğun gücünü aşan, yaşıyla orantısız beklentiler içinde olma, kapasitesinin ve isteklerinin sürekli kötülenmesi, sosyal ilişkilerden mahrum bırakılması, ağır sonuçlar doğuran sosyal zararlar verme, niteliklerinin yargılanması, yalnız bırakılma ile tehdit, gücüne ve yaşına uygun olmayan istekler, toplumun onaylamadığı istekler" şeklinde tanımlamıştır (akt, Öztürk, 2007, s.; 27). Güner ve ark, (2010) çocuğun duygusal bütünlüğüne, ruh sağlığına zarar verebilecek olan tüm davranışları (sevgiden yoksun bırakma, yalnız bırakma, reddetme, baskı, tehdit, korkutma, aşırı koruma) duygusal istismar olarak tanımlamışlardır. Polat (2007) duygusal istismarcı yetişkinin amacını çocuğun gözünü korkutarak kontrol altında tutmak olduğunu söylemektedir.

Duygusal istismar çocuğun duygusal ve psikolojik iyilik halini olumsuz etkileyen, tekrarlayıcı birçok davranışı içerisinde barındıran ve rastlanması çok sık olan istismar türüdür (Campbell ve Hibbard, 2014; Arslan, 2016, s.; 203; Hart ve ark, 2002, s.;79-104). Çocuğun sürekli kötülenmesi, tehdit edilerek korkutulması, gelişimine uygun olmayan isteklerde bulunulması, aşağılayıcı tavırlar sergilenmesi, çocuğu sevgiden mahrum etmek, çocuğun istek ve temel ihtiyaçlarını karşılamamak, çocuğu sosyal iletişimden yoksun bırakmak gibi davranışlar duygusal istismar ve ihmal davranışlarını içermektedir (akt. Dinleyici ve Dağlı, 2016).

Duygusal istismar özellikle fiziksel istismar olmakla beraber diğer istismar türleriyle birlikte görülmektedir. Duygusal istismar tanısı koyma aşamasında genellikle ebeveyn ve bakım vereni ile işbirliği halinde çalışılması, istismarı uygulayan kişinin çoğunlukla ebeveyn veya bakım veren kişi olması ve ortada somut bulgular olmaması sebebiyle zorluk çıkarmaktadır (Finkelhor ve ark, 2005; Moran ve ark, 2002). Bu

sebeple duygusal istismar tanısı koymak güçleşmektedir ve tanı koyabilmek için çocukla detaylı görüşmeler yapılması gerekmektedir (Dursunkaya, 2008, s.;478-487; Claussen ve Crittenden, 1991).

Yapılan bir çalışma duygusal istismar sıklığının 6-8 yaşlarda en sık rastlandığını ve bunun ergenlik dönemine kadar devam ettiğini öne sürmüştür (Dursunkaya, 2008, s.;478-487). Claussen ve Crittenden (1991) yaptıkları araştırma sonucunda duygusal istismar sıklığını %8-12 arasında değiştiğini, fiziksel istismar ve ihmal bulunan vakalar arasında ise %75-90 oranında duygusal istismara rastlandığı öne sürmüşlerdir. Örsel ve ark, (2011) tarafından yapılan çalışmada son dört yıl içerisinde Çocuk Koruma Birimine başvuran 215 çocuğun %21,4'ünde duygusal istismara rastlandığı belirtilmiştir.

Duygusal istismar çocuklarda birçok olumsuz etki bırakabilmektedir. Zihinsel ve fiziksel gelişiminin yaşına uygun ilerlememesi, akademik becerilerinde düşüş meydana gelmesi ve beyin gelişiminde ortaya çıkan bazı problemler duygusal istismar sonucu oluşabilecek problemlerdir (Hart ve Rubia, 2012). Çocuk duygusal istismara maruz kaldığında yaşadığı çevrenin kendisi için tehlikeli olduğunu düşünerek güven duygusu sarsılacaktır. Bu durum çocuğa kendini aciz, savunmasız hissettirir. Kendini değersiz görmeye başlayan çocukta depresyon bulguları meydana çıkmaya başlar (Dinleyici ve Dağlı, 2016).

Duygusal istismara maruz kalan çocuklarda rastlanabilecek davranışlar şunlardır:

- Geçmiş gelişim dönemlerine ait davranışlar (parmak emme, altına kaçırma vs.)
- Öfke ve saldırgan davranışlar
- Kaygı ve korku düzeyinde yükselme, anksiyete
- Sosyal çevreden uzaklaşma
- Ağlama nöbetleri
- Hiperaktivite yada aşırı hareketsizlik
- Olumsuz öz benlik saygısı
- Konsantrasyon bozukluğu
- Zihinsel ve duygusal gelişim bozuklukları (Şimşek, 2010, s.;25).

Duygusal istismara maruz kalan çocukların yaşadığı sorunların psikolojik etkilerinin yetişkinlik döneminde ise yeme bozukluğu, şiddete eğilim, saldırganlık, alkol

ve madde kullanımı gibi problemlerle kendini gösterdiği yapılan araştırmalar doğrultusunda belirtilmiştir (Hart ve ark, 2002, s.79-104).

2.2.3.3. Cinsel istismar

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) çocuğa karşı gerçekteştirilen cinsel istismarı ‘‘Bir çocuğun tamamen anlamadığı ve bilgilendirilmiş rızasının olmadığı ya da gelişimsel olarak hazır olmadığı ya da kanunları ve toplumun sosyal tabularını ihlal eden bir cinsel eyleme dahil edilmesi’’ şeklinde tanımlamıştır. Uluslararası Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme Derneği tarafından cinsel istismar tanımı şu şekilde yapılmıştır: ‘‘Rıza yaşının altında bir çocuğun cinsel açından yetişkin bir kişinin cinsel doyumuna yol açacak bir edim içinde yer alması ya da bu duruma göz yumulması halinde cinsel istismara uğramış sayılır.’’ Bu tanımlama, söz konusu olan konunun herhangi bir nesne kullanılarak ve zor kullanımla yapılıp yapılmadığı; fiziki veya genital temas olup olmadığı; çocuk tarafından başlatılıp başlatılmadığı ve kısa süreçte kendini gösterecek derecede zararlı bir sonuç doğurup doğurmadığı ile ilgilenilmediği belirtilmiştir (akt, Gündoğdu, 2020).

Tansel (2017) yaptığı bir araştırma sonucu çocuklara yönelik yaşanabilecek cinsel istismar sürecinden bahsetmiştir. Bu sürecin ilk basamağında çocuklara karşı cinsel istismara yatkınlık bulunmaktadır. Bu yatkınlık sonrası fantezi ve mastürbasyon uyarılması sonrası bireyin stres ve kaygı düzeyi artarak sıkıntı ve depresyon yaşamaya başlar. İlerleyen süreçte birey çocukların sık bulunduğu park, okul gibi ortamlara girmeye başlar. İstismarcı çocukların bulunduğu ortamdan yaşına ve dış görünüşüne bakarak hedefini belirleyerek istismar şeklini planlamaya başlar. Planını kurduktan sonra çocuğu kandırmaya ve güvenini kazanmaya yönelik davranışlar sergilemeye başlar. İstismarın gerçekteşmesinin ardından durumun fark edilmesiyle ilgili kaygı ve pişmanlık hisseder. Bir süre sonra bu durum istismarcı için normalleşmeye başlar ve istismarı sürdürmeye devam eder (Tansel, 2017).

Cinsel istismar birçok davranışı içermektedir. Çocuğa uygunsuz cinsel sözcükler söylemek, çocuğun cinsel fotoğraflarını çekmek, çocuğun genital bölgesine bakma ve/veya dokunma, istismarcının kendi genital bölgesini göstermesi, çocuğun karşısında mastürbasyon yapma, cinsel organın çocuğun cinsel organına sürülmesi ve/veya girmesi gibi davranışlar cinsel istismar içerikli davranışlardır (Uslu, 2019).

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından yapılan araştırmaya göre; 2006 yılında cinsel istismar suçundan hüküm giymiş bireylerin yüzdesi %42,5 iken 2016 yılında cinsel istismar suçundan hüküm giymiş bireylerin yüzdesi %58,8 yükselmiştir. Bu veriler çocuğa karşı cinsel istismar davranışlarının arttığını göstermektedir (Polat, 2018). 2010 yılında UNICEF tarafından Türkiye’de yapılan çalışmada cinsel istismara maruz kalma oranı %3 olarak bulunmuştur. Bu oranın düşük çıkmasında birçok etken bulunmaktadır. Etkenlerden bazılarının çocukların korkutulması, tehdit edilmesi, çocukların kendilerini suçlu hissetmelerinin sağlanması ve istismarcının aile içerisinde olması sebebiyle olayın üstünün kapatılması gibi sebepler olabileceği ileri sürülmektedir (Beyazıt, 2015). Son yıllarda yapılan çalışmalar erkek çocuklarının maruz kaldığı cinsel istismar sonucunda kaygı seviyelerinin kız çocuklara göre daha yüksek olması olayı saklama davranışını beraberinde getirmektedir. Bu sebeple cinsel istismara uğrayan erkek çocuklar durumu gizledikleri için yetişkinlik döneminde madde bağımlılığı, ruhsal problemler, depresyon ve hatta intihar gibi durumların görülme oranı yüksek bulunmuştur (Scrandis ve Watt, 2014; Whitefield ve ark, 2003).

Yapılan çalışmalar cinsel istismara maruz kalmış olan çocukların ilerleyen dönemlerde ruh sağlığında bozulma ve yaşamda ciddi zorluklar ile karşılaştıkları sonucuna varılmıştır (Şimşek ve ark, 2011; Soylu ve ark, 2012). Tansel (2017), Pizarro ve Billick (1999) araştırmalarında çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kalan bireylerin yetişkinlik döneminde istismar davranışlarında bulunma olasılığının istismara uğramamış bireylere göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Cinsin istismara maruz kalmış çocuklarda görülebilecek bazı belirtiler şunlardır:

- Geçmiş gelişim dönemlerine ait davranışlar (parmak emme, altına kaçırma vs.)
- Oyunlarında cinsel içerikli davranışların bulunması
- Yaşına uygun olmayan cinsel bilgiye sahip olma
- Mastürbasyon yapma
- Akademik başarıda düşüş
- Takıntılı olduğu davranışların oluşması
- Tanımadığı kişilerden korkma
- Fiziksel temastan kaçınma
- Yeme bozuklukları
- Uykuda düzensizlik

- Depresyon
- Alkol kullanımı ve madde bağımlılığı
- İntihar girişimi
- Erken dönemde amnezi yaşama
- Trans benzeri durumlar
- Uyurgezerlik (Pelcovitz ve ark, 1994).

2.2.3.4. Ekonomik istismar

Çocuğun tüm gelişimsel özellikleri göz ardı edilip, yasal hakları yok sayılarak, kapasitesinin üstündeki işlerde ücretsiz ya da cüz-i bir ücretle çalıştırılması çocuğa karşı uygulanan ekonomik istismar şeklinde tanımlanmaktadır. Çocukların çalışmasına yol açan bazı sebepler yoksulluk, gelir dağılımındaki adaletsizlik, kültürel yapı, öğrenim düzeyi, ucuz maliyetli işçi gücü, yasal düzenlemelerdeki boşluklar olabilmektedir (Karakoç, 2017, s.;15; Aydın, 2018).

TÜİK 2018 verileri doğrultusunda 15-17 yaş aralığındaki çocukların iş gücüne katılım oranı 2017 yılında %20,3 iken 2018 yılında %21,1 olarak arttığı gözlenmiştir. İş gücüne katılım oranının cinsiyet değişkenine göre dağılımı ise 2018 yılında 2017 yılına göre artış gözlenerek %30 seviyesine çıktığı, kız çocuklarda %11,8 seviyesinde sabit kaldığı bilgisine ulaşılmıştır (TÜİK, 2019).

Çocukları koruma kapsamında Anayasamızda; kişinin yaşına, cinsiyetine ve gücüne uygun olmayan işlerde çalıştırılmaması, küçüklerin çalışma şartları bakımından özel olarak korunacağı söylenerek, güvence altına alınması sağlanmıştır. 4857 sayılı İş Kanunu'nun 71. maddesine göre 15 yaşını tamamlamamış çocukların çalıştırılması mevzuatça yasaktır. 14 yaşını tamamlamış çocukların bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devam etmesine engel olmayacak şekilde hafif işlerde çalıştırılabileceği kabul edilmiştir. Çocuk ve gençlerin çalıştırılmaları, işe yerleştirilmeleri ile ilgili 71. maddede güvenlik, sağlık, bedensel, bilişsel ve psikolojik gelişmeleri, kişisel yatkınlık ve yetenekleri dikkate alınması gerektiği, yaptığı işin onun okula gitmesine, mesleki eğitiminin devamına engel olamayacağı, onun derslerini düzenli bir şekilde izlemesine zarar vermemesi gerektiği belirtilmiştir. Temel eğitimini bitirmiş ve okula devam etmeyen çocuklarda çalışma

saati günde 7, haftada 35 saatten fazla olmaması gerektiği durumun 15 yaşını tamamlayan çocuklarda günde 8 saatten haftada 40 saate kadar arttırılabileceği öngörülmüştür. Okula devam eden çocuklarda çalışma süreleri eğitim döneminde, eğitim süreci dışında olacak şekilde günde en çok 2 (iki) saat, haftada 10 (on) saat olabileceği belirtilmiştir. Okulun olmadığı vakitlerde ise yukarıda belirtilen çalışma sürelerinin uygulanması gerektiği bildirilmiştir (akt, Gündoğdu, 2020).

2.2.3.5. Medya istismarı

Medya istismarı, medyanın çocuğun sağlığını ve gelişimini her yönden olumsuz etkileyebilecek biçimde kullanılması olarak tanımlanmaktadır. Çocuğa karşı medya istismarı haber, reklam, dizi, film gibi medya araçlarında çocuğun sağlığı ve gelişimi dikkate alınmayarak, bir ürünün maddi gelir kaynağı olarak görülerek çocuğun zararına dahi olsa reklamının yapılması gibi farklı şekillerde uygulanabilir (Taşçı, 2017: s.; 106).

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte günümüzde sosyal medya kullanımı yaygınlığı gün geçtikçe artmaktadır. Yapılan araştırmalar Türkiye’de 52 milyon kişinin sosyal medya kullandığını tespit etmiştir. Bu kullanıcıların farklı sosyal medya kollarına göre dağılımı youtube %55, facebook, whatsapp %46, instagram ve twitter %36 şeklindedir (Serin, 2019).

Teknolojinin ilerlemesi ve telefon kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte sosyal platformlarda resim, video paylaşımı oldukça artarak günde ortalama 100 milyon paylaşım yapıldığı belirlenmiştir (Erişir ve Erişir, 2019; Çimke ve ark, 2018). Bu paylaşımlar arasında ebeveynlerin paylaşımları olan çocuklarının fotoğrafları da bulunmaktadır. Bu durumu 2012 yılında Stevan Leckart “over-sharenting” olarak tanımlamıştır. Sharenting, “düzenli sosyal medya kullanan bir ebeveynin çocukları hakkında çok fazla ve ayrıntılı bilgi paylaşması” olarak açıklanmıştır (Çimke ve ark, 2018). Sosyal medyada karşılaşılan en büyük problem kişinin izni olmaksızın fotoğraf ve videolarının paylaşılmasıdır. Bu sebeple ebeveynler çocuklarının görüntülerini paylaşırken oldukça hassas davranmalıdırlar (Serin, 2019).

Ebeveynlerin çocuklarının fotoğraf ve videolarını sosyal medya platformlarında paylaşıyor olmaları diğer kişiler tarafından istismar edilebilecek bir durumdur. Özellikle pedofili davranışları düşünüldüğünde sosyal medya ne yazık ki bu gibi davranışların

artışında risk oluşturmaktadır. Çocuk istismarcısı olarak adlandırılan pedofiller için sosyal medya görselleri çocukları istismar etmek için oldukça rahat bir ortam oluşturmaktadır (Serin, 2019).

İhmal ve istismar risklerinin yanında medya organlarında rastlanabilen şiddet içerikli görüntülerin kişiler üzerinde bir uyarılma yarattığı, duygu ve düşünceleri etkilediği, çocuklarda agresif davranışlara sebep olduğu söylenebilmektedir (Browne, 2005; Bushman ve Hursmann, 2006). Literatür incelendiğinde sağlıksız medya kullanımının cinsel hayatı etkilediği, madde kullanımını arttırdığı, beslenme ve akademik başarı üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunun belirtildiği çalışmalara ulaşılabilmektedir (Strasburger, 2010).

2.3. Evcil Hayvanlara Bağlanma ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalarının İlişkisi

İnsanlar ile hayvanlar arasındaki ilişki uzun yıllardır bilinmesine rağmen alanyazında çok fazla ele alınmayan bir konudur (Archer, 1997). Ancak evcil hayvan sahipleri katılımıyla Albert ve Bulcroft (1988) tarafından gerçekleştirilen çalışma evcil hayvan sahiplerinin hayvanlarını ailenin bir üyesi olarak gördüklerini ortaya çıkarmıştır. Bir diğer araştırma ise evcil hayvan sahiplerini ile hayvanları arasında duygusal bir bağ olduğunu ortaya çıkarmıştır (Beck ve Madresh, 2008). Kurulan bu duygusal bağın insanlar üzerinde fiziksel ve duygusal sağlıklı olma hali yarattığını kanıtlayan çalışmalara da alanyazında rastlanmaktadır (Wells, 2007).

Kurdek 2008 yılında üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada bağlanma düzeyi yüksek olan öğrencilerin evcil hayvanlarını anneleri kadar yakın gördüklerine, aynı zamanda evcil hayvanlarını arkadaş, kardeş ve babadan daha yakın buldukları sonucuna ulaşmıştır. Bağlanma düzeylerine göre incelendiğinde evcil hayvanların özellikle erkekler için güvenli sığınak olarak görüldüğü, bağlanma düzeyi yüksek olan bireylerin köpeğin bakımına destek oldukları, bağlanma düzeyi düşük olanların ise duygusal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ilişki kurduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tüm bu bilgiler göz önüne alındığında insanlar ve hayvanlar arasındaki ilişkinin incelenmesinin büyük önem teşkil ettiği aşikardır.

Bireylerin hayvanlara yönelik yaklaşım ve davranışlarını etkileyen faktörlerin bilinmesi önleme çalışmalarının belirlenebilmesi açısından oldukça önemlidir (Erlanger ve Tytsarev, 2012). Bu alanda yapılan araştırmalar hayvanlara karşı oluşan tutumun

biyolojik ve çevresel faktörlerden etkilenecek oluştuğunu ortaya çıkarmıştır. Araştırmacı yaptığı çalışmada saldırgan davranışları bulunan ebeveynlerin çocuklarında, hayvanlara kötü davranışlarda bulunma olasılığının, saldırgan davranışları bulunmayan ebeveynin çocuklarına oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır (akt. Akdemir, 2016). Cezaevi mahkumları üzerinde yapılan bir araştırmaya göre çocukluk çağı döneminde fiziksel istismara uğramış olan katılımcıların hayvanlara karşı kötü davranış sergileme oranının daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır (Kellert ve Felthous, 1985).

McEven ve arkadaşları (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada 2232 çocuk ve aileleriyle çalışılmıştır. Araştırma sonucunda hayvanlara kötü davranış sergileyen çocukların %27,1'inin aile içi şiddet ve fiziksel istismara maruz kaldığı, %16,1'inin sadece fiziksel istismara maruz kaldığı, %14,6'sının sadece aile içi şiddete maruz kaldığına ulaşılmıştır. McEven ve arkadaşları (2014) fiziksel istismar ile hayvanlara kötü davranış sergileme arasında belirlenen bu ilişkinin düzensiz bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Fiziksel istismara maruz kalan her 5 çocuktan 1'inin hayvanlara karşı kötü davranış sergilediği, hayvanlara kötü davranış sergileyen çocukların da yarısının fiziksel istismara uğradığı sonucuna ulaşmışlardır. Henry (2006) ise yaptığı çalışmada çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kalan katılımcıların daha fazla hayvana kötü davranışlarda bulunduğunu belirtmiştir.

Yapılan bir diğer araştırmada çocukların cinsiyet değişkenine göre hayvanlara karşı kötü davranışı ve bu durumu tetikleyen etmenler araştırılmıştır. Erkek çocuklarının babaları tarafından fiziksel şiddete maruz bırakılmasının hayvanlara karşı kötü davranışı tetiklediğine ulaşılrken, kız çocukları için anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Araştırmada ergenlik döneminde babaları tarafından fiziksel şiddet gören katılımcıların %60'ının ve babaları tarafından şiddet görmeyenlerin %23'ünün hayvanlara karşı kötü davranış sergilediği sonucuna ulaşılmıştır (Flynn, 1999).

Boat ve arkadaşları (2011) tarafından yapılan bir çalışmada hayvana kötü davranış sergileyen grup ve kontrol grubu değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler sonucunda hayvana kötü davranış sergileyen grubun kontrol grubuna kıyasla ihmal ve istismara maruz kaldığı sonucuna ulaşılrken istatistiksel olarak bakıldığında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır. Sonuçlar ayrıntılı incelendiğinde hayvana kötü davranış

sergileyen grubun kontrol grubuna göre 2.81 kat daha fazla cinsel istismara maruz kaldığı görülmüştür.

Kellert ve Felthous (1985) yaptıkları çalışmalarında hayvanlara yönelik kötü davranışların araştırılması gereken önemli bir konu olduğunu savunmuştur. Önce hayvanlara karşı kötü davranış olarak başlayan durumun ilerleyen süreçte insanlara karşı benzer saldırganlık içeren davranışlara döneceğini öne sürmüştür (Henderson ve ark, 2011).

Literatürde ihmal ve istismara maruz kalma durumu ile hayvanlara karşı gerçekleştirilen kötü tutum ve davranışlar arasında ilişki olduğu yönünde birçok çalışma olduğu gibi ilişki olmadığını öne süren çalışmalarda mevcuttur (Akdemir, 2016). Dadds ve arkadaşları (2006) tarafından yapılan çalışmada aile içerisinde gerçekleşen şiddet davranışlarının hayvana karşı kötü davranış sergileme üzerine tetikleyici etkisi olmadığına ulaşılmıştır.

Briere ve Elliott'un (2003) yaptıkları çalışmada her 3 kız ve her 7 erkek çocuktan birinin cinsel istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir. Cinsel istismar sonrası çocuklar hayatları boyunca ciddi ve uzun süreli sorunlar yaşayabilirler (Dube ve ark, 2005; Wilson, 2010). Ailevi sorunlar, ruh sağlığını olumsuz etkileyen sağlık sorunları, öfke, depresyon ve travmaya bağlı olarak stres bozukluğu cinsel istismara maruz kalmış çocukların yaşamları boyunca etkisini gösterebilecek bazı problemlerdir (akt, Dietz, 2012). Yapılan çalışmalar cinsel istismara maruz kalmış çocukların tedavi sürecinde hayvan destekli terapilerden faydalandığını ortaya çıkarmıştır. Cinsel istismara maruz kalan çocukların asıl ihtiyacı kendini güvende hissetmek ve sevildiğini bilmek olduğunu belirten Parish-Plass (2008), terapi köpeklerinin çocukların korkularının ve güvensizliklerinin üstesinden gelme konusunda pozitif etkilerinin olduğunu savunmuştur. Hayvan destekli terapi sonrası yapılan incelemeler doğrultusunda çocukların travmayı atlatmasında etkili olduğu sonucuna varılmıştır (Foy ve ark, 2001).

Tezim için yaptığım araştırma sonucunda gördüm ki; literatürde hayvanlar ve insanlar arası ilişkinin incelendiği birçok çalışma bulunmaktadır. Fakat çocukluk çağında maruz kalınan ruhsal travmaların hayvanlar üzerine nasıl bir etkisinin olduğunun incelendiği Türkçe kaynakların yetersiz olduğu görülmüştür. Bu alanda ilerleyen dönemlerde yapılacak araştırmalar büyük önem taşımaktadır.

2.4. Ulusal ve Uluslararası Alanda Yapılmış Araştırmalar

Paivio ve McCulloch (2004) tarafından yapılan çalışma üniversite öğrencisi kadınların sergiledikleri kendine zarar verme davranışı ile çocukluk döneminde yaşadıkları travmaları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla bir üniversitenin 100 lisans öğrencisi ile yürütülmüştür. İlişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen çalışma sonucunda katılımcıların %41'inin kendine zarar verme davranışı sergilediği sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak çalışmaya katılım sağlayan kadınların sergiledikleri kendine zarar verme davranışı ile çocukluk döneminde yaşadıkları travmalar arasında anlamlı bir ilişki olduğuna ulaşılmıştır.

Ateş (2005) tarafından yapılan çalışma evcil hayvan besleyen ve beslemeyen çocuklar arasındaki saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi amacıyla Ankara il merkezinde bulunan 300 çocuk ile birlikte yürütülmüştür. Gerçekleştirilen bu çalışma sonucunda evcil hayvan besleyen ve beslemeyen çocuklar arasında saldırganlık eğilimi puan ortalamaları açısından farklılıklar ortaya çıkmıştır. Diğer bir sonuç olarak hayvan besleyen çocuklar arasında 3 ve daha fazla kardeşi olan çocukların saldırganlık puanının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Geller (2005) tarafından yapılan ölçek geliştirme çalışması evcil hayvan sahiplerinin hayvanları ile kurdukları bağlanma düzeyini ölçmek amacıyla 398 evcil hayvan sahibi bireye uygulanmıştır. Nicel araştırma desenlerinden ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda evcil hayvanlarına bağlılık düzeyi en yüksek olan bireylerin bir evcil hayvanı favori seçmeyen kadınlar olduğu sonucuna varılmıştır. Diğer bir sonuç olarak, hem cinsiyet hem yaş değişkenine göre orta yaşlı kadınların evcil hayvana bağlanma ve evcil hayvan bakımı üzerine yüksek puan aldıkları görülmüştür.

Helms ve Bain (2009) tarafından yapılan çalışma sahip oldukları köpeklerinin yasal olarak koruyucusu kabul edilen ve kabul edilmeyen bireylerin köpeklerine bağlılık düzeylerini incelemek amacıyla Kuzey Kaliforniya'da bulunan 274 köpek sahibi ile yürütülmüştür. Kesitsel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışma sonucunda evcil hayvan sahiplerinin köpeklerine bağlanma düzeyi ile yaşadığı şehir, sahibin yaşı ve köpeğinin davranışlarından memnuniyet derecesi ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Diğer bir sonuç olarak evinde 1'den fazla köpek besleyen kişilerin evcil hayvanına daha çok bağlı olduğuna ulaşılmıştır.

Kurdek (2009) tarafından yapılan çalışma evcil hayvan sahiplerinin duygusal güçlük yaşadığı zamanlarında sahibi oldukları köpeklerine ne derecede yöneldiklerinin incelenmesi amacıyla 975 katılımcı ile yürütülmüştür. İlişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen çalışma sonucunda evcil hayvan sahiplerinin duygusal güçlük çektiği zamanlarda anne, baba, kardeş, arkadaş ve evlatlarına dönmekten ziyade sahip oldukları evcil hayvanlarına daha çok yöneldikleri sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir sonuçta ise romantik ilişki içerisinde olduğu kişiye yönelim evcil hayvanına yönelimden daha yüksek olduğu gözlemlendi.

Arseneault ve ark. (2011) tarafından yapılan çalışma çocukların yaşadıkları travmalarından sonra ortaya çıkan belirtiler ile genetik arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla İngiltere’de 2 232 ikiz çocuk ve aileleriyle yürütülmüştür. Kohort araştırma modeli kullanılarak gerçekleştirilen çalışma sonucunda yetişkin veya akranları tarafından zorbalık yaşayan çocukların psikotik belirtiler gösterme oranının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Diğer bir sonuç olarak kaza geçiren çocuklarda yaşa göre bir ilişki gözlenmemesinin yanında psikotik belirti gösterme riskinin daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Smolkovic, Fajfar ve Mlinaric (2012) tarafından yapılan çalışma evcil hayvan sahiplerinin hayvanları ile kurdukları bağ düzeyini incelemek amacıyla Slovenya’da 365 evcil hayvan sahibine uygulanmıştır. İlişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda cinsiyet, evcil hayvan türü, evcil hayvan sahibinin yaşama yeri ve evcil hayvan besleme süreleri ile evcil hayvana bağlanma arasında anlamlı bir fark olduğu gözlemlenmiştir. Diğer bir sonuç olarak genetik yatkınlığın ve yakın çevrenin evcil hayvanlara bağlanma düzeyini etkilediğine ulaşılmıştır.

Tang, Chen ve Chou (2013) tarafından yapılan çalışma evcil hayvan bağımlılığı ile mutluluk düzeyi, boş zamanla başa çıkma becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla 346 evcil hayvan sahibi ile yürütülmüştür. İlişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen çalışma sonucunda evcil hayvan bağlanmasının boş zamanla başa çıkma sonucunda elde edilen mutluluk ile bağlantılı olduğuna ulaşılmıştır. Evcil hayvan sahiplerinin boş zamanlarını evcil hayvanları ile geçirmeleri mutluluk düzeylerini pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Karameşe (2014) tarafından yapılan çalışma Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliğini araştırmak amacıyla kartopu

örnekleme yöntemi ile belirlenen Türkiye’de yaşayan 334 evcil hayvan sahibi yetişkin bireye uygulanmıştır. Birbiri ile nicel araştırma desenlerinden ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda UCLA Yalnızlık Ölçeği toplam puanı ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği toplam puanı arasında anlamlı korelasyon katsayıları olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Diğer bir sonuç olarak Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği’nin Türkçe formunun evcil hayvanlara bağlanma düzeyini belirlemede geçerli ve güvenilir bir araç olduğu bulunmuştur.

Koyun (2016) tarafından yapılan çalışma evcil hayvanlara bağlanma düzeyinin çevre ve ağaç tutumu üzerinde etkisinin olup olmadığını araştırmak amacıyla Türkiye’deki 596 evcil hayvan sahibi yetişkin bireyle yürütülmüştür. Birbiri ile nicel araştırma desenlerinden ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda ilk evcil hayvana sahip olma değişkeni ile sorumluluk tutumu alt faktörü arasında anlamlı ve negatif ilişkiye ulaşılmıştır. Diğer bir sonuç olarak beslenen evcil hayvan sayısı ile AÇTÖ toplam puanı, sorumluluk ve duygu tutumu alt boyut faktörleri ile anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Yöyen (2016) tarafından yapılan çalışma çocukluk çağı travmatik yaşantının ve benlik saygısının yalnızlık yordayıcılığı ile arasında olan rolünün incelenmesi amacıyla İstanbul’da bir üniversitede bulunan 401 psikoloji lisans öğrencisine uygulanmıştır. İlişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen çalışma sonucunda katılımcıların sosyal ilişkilerinde doyum düzeyinin belirlenmesinde benlik saygısı ve çocukluk çağı travması toplam puanlarının etkisinin güçlü olduğuna ulaşılmıştır. Diğer bir sonuç olarak çocukluk çağı travmasının ve benlik saygısının yalnızlığın yordayıcılığı ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Hawkins ve Williams (2017) tarafından yapılan çalışma çocukluk döneminde evcil hayvanlara bağlanma ile şefkat ve arkadaşlık ilişkileri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla İskoçya ve İngiltere genelince 1217 çocuğa uygulanmıştır. İlişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda evcil hayvanlara bağlanma düzeyi ile şefkat, sevecenlik ve arkadaşlık ilişkileri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Badr ve ark. (2018) tarafından yapılan çalışma çocukluk çağı travmaya maruz kalma, psikolojik sağlık durumu ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Kuveyt Üniversitesi’nden 1270 öğrenci ile yürütülmüştür. Kesitsel araştırma

modeli kullanılarak gerçekleştirilen çalışma sonucunda benlik saygısı puanı ile çocuklukta duygusal travmaya maruz kalması arasında bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Diğer bir sonuç olarak çocuklukta duygusal travmaya maruz kalmanın düşük benlik saygısı yordayıcısı olduğu sonucuna varılmıştır.

Wu, Wong ve Chu (2018) tarafından yapılan çalışma evcil hayvan sahibi bireylerin olumlu ve olumsuz tüm duygularını incelemek amacıyla Hong Kong'ta 288 evcil hayvan sahibi ile gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen çalışma sonucunda evcil hayvanlara bağlanma, onları aile üyesi olarak sayma düzeyi ile evcil hayvan bakımı stresi arasında negatif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Diğer bir sonuç olarak evcil hayvanlarla ilgilenme süresinin artmasının kişideki stres seviyesini azalttığı yapılan bu çalışma ile ulaşılan sonuçlardandır.

Çakmak, Sayar, Ünibol, Bulut ve Özten (2018) tarafından yapılan çalışmada yetişkinlerdeki ayrılma anksiyetesi ile çocukluk çağı travmaları arasındaki olası ilişkinin incelenmesi amacıyla 222 bireye uygulanmıştır. İlişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen çalışma sonucunda çocukluk çağı travmaları ile yetişkin ayrılma anksiyetesi varlığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Dorresteijn (2018) tarafında yapılan çalışma Afganistan'da askeri görev yapmış aktif olarak klinik desteği görmeyen yetişkin bireylerin çocukluk çağı travması ve baş etme stratejilerini incelemek amacıyla Hollanda Silahlı Kuvvetlerde 932 kişi ile yürütülmüştür. Kohort çalışma modeli kullanılarak gerçekleştirilen çalışma sonucunda kişinin kendini suçlama davranışı, depresyon ve anksiyete gibi durumların savaşla ilgili olarak olaylara karşı savunmasızlığı azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gamzeli ve Kahraman (2018) tarafından yapılan çalışma çocukluk çağı ihmal ve istismarının psikolojik sağlamlıklarına etkisini incelemek amacıyla 392 yetişkin birey ile gerçekleştirilmiştir. Nedensel tarama modeli ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda cinsiyet değişkenine göre çocukluk çağı travması olan kadınların yılmazlık düzeyinin çocukluk çağı travması olan erkeklere oranla daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Diğer bir sonuç olarak çocukluk çağı travması olan bireylerin olmayan bireylere göre yılmazlık düzeylerinin daha düşük olması sebebiyle çocukluk çağı travmalarının yılmazlık düzeyini negatif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Waikamp ve Serralta (2018) tarafından yapılan çalışma çocukluk çağında yaşanmış olan travmaların bireylerin yetişkinlik psikopatolojisine etkisini incelemek amacıyla Brezilya'da psikopatolojik terapiye başlayan 201 hasta ile yürütülmüştür. İlişkisel ve açıklayıcı tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen çalışma sonucunda terapiye ihtiyaç duyan kişilerin çocuğunun çocukluk çağı travmasına maruz kaldığı ortaya çıkmıştır.

Bağrıaçık (2019) tarafından yapılan çalışma çocukluk çağı travmalarının kişinin psikolojik dayanıklılığı ve kişilik özellikleri ile arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla Konya'da bulunan 271 kişiye uygulanmıştır. İlişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilen betimsel çalışma sonucunda fiziksel ve cinsel istismar alt boyutları ile dışadönüklük, uyumluluk ve özdisiplin arasında negatif yönde zayıf bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Diğer bir sonuç olarak duygusal istismar ile gelecek algısı, sosyal yeterlilik ve sosyal kaynak alt ölçek puanları arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bal ve Gülgör (2019) tarafından yapılan çalışma çocukluk çağı travmaları ile evlilik arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla İstanbul Anadolu yakasından seçilen 165 evli bireye uygulanmıştır. İlişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda Çocukluk Çağı Travma Ölçeğinden alınan puan ile evlilik uyumu arasında ters orantı olduğu sonucuna varılmıştır. Çocukluk çağı travma puanı arttıkça evlilik uyumunun azaldığı bulunmuştur. Diğer bir sonuca göre çiftlerin evlilik anlaşmaları ile ilişki tarzı ölçeği puanları arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Büyükcebeci ve Yılmaz (2019) tarafından yapılan çalışma bireylerin kişilik özellikleri ile evcil hayvan beslemeye karşı yaklaşımları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla bir ilden 366 bireye uygulanmıştır. Betimsel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda psikolojik ihtiyaçlar açısından değerlendirildiğinde özerklik ve ilişki ihtiyacı alt boyutlarında hayvan sevmeyen kişiler yönünde pozitif ve anlamlı fark ortaya çıkmıştır. Diğer bir sonuç olarak evcil hayvan besleyenlerin başkalarının yargılarına duyarlılık ve olumlu izlenim çabası alt boyutlarından daha düşük puan almaları aralarında anlamlı ve negatif bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Kaya ve Bektaş (2019) tarafından yapılan çalışmada çalışan bireylerin evcil hayvanlarına bağlanmasındaki etkenlerin ortaya çıkarılması amacıyla Isparta/Merkez’de bulunan 3 veteriner hekim, 3 evcil hayvan sahibine uygulanmıştır. Nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda çalışan bireylerin evcil hayvanlarına bağlanmasını etkileyen faktörlerin mesleki, ailevi, sosyal, duygusal faktörler, kişilerarası ilişkiler ve kişisel çıkarımlara yönelik faktörler olarak altı ana faktör belirlenmiştir.

Mwakanyamale ve Yizhen (2019) tarafından yapılan çalışma ergenlerde çocukluk çağı travmaları, psikolojik sorunlar ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla Tanzanya’nın beş bölgesinden rastgele seçilen 1000 öğrenci ile yürütülmüştür. Toplum temelli kesitsel çalışma sonucunda Tanzanya’da çocukluk çağı travma yaşama oranının yüksek olduğu ve ergenlikte benlik saygısı eksikliği ve psikolojik bir takım sıkıntı yaşama oranının orantılı şekilde arttığı sonucuna varılmıştır.

Finka, Ward, Farnworth ve Mills (2019) tarafından yapılan çalışma kedi sahibi bireylerin kişilik özellikleri doğrultusunda kedilerin yaşam tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla Güney Batı Londra’da 3331 kedi sahibi ile gerçekleştirilmiştir. Genelleştirilmiş doğrusal karma modeller kullanılarak gerçekleştirilen çalışma sonucunda yüksek sorumluluk düzeyine sahip olan evcil hayvan sahibi bireylerin kedilerinin daha az endişeli ve daha girişken olmasının yanında daha saldırgan ve kaçınan davranışlar sergilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Shawi, Sarhan ve Altaha (2019) tarafından yapılan makale araştırması genç yetişkinlerdeki çocukluk çağı olumsuz deneyimlerin sıklığını ve bu kişilerin depresyon ile ilişkisini incelemek amacıyla Irak’taki 401 kişiyle yürütülmüştür. Kesitsel araştırma modeli kullanılarak gerçekleştirilen çalışma sonucunda olumsuz çocukluk deneyimlerinden en yaygın olanları fiziksel ve duygusal ihmal olduğu sonucuna varmışlardır. Diğer bir sonuç olarak çocukluk çağı olumsuz deneyimlerin yetişkinlikte depresyon ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Roux ve Wright (2020) tarafından yapılan çalışma kişilerin stres düzeyi ve yaşam doyumu ile evcil hayvan bağlanması arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Güney Afrika’da 3.329 kişiyle yürütülmüştür. İlişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen çalışma sonucunda evcil hayvan bağlanması ile evcil hayvan sahiplerinin stres düzeyi ve yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığına

ulaşmıştır. Diğer bir sonuç olarak sahip oldukları hayvan değişkenine göre köpek sahipleri kedi sahiplerine oranla hayvanlarına daha bağlı, memnuniyet düzeyleri daha yüksek bireyler oldukları görülmüştür.

Kırman ve Atak (2020) tarafından yapılan çalışma çocukluk çağı ruhsal travmaların ve eylemlerin yabancılaşma davranışı üzerine etkisini incelemek amacıyla Kırıkkale ve Nevşehir illerinde 566 kişi ile yürütülmüştür. Kesitsel araştırma deseni ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda çocukluk çağı ruhsal travmaların eylemlilik üzerinde pozitif etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun sebebinin travma sonrası büyüme ve gelişim göstermeleri şeklinde yorumlanmıştır. Diğer bir sonuç olarak yabancılaşma gösteren bireylerin umutlu bireylere kıyasla daha az eylemli oldukları sonucuna varılmıştır.

Kocadayı ve Erbiçer (2020) tarafından yapılan çalışma çocukluk çağı travmaları ve iyileşme süreci arasındaki kolektivist başa çıkma stillerinin rolünün incelenmesi amacıyla 348 birey ile gerçekleştirilmiştir. Betimsel araştırma modeli ile gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda çocukluk çağı travmaları ile iyileşme arasında kolektivist başa çıkma stilleri alt boyutlarından özel duygular, ailevi destek ve maneviyat basamaklarında aracı rolü olduğuna ulaşılmıştır. Bir diğer sonuç olarak kolektivist başa çıkma stilleri alt boyutlarından kaçınma-ayrışma-kabul ve yeniden yapılandırma basamaklarında bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır.

Öztürk (2020) tarafından yapılan çalışma evcil hayvan sahibi yetişkin bireylerin affedicilik düzeyleri ve genel sağlık durumlarının belirlenmesi amacıyla Zonguldak il ve ilçelerinde bulunan kliniklere başvuran 122 evcil hayvan sahibi ile yürütülmüştür. Kesitsel tanımlayıcı tipte gerçekleştirilen bu çalışma sonucunda evli olan evcil hayvan sahiplerinin bekar evcil hayvan sahiplerine göre ruhsal yönden daha az risk taşıdığı sonucuna varılmıştır. Bir diğer sonuç olarak Genel Sağlık Anketi-12 toplam puanları ile Affedicilik ölçeği puanları karşılaştırıldığında aralarında negatif yönlü ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldız (2020) tarafından yapılan çalışma çocukluk çağı travmaları ile yetişkinlik dönemindeki mükemmeliyetçi davranış ve yemek yeme tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla 380 kişi ile yürütülmüştür. İlişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda çocukluk çağı travma düzeyi arttıkça mükemmeliyetçilik alt boyutlarından olan hata yapma endişesi, ailesel eleştiri ve

yaptığından emin olamama düzeylerinin de arttığı görülmüştür. Diğer bir sonuç olarak çocukluk çağı travma düzeyleri ile doğru ve sağlıklı beslenmeyi takıntı haline getirmek arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, evcil hayvan besleyen 18 yaş ve üzeri yetişkin bireylerin kişisel bilgileri (cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim düzeyi, yakın arkadaş sayısı, beslemekte olduğu evcil hayvan sayısı vb.) doğrultusunda çocukluk çağı ruhsal travmalarının yansımaları olarak besledikleri evcil hayvanlar ile kurdukları duygusal bağ düzeyinde farklılaşma olup olmadığını ortaya koymak üzere yapılan ilişkisel tarama modeli bir çalışmadır.

Araştırma nicel araştırma desenlerinden birisi olan İlişkisel (Korelasyonel) Tarama Modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Karasar (2011), ilişkisel tarama modelini, “iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını belirlemeyi amaçlayan tarama yaklaşımı” şeklinde tanımlamıştır. İlişkisel tarama modelinde, değişkenlerin birlikte değişip değişmediği; değişme varsa bunun nasıl olduğu saptanmaya çalışılır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu evcil hayvan (kedi, köpek, kuş vb.) sahibi yetişkin bireyler arasından kolay ulaşılabilir durum örnekleme yoluyla seçilen katılımcılar oluşturmaktadır. Araştırmalar sonucunda elde edilen istatistiksel veriler Türkiye genelinde 20.000.000 evcil hayvanın bulunduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır (Sarı, 23 Kasım 2019). Evren doğrultusunda %5’lik anlamlılık düzeyine göre örneklem hesabı aşağıda yapılmıştır.

$$n = \frac{t^2 p \cdot q}{d^2} = \frac{(1,96)^2 \cdot 0,24 \cdot 0,76}{(0,05)^2} = \frac{0,70070784}{0,0025}$$

= 280,283136 n= 281 kişiye en az uygulanacaktır.

Yapılan hesaplamalar doğrultusunda çalışma grubunu evcil hayvan sahibi olup çalışmaya gönüllü katılım sağlayan 1906 yetişkin birey oluşturmaktadır. Araştırma sürecinde kullanılan anketler katılımcılara 07.12.2020/07.01.21 tarihleri arasında

Google anketler üzerinden çevrimiçi olarak sunulmaktadır. Çalışmaya dahil olan katılımcılara ait kişisel bilgiler Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1: Çalışmaya katılan bireylerin kişisel bilgi dağılımları

		n	%
Cinsiyet	Kadın	1751	91,9
	Erkek	155	8,1
Yaş	18-23 yaş	146	7,7
	24-29 yaş	407	21,3
	30-35 yaş	325	17,1
	36-41 yaş	327	17,2
	42-47 yaş	286	15,0
	48 yaş ve üstü	415	21,8
Medeni Hal	Bekar	968	50,8
	Evli	938	49,2
Algılanan Gelir Durumu	Alt	54	2,8
	Alt-Orta	290	15,2
	Orta	1063	55,8
	Üst-Orta	462	24,3
	Üst	37	1,9
Öğrenim Durumu	İlköğretim ve altı	64	3,4
	Lise	344	18,0
	Ön Lisans	272	14,3
	Lisans	849	44,5
	Yüksek Lisans	288	15,1
	Doktora	89	4,7
Yakın Arkadaş Sayısı	0	65	3,4
	1 kişi	81	4,2
	2 kişi	290	15,2
	3 kişi	410	21,5
	4 kişi	367	19,3
	5 ve üzeri	693	36,4

Tablo 1 incelendiğinde, çalışmaya gönüllü olarak katılan katılımcıların %91,9’unun kadın, %8,1’inin ise erkek cinsiyetinde olduğu saptanmıştır. Yaş dağılımı incelendiğinde, katılımcıların %21,8’inin 48 yaş ve üstü, %21,3’ünün 24-29 yaş aralığında, %17,2’sinin 36-41 yaş aralığında, %17,1’inin 30-35 yaş aralığında, %15’inin 42-47 yaş aralığında ve %7,7’sinin 18-23 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Çalışmaya katılan katılımcıların %50,8’inin bekar, %49,2’nin evli olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların algıladıkları gelir durumu incelendiğinde,

çoğunlukla %55,8'inin Orta ve %24,3'ünün Üst-Orta gelir durumuna sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenim durumu dağılımı incelendiğinde de katılımcıların büyük bir oranının %44,5'inin lisans düzeyinde öğrenim durumuna sahip oldukları görülmüştür. Son olarak kendinize yakın kaç arkadaşınız vardır sorusu üzerine verilen cevaplar incelendiğinde, katılımcıların %36,4'ünün 5 ve üzeri, %21,5'inin 3 kişi, %19,3'ünün 4 kişi, %15,2'sinin 2 kişi, %4,2'sinin 1 kişi ve %3,4 kişinin ise yakın arkadaşının olmadığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların ebeveynlerine ait kişisel bilgileri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Çalışmaya katılan bireylerin ebeveynlerinin demografik bilgi dağılımları

		n	%
Anne Öğrenim	İlköğretim ve altı	1070	56,1
	Lise	485	25,4
	Ön lisans	86	4,5
	Lisans	230	12,1
	Yüksek Lisans ve üstü	35	1,8
Baba Öğrenim	İlköğretim ve altı	758	39,8
	Lise	553	29,0
	Ön lisans	128	6,7
	Lisans	374	19,6
	Yüksek Lisans ve üstü	93	4,9
Anne Meslek	Çalışmıyor	1030	54,0
	Emekli	485	25,4
	İşçi	107	5,6
	Memur	98	5,1
	Serbest Meslek	114	6,0
	Diğer (vefat)	72	3,8
Baba Meslek	Çalışmıyor	34	1,8
	Emekli	925	48,5
	İşçi	223	11,7
	Memur	188	9,9
	Serbest Meslek	390	20,5
	Diğer (vefat)	146	7,7

Tablo 2'de araştırmaya katılan katılımcıların anne ve babalarına dair demografik özellikleri bulunmaktadır. Tablo incelendiğinde araştırmaya katılan katılımcıların çoğunun %56,1'inin anne öğrenim durumunun ilköğretim ve altı düzeye sahip olduğu,

%39,8'inin baba öğrenim durumunun da ilköğretim ve altı düzeye sahip olduğu tespit edilmiştir. Örneklemin anne meslekleri incelendiğinde çoğunlukla (%54) çalışmadığı, babaların ise %48,5'inin emekli olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların evcil hayvanları ile ilgili verilen cevapların dağılımları ise Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Çalışmaya katılan bireylerin evcil hayvanları ile ilgili bilgilerin dağılımları

		n	%
Evcil Hayvan Sayısı	1	662	34,7
	2	448	23,5
	3	246	12,9
	4 ve üzeri	550	28,9
İlk Evcil Hayvanı Nasıl Edindiği	Sokaktan	1134	59,5
	Barınaktan	107	5,6
	Tamдық	454	23,8
	Ücret	211	11,1
İlk Evcil Hayvanını Edindiği Yaş Aralığı	0-5 yaş	408	21,4
	6-10 yaş	492	25,8
	11-15 yaş	252	13,2
	16-20 yaş	166	8,8
	21 yaş ve üzeri	588	30,8
Kaç Yıldır Besliyorsunuz	0-1 yıl	259	13,6
	2-4 yıl	559	29,3
	5-7 yıl	334	17,5
	7 yılın üzeri	754	39,6
Evcil Hayvanla Kim İlgileniyor	Ana sorumluyum	1193	62,6
	Ortak bakıyoruz	687	36,1
	Genellikle evdeki diğerleri ilgileniyor	25	1,3
Evcil Hayvan Nerede Yaşiyor	Evde	1742	91,4
	Bahçede	82	4,3
	Tek bir odada	82	4,3
Evcil Hayvan Edinme Fikri Kimin Kararıydı	Kendi Kararım	1634	85,7
	Evdeki Diğer Bireylerin Kararı	210	11,0
	Sevdiğim İnsanı Kaybetmek	20	1,0
	Hediye Olarak Geldi	21	1,1
	Yakınlardan uzak olma	21	1,1

Çalışmaya katılanların %34,7'sinin 1, %28,9'unun 4 ve üzeri, %23,5'inin 2 ve %12,9'unun 3 evcil hayvana baktığı anlaşılmıştır. Diğer taraftan evcil hayvanın nasıl edinildiği araştırıldığında ise yarıdan fazla katılımcının (%59,5) sokaktan sahiplendiği tespit edilmiştir. Katılımcıların %30,8'inin 21 yaş ve üzerinde çoğunlukla ilk evcil hayvan edindiğini ve %39,6'sının ise 7 yıl ve üzeri süredir evcil hayvan beslediğini belirtmiştir. Evcil hayvanın bakımı ile kim ilgileniyor sorusunun dağılımı incelendiğinde ise, katılımcıların %62,6'sının kendisinin, %36,1'inin ailesinden veya yakınından birisi ile birlikte sorumlulukları üstlendiği ve %1,3'ünün ise kendisinin değil ve başka bir kişinin genel sorumlulukları ile ilgilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Evcil hayvan nerede yaşadığı incelendiğinde ise %91,4'ünün evde, %4,3'ünün bahçede ve %4,3'ünün ise tek bir odada yaşadığı belirtilmiştir. Evcil hayvan edinme fikirlerinin ise %85,7 gibi büyük bir oranla kendi kararları olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Katılımcıların demografik bilgileri için “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır (EK 1). Katılımcıların evcil hayvanlarına bağlanma düzeylerinin belirlenmesi için “Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği” (EK 2) ve katılımcıların geçmiş yaşam travmalarının belirlenmesi için “Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği” (EK 3) kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel bilgi formu

Katılımcıların demografik bilgilerine ulaşabilmek için “Kişisel Bilgi Formu” araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu formda bulunan sorular cinsiyet, yaş, medeni durum, katılımcıların ebeveynlerinin öğrenim düzeyi ve mesleği, yakın arkadaş sayısı ve sahibi olduğu evcil hayvanı ile ilgili bilgileri saptamak amacıyla hazırlanmıştır.

3.3.2. Lexington evcil hayvanlara bağlanma ölçeği

Katılımcıların evcil hayvanlarına bağlanma düzeyini belirlemek için Johnson ve ark, (1992) tarafından evcil hayvan sahibi bireylerin hayvanlarıyla kurdukları duygusal bağı ölçmek amacıyla geliştirilen ölçeğin Türkçe uyarlaması Karameşe (2014)

tarafından yapılan Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği kullanılmıştır. Anket, insan yerine koyma (6 madde), hayvan hakları (5 madde) ve genel bağlanma (11 madde) olmak üzere 3 alt boyuttan ve toplamda 23 maddeden oluşmaktadır. Ankette her bir soru “tamamen katılmıyorum (0), biraz katılmıyorum (1), biraz katılıyorum (2), tamamen katılıyorum (3)” şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekte 8. madde ve 21. madde ters puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek puan 0 ile 69 arasında değişirken alınan puan arttıkça evcil hayvana bağlanma düzeyi de artmaktadır. Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği toplam puan ve alt boyutlarının güvenirlik değerleri Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4: Lexington evcil hayvanlara bağlanma ölçeği toplam puan ve alt boyutlarının güvenirlik değerleri

Boyutlar	Madde Sayısı	Cronbach’s Alpha Değeri
İnsan Yerine Koyma Boyutu	6	,757
Hayvan Hakları Boyutu	5	,703
Genel Bağlanma	11	,838
Toplam Puan	23	,890

Tablo 4’te Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği toplam puan ve alt boyutlarının güvenirlik değerleri incelendiğinde, İnsan Yerine Koyma Alt Boyutunun ,757; Hayvan Hakları Alt Boyutunun ,703; Genel Bağlanma Boyutunun ,838 ve ölçek toplam puanının ,890 cronbach’s Alpha değerine sahip olduğu görülmektedir. Alt boyut ve toplam puanlardaki güvenirlik katsayılarının hepsinin ,70’ten büyük olması güvenilir veriye sahip olduğu anlamına gelebilir.

3.3.3. Çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeği

Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmalarını belirlemek için Bernstein ve ark. tarafından geliştirilen Vedat Şar, Erdiñ Öztürk ve Eda İkikardeş tarafından Türkçe uyarlama çalışması tamamlanmış olan çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeği genişletilmiş biçimi kullanılmıştır. Anket, duygusal taciz (5 madde), fiziksel taciz (5 madde), fiziksel ihmal (5 madde), duygusal ihmal (5 madde), cinsel taciz (5 madde) ve aşırı koruma-kontrol (5 madde) olmak üzere 6 alt boyuttan ve toplamda 33 maddeden oluşmaktadır. Ankette beşli Likert tipi “hiçbir zaman (1), nadiren (2), kimi zaman (3),

sık olarak (4) ve çok sık (5) ” kullanılmıştır. Ölçekte 1, 2, 4, 5, 7, 10, 13, 19, 26, 28, 31 numaralı maddelere verilen yanıtlar ters çevrilmelidir. Ölçekten alınabilecek puan 25 ile 150 arasında değişmektedir.

Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği toplam puan ve alt boyutlarının güvenilirlik analizi sonuçları ise Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: Çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği toplam puan ve alt boyutlarının güvenilirlik değerleri

Boyutlar	Madde Sayısı	Cronbach’s Alpha Değeri
Duygusal Taciz	5	,883
Fiziksel Taciz	5	,892
Fiziksel İhmal	5	,866
Duygusal İhmal	5	,895
Cinsel Taciz	5	,922
Aşırı Koruma-Kontrol	5	,867
Toplam Puan	30	,896

Tablo 5’te Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği toplam puan ve alt boyutlarının güvenilirlik değerleri incelendiğinde, Duygusal Taciz alt boyutunun,883; Fiziksel Taciz alt boyutunun,892; Fiziksel İhmal alt boyutunun ,866; Duygusal İhmal alt boyutunun ,895; Cinsel Taciz alt boyutunun ,922; Aşırı Koruma-Kontrol alt boyutunun ,867 ve ölçek toplam boyutunun ,896 Cronbach’s Alpha değerine sahip olduğu görülmektedir. Alt boyut ve toplam puanlardaki güvenilirlik katsayılarının hepsinin,80’den büyük olması yüksek güvenilir seviyesinde olduğunu göstermektedir.

3.4. Verilerin Toplanma Süreci

Araştırma konusunun belirlenmenin ardından gerekli kurum ve kuruluşlardan etik kurul ve tez öneri formu onayı alınmasıyla beraber veri toplama aşamasına geçilmiştir. İçerisinde bulunduğumuz pandemi dolayısıyla, katılımcılardan verileri yüz yüze toplamak mümkün olmadığından dolayı araştırmada kullanılan ölçekler internet ortamına yüklenerek Google Anket hizmeti üzerinden veri toplama aşamasına başlanmıştır.

Kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılarak gerçekleştirilen araştırmada sosyal medya mecralarında yapılan paylaşımlar, hayvan sever gruplar ve İstanbul Üniversitesi Veterinerlik Fakóltesi desteği ile 1904 gönüllü katılımcıya ulaşım sağlanmıştır. Toplanan veriler analiz edilmek üzere veri girişleri sağlanmıştır.

3.5. Verilerin özmlenmesi

Verilerin çözümlenmesinde, araştırmada kullanılan ölçekler ve katılımcılardan veriler elde edilerek SPSS 22.0 veri analiz programına girilmiştir. Araştırmada kullanılan her iki ölçeğin hem alt boyutları hem de toplam puanlarının basıklık arpıklık değerleri incelenmiştir. Özellikle bulgularda analizleri gerçekleştirirken parametrik mi yoksa non-parametrik mi testlerden yararlanmak için basıklık ve arpıklık değerlerini gözden geçirmek gerekmektedir. Her iki ölçeğin de basıklık ve arpıklık değerlerinin bulunduğu veriler Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6: Lexington evcil hayvanlara bağlanma leği ve çocukluk ağı ruhsal travmalar leği alt boyut ve toplam puan basıklık ve arpıklık değerleri

	n	Min	Max	Std Sapma	Ort.	Çarpıklık	Basıklık
İnsan Yerine Koyma Boyutu	1906	,00	18,00	3,954	13,116	-,788	-,051
Hayvan Hakları Boyutu	1906	,00	15,00	1,742	13,787	-1,906	1,574
Genel Bağlanma	1902	2,00	33,00	4,385	29,044	-1,691	1,760
Toplam Puan	1902	3,00	66,00	8,860	55,967	-1,396	1,540
Duygusal Taciz	1906	5,00	25,00	4,449	8,872	1,327	1,153
Fiziksel Taciz	1906	5,00	25,00	3,495	6,681	1,356	1,605
Fiziksel İhmal	1906	5,00	25,00	3,424	7,771	1,563	,532
Duygusal İhmal	1906	5,00	25,00	5,335	12,315	,426	-,787
Cinsel Taciz	1906	5,00	25,00	3,505	6,752	1,971	1,975
Aşırı Koruma-Kontrol	1906	5,00	25,00	4,895	11,658	,775	-,127
Toplam Puan	1906	30,00	138,00	19,151	54,051	1,108	,894

Tablo 6 incelendiğinde, her iki ölçeğin hem alt boyut hem de toplam puanlarının basıklık ve arpıklık değerlerinin +2 ile -2 değerlerinin arasında olduğu tespit edilmiştir. Mallery ve George (2010)’a göre eğer ölçek puanlarının arpıklık ve basıklık değerleri

+ ve -2 değerleri arasında ise analizlerin parametrik seğilmesi uygundur (George ve Mallery, 2010). Bu nedenle araştırmada parametrik testler seğilmiş ve uygulanmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amaçlarına yönelik olarak uygulanan ölçeklerden elde edilen verilerin istatistiksel açıdan incelenmesi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Evcil hayvan sahibi yetişkin bireylerin Lexington evcil hayvanlara bağlanma ölçeğine ilişkin görüşlerinin ne olduğuna yönelik veriler Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Lexington evcil hayvanlara bağlanma ölçeği maddelerinin ortalama ve standart sapma değerleri

SN		$\bar{x}$	SS
1	Evcil hayvanım benim için herhangi bir arkadaşımın daha değerlidir.	2,343	,912
2	Evcil hayvanımla sınırlarımı sıklıkla paylaşıyorum.	1,658	1,141
3	Evcil hayvanlar, aile üyeleriyle aynı hak ve ayrıcalıklara sahip olmalıdır.	2,532	,757
4	Evcil hayvanımın en iyi arkadaşım olduğuna inanıyorum.	2,241	,908
5	İnsanlara karşı duygularım, onların evcil hayvanıma davranışlarından etkilenir.	2,447	,834
6	Evcil hayvanımı seviyorum çünkü o bana hayatımdaki insanların çoğundan daha sadıktır	2,383	,901
7	Evcil hayvanımın resimlerini başka insanlara göstermekten zevk alırım.	2,512	,770
8	Bence evcil hayvanım sadece bir hayvandır.	2,563	,831
9	Evcil hayvanımı seviyorum çünkü o beni asla yargılamaz.	2,042	1,141
10	Evcil hayvanım, kendimi ne zaman kötü hissettiğimi anlar.	2,480	,800
11	Sık sık evcil hayvanım hakkında diğer insanlarla konuşurum.	2,321	,822
12	Evcil hayvanım beni anlar.	2,344	,823
13	Evcil hayvanımı sevmemin sağlıklı kalmama yardım ettiğine inanırım.	2,665	,601
14	Evcil hayvanlar da insanlar kadar saygıyı hak ediyor.	2,948	,303
15	Evcil hayvanımla çok yakın bir ilişkimiz var.	2,772	,502
16	Evcil hayvanıma iyi bakabilmek için hemen hemen her şeyi yaparım.	2,803	,473
17	Evcil hayvanımla sık sık oynarım.	2,673	,572
18	Evcil hayvanımı mükemmel bir dost olarak görüyorum.	2,666	,623
19	Evcil hayvanım beni mutlu eder.	2,907	,347
20	Evcil hayvanımın ailemin bir parçası olduğunu hissediyorum.	2,939	,298
21	Evcil hayvanıma çok bağlı değilim.	2,746	,634
22	Evcil bir hayvana sahip olmak mutluluğuma mutluluk katar	2,866	,419
23	Evcil hayvanımı bir arkadaş olarak görüyorum.	2,595	,752

Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puan Ortalamaları

Çalışmada kullanılan Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği alt boyut ve toplam puan ortalamaları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8: Lexington evcil hayvanlara bağlanma ölçeği alt boyut ve toplam puan ortalama ve standart sapma değerleri

Boyutlar	$\bar{x}$	ss
İnsan Yerine Koyma Boyutu	2,186	,659
Hayvan Hakları Boyutu	2,757	,348
Genel Bağlanma	2,639	,399
Toplam Puan	2,541	,401

Tablo 8 incelendiğinde, katılımcıların evcil hayvanlara bağlanma düzeylerinin yüksek olduğu gözlemlenmiştir. En düşük ortalama sahip olan alt boyutun İnsan Yerine Koyma alt boyutu, en yüksek ortalamaya sahip olan alt boyutun ise Hayvan Hakları alt boyutu olduğu tespit edilmiştir.

Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği İle Katılımcıların Cinsiyeti Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet değişkeni ile evcil hayvanlara bağlanma ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla Bağımsız T testi yapılmıştır. Bağımsız T Testi analiz sonuçları Tablo 9’de sunulmuştur.

Tablo 9: Evcil hayvana bağlanma düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki analiz sonuçları

Ölçek Alt Boyutlar	Cinsiyet	n	X	ss	t	p
İnsan Yerine Koyma Boyutu	Kadın	1751	13,226	3,921	4,108	,000**
	Erkek	155	11,871	4,125		
Hayvan Hakları Boyutu	Kadın	1751	13,846	1,694	5,035	,000**
	Erkek	155	13,116	2,113		
Genel Bağlanma	Kadın	1751	29,207	4,272	5,467	,000**
	Erkek	155	27,212	5,169		
Ölçek Toplam Puan	Kadın	1751	56,302	8,657	5,567	,000**
	Erkek	155	52,200	10,187		

*p<.05 ** p<.01

Yapılan Bağımsız T Testi tablosu incelendiğinde Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği alt boyutlarından İnsan Yerine Koyma, Hayvan Hakları, Genel Bağlanma ve ölçek toplam puan ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bir diğer ifade ile tüm alt boyutlar ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılaşma vardır. Anlamlı farklılaşmaların hangi cinsiyete yönelik olduğunu tespit etmek için ortalama puanlar incelendiğinde, tüm alt boyutlarda kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre daha yüksek puana sahip olduğu, bir diğer ifade ile kadın katılımcıların daha yüksek evcil hayvan bağlanma durumlarının olduğu tespit edilmiştir.

Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği İle Katılımcıların Medeni Durum Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin medeni durum değişkeni ile evcil hayvanlara bağlanma ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla Bağımsız T testi yapılmıştır. Bağımsız T Testi analiz sonuçları Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10: Evcil hayvan bağlanma düzeyleri ile medeni durum değişkeni arasındaki analiz sonuçları

Ölçek Alt Boyutlar	Medeni Durum	n	X	ss	t	p
İnsan Yerine Koyma Boyutu	Bekar	968	13,406	3,721	3,255	,001**
	Evli	938	12,817	4,162		
Hayvan Hakları Boyutu	Bekar	968	13,910	1,652	3,127	,002**
	Evli	938	13,661	1,824		
Genel Bağlanma	Bekar	965	29,153	4,157	1,097	,273
	Evli	937	28,932	4,607		
Ölçek Toplam Puan	Bekar	965	56,503	8,291	2,680	,007**
	Evli	937	55,416	9,384		

*p<.05 ** p<.01

Yapılan Bağımsız T Testi tablosu incelendiğinde Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği alt boyutlarından İnsan Yerine Koyma, Hayvan Hakları ve ölçek toplam puan ile medeni durum arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bu farklılaşmanın bekar katılımcıların lehine olduğu görülmüştür. Bir diğer ifade bekar katılımcıların boyutlarından İnsan Yerine Koyma, Hayvan Hakları ve ölçek toplam puanlarda aldıkları puanlar evli katılımcılara göre anlamlı oranda yüksektir. Genel Bağlanma alt boyutunda ise anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır.

Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği İle Katılımcıların Yaş Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin yaş değişkeni ile evcil hayvanlara bağlanma ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: Katılımcıların yaş değişkeni ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasındaki analiz sonuçları

	Yaş	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
İnsan Yerine Koyma Boyutu	18-23 yaş(1)	146	13,897	3,459	5	14,279	,000**	6-1/2/3 arasında 2-4/5 arasında
	24-29 yaş (2)	407	14,157	3,571				
	30-35 yaş (3)	325	13,421	3,756				
	36-41 yaş (4)	327	12,966	4,115				
	42-47 yaş (5)	286	12,475	4,096				
	48 yaş ve üstü (6)	415	12,142	4,089				
Hayvan Hakları Boyutu	18-23 yaş(1)	146	13,815	1,710	5	2,579	,025*	6-2 arasında
	24-29 yaş (2)	407	13,995	1,668				
	30-35 yaş (3)	325	13,895	1,544				
	36-41 yaş (4)	327	13,706	1,904				
	42-47 yaş (5)	286	13,713	1,775				
	48 yaş ve üstü (6)	415	13,604	1,799				
Genel Bağlanma	18-23 yaş(1)	146	29,335	4,318	5	1,042	,391	-
	24-29 yaş (2)	407	29,346	4,424				
	30-35 yaş (3)	324	29,009	4,198				
	36-41 yaş (4)	326	28,908	4,668				
	42-47 yaş (5)	285	29,126	4,233				
	48 yaş ve üstü (6)	414	28,724	4,383				
Ölçek Toplam Puan	18-23 yaş(1)	146	57,047	8,599	5	5,789	,000**	6-1/2 arasında 5-2 arasında
	24-29 yaş (2)	407	57,498	8,562				
	30-35 yaş (3)	324	56,342	8,244				
	36-41 yaş (4)	326	55,631	9,469				
	42-47 yaş (5)	285	55,371	8,832				
	48 yaş ve üstü (6)	414	54,463	8,973				

Tablo 11 incelendiğinde, Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği alt boyutlarından İnsan Yerine Koyma, Hayvan Hakları ve ölçek toplam puan ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. İnsan Yerine Koyma alt boyutunda 18-35 yaş arası katılımcılarla 48 yaş ve üzeri katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlandığı ve 18-35 yaş arası katılımcıların lehine bir sonuca ulaşıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca 24-29 yaş arası katılımcılarla 36-41 yaş ve 42-47 yaş arasında da anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmış ve bu bulguda da yine yaşı küçük olan katılımcıların lehine olduğu görülmektedir. Hayvan Hakları alt boyutu incelendiğinde 24-29 yaş arası katılımcılar ile 48 yaş ve üzeri katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmış ve 24-29 yaş arası katılımcıların lehine olduğu tespit

edilmiştir. Ölçek toplam puanı ile 48 yaş ve üzeri katılımcılar ile 18-29 yaş katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Ölçek toplam puanında bir diğer farklılaşma ise 42-47 yaş arası katılımcılarla 24-29 yaş arası katılımcılar arasındadır. Bu iki farklılaşmada da yaşları küçük olan katılımcıların lehinedir. Tüm bu farklılaşmalara genel olarak bakıldığında yaşı daha küçük olan katılımcıların insan yerine koyma, hayvan hakları ve toplam evcil hayvanlara bağlanma puanları yaşı büyük olan katılımcılara göre anlamlı oranda daha yüksek olduğu görülmektedir. Ölçeğin Genel Bağlanma alt boyutunda ise anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır.

Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği İle Katılımcıların Algıladıkları Gelir Durumu Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin algılanan gelir durumu değişkeni ile evcil hayvanlara bağlanma ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12: Katılımcıların algılanan gelir değişkeni ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasındaki analiz sonuçları

	Gelir	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
İnsan Yerine Koyma Boyutu	Alt (1)	54	14,759	3,244	4	10,552	,000**	5-1 arasında 4-1/2 arasında 3-1 arasında
	Alt-Orta (2)	290	13,944	3,768				
	Orta (3)	1063	13,170	3,806				
	Üst-Orta (4)	462	12,333	4,262				
	Üst (5)	37	12,459	4,463				
Hayvan Hakları Boyutu	Alt (1)	54	14,129	1,590	4	5,277	,000**	4-2/3 arasında
	Alt-Orta (2)	290	13,972	1,535				
	Orta (3)	1063	13,856	1,665				
	Üst-Orta (4)	462	13,491	1,977				
	Üst (5)	37	13,567	2,102				
Genel Bağlanma	Alt (1)	54	29,981	3,940	4	3,308	,010*	4-2 arasında
	Alt-Orta (2)	287	29,658	3,874				
	Orta (3)	1062	29,037	4,264				
	Üst-Orta (4)	462	28,590	4,868				
	Üst (5)	37	28,783	5,180				
Ölçek Toplam Puan	Alt (1)	54	58,870	8,068	4	8,110	,000**	1-4/5 arasında
	Alt-Orta (2)	287	57,721	7,978				
	Orta (3)	1062	56,062	8,454				
	Üst-Orta (4)	462	54,415	9,904				
	Üst (5)	37	54,810	10,585				

Tablo 12 incelendiğinde, evcil hayvanlara bağlanma düzeyleri ile katılımcıların algıladıkları gelir durumu değişkeni arasında ölçeğin tüm alt boyut ve toplam puanında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. İnsan yerine koyma alt boyutunda alt gelir

durumu olarak algılayan bireyler ile orta ve ortanın üstündeki gelir durumu olarak algılayan bireyler arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bir diğer ifade ile gelir durumunu alt olarak algılayan katılımcılar insan yerine koyma boyutunda orta ve üstü tüm katılımcılara oranla anlamlı düzeyde yüksek puan almıştır. Ayrıca ayı alt boyutta üst-orta gelir durumu algılayan katılımcılar ile alt ve orta gelir durumu arasında da anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bu farklılaşmada gelir durumunu daha düşük algılayan bireylerin lehinedir. Hayvan Hakları alt boyutunda da üst orta gelir durumuna sahip olan katılımcılar ile alt-orta ve orta gelir durumuna sahip olan katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bir diğer ifade ile gelir durumu daha düşük olan katılımcılar geliri daha yüksek olan katılımcılara göre daha fazla hayvan haklarını savunduklarını söylemek mümkündür. Genel bağlanma alt boyutunda Üst-orta gelir durumuna sahip olanlar ile Alt-orta gelir durumuna sahip olanlar arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Alt-orta gelir durumuna sahip olanların puanlarının üst-orta gelir durumuna sahip olanlara göre genel bağlanma puanları daha fazladır. Son olarak ölçek toplam puanları ile algıladıkları gelir durumu değişkeni karşılaştırıldığında, gelir durumunu alt olarak algılayan katılımcılar ile üst-orta ve üst algılayan katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşma vardır. Bir diğer deyişle alt gelir durumundaki katılımcılar, üst orta ve üst gelir durumuna sahip olan katılımcılara göre daha fazla evcil hayvanlara bağlanma düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği İle Katılımcıların Öğrenim Durumu Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin öğrenim durumu değişkeni ile evcil hayvanlara bağlanma ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13: Katılımcıların öğrenim durumu ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasındaki Analiz sonuçları

	Öğrenim	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
İnsan Yerine Koyma Boyutu	İlköğretim ve altı(1)	64	14,734	3,301	5	6,386	,000**	6-1/2arasında 5-1 arasında
	Lise (2)	344	13,668	4,070				
	Ön lisans (3)	272	13,169	3,870				
	Lisans(4)	849	13,071	3,909				
	Yüksek lisans (5)	288	12,541	3,977				
	Doktora (6)	89	11,943	3,940				
Hayvan Hakları Boyutu	İlköğretim ve altı(1)	64	14,187	1,446	5	2,733	,018*	1-5/6 arasında
	Lise (2)	344	13,912	1,745				
	Ön lisans (3)	272	13,731	1,738				
	Lisans(4)	849	13,833	1,645				
	Yüksek lisans (5)	288	13,531	1,985				
	Doktora (6)	89	13,573	1,912				
Genel Bağlanma	İlköğretim ve altı(1)	64	29,875	4,377	5	6,875	,000**	1-5/6
	Lise (2)	342	29,675	4,100				
	Ön lisans (3)	272	29,194	4,368				
	Lisans(4)	848	29,156	4,126				
	Yüksek lisans (5)	287	28,090	4,849				
	Doktora (6)	89	27,573	5,483				
Ölçek Toplam Puan	İlköğretim ve altı(1)	64	58,796	8,261	5	7,238	,000**	6-1/2/3/4 5-1/2 arasında
	Lise (2)	342	57,304	8,734				
	Ön lisans (3)	272	56,095	8,824				
	Lisans(4)	848	56,082	8,375				
	Yüksek lisans (5)	287	54,177	9,648				
	Doktora (6)	89	53,089	10,110				

Katılımcıların öğrenim değişkeni ile evcil hayvanlara bağlanma düzeyleri arasındaki ANOVA testi sonuçlarına göre, ölçeğin tüm alt boyutları ile öğrenim durumu arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlandığı tespit edilmiştir. İlk alt boyut olan İnsan Yerine Koyma alt boyutunda anlamlı farklılaşmalar, öğrenim durumu yüksek lisans olanlar ile ilköğretim ve altı olanlar arasında, öğrenim durumu doktora olanlar ile lise ve ilköğretim ve altı olan katılımcılar arasındadır. Bir diğer ifade ile öğrenim durumu lise ve altı olan katılımcılar yüksek lisans ve doktora mezunu katılımcılara göre hayvanları daha fazla bir insan yerine koydukları gözlemlenmiştir. Hayvan Hakları alt boyutunda da anlamlı farklılaşmalar ilköğretim ve altı mezun olan katılımcılar ile yüksek lisans ve doktora mezunu olan katılımcılar arasında olduğu tespit edilmiştir. Burada da öğrenim durumu daha düşük olan katılımcıların hayvan haklarını daha fazla savunduğu tespit edilmiştir. Genel Bağlanma alt boyutunda da ilköğretim ve altı mezun olan katılımcılar ile yüksek lisans ve doktora mezunu olan katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bu alt boyutta da öğrenim durumu ilköğretim ve altı olan katılımcıların genel bağlanma puanları daha yüksektir. Ölçeğin toplam puanı ile ilgili yapılan analiz sonucunda da, öğrenim durumu doktora mezunu olan katılımcılar ile lisans ve altı olan katılımcılar arasında ve yüksek lisans mezunu olan katılımcılar ile lise ve altı öğrenime

sahip katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Genel bulgular incelendiğinde öğrenim durumu düşük olan katılımcıların insan yerine koyma, hayvan hakları, genel bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğunu söylememiz mümkündür.

Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği İle Katılımcıların Yakın Arkadaş Sayısı Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin yakın arkadaş sayısı değişkeni ile evcil hayvanlara bağlanma ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14: Katılımcıların yakın arkadaş sayısı ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasındaki analiz sonuçları

	Arkadaş	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
İnsan Yerine Koyma Boyutu	Sıfır (1)	65	14,353	3,524	5	15,011	,000**	6-1/2/3 5-1/2/3 4-2 arasında
	1 kişi (2)	81	15,000	2,770				
	2 kişi (3)	290	14,089	3,609				
	3 kişi (4)	410	13,409	3,866				
	4 kişi (5)	367	12,828	3,985				
	5 ve üzeri(6)	693	12,352	4,087				
Hayvan Hakları Boyutu	Sıfır (1)	65	13,876	2,225	5	3,395	,005**	3-5/6 arasında
	1 kişi (2)	81	14,185	1,351				
	2 kişi (3)	290	14,086	1,446				
	3 kişi (4)	410	13,753	1,745				
	4 kişi (5)	367	13,681	1,711				
	5 ve üzeri(6)	693	13,684	1,842				
Genel Bağlanma	Sıfır (1)	65	29,092	5,369	5	2,630	,022*	2-5 arasında
	1 kişi (2)	81	30,074	3,754				
	2 kişi (3)	290	29,613	3,752				
	3 kişi (4)	409	29,019	4,515				
	4 kişi (5)	365	28,643	4,489				
	5 ve üzeri(6)	692	28,907	4,437				
Ölçek Toplam Puan	Sıfır (1)	65	57,323	10,230	5	7,587	,000*	6-2/3 2-4/5 arasında
	1 kişi (2)	81	59,259	6,608				
	2 kişi (3)	290	57,789	7,668				
	3 kişi (4)	409	56,224	8,852				
	4 kişi (5)	365	55,211	8,981				
	5 ve üzeri(6)	692	54,939	9,146				

Tablo 14 incelendiğinde, ölçeğin tüm alt boyutları ile yakın arkadaş sayısı arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlandığı tespit edilmiştir. İnsan Yerine Koyma alt boyutunda yakın arkadaş sayısı 5 kişi ve üzeri olan katılımcılar ile hiç olmayan veya 1 veya 2 yakın arkadaşına sahip olan katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bir diğer ifade ile yakın arkadaş sayısı azaldıkça evcil hayvanları daha fazla insan yerine koydukları tespit edilmiştir. Hayvan Hakları alt boyutunda ise anlamlı farklılaşmalar yakın arkadaş sayısı 2 olan katılımcılar ile 4 kişi ve üzerinde yakın arkadaşına sahip olan katılımcılar arasındadır. Bu alt boyutta da yakın arkadaş sayısı az olanların hayvan hakları boyutunda daha fazla puana sahip olduğu söylenebilir. Genel bağlanma alt boyutunda ise tek yakın arkadaşı olan katılımcılar ile 4 yakın arkadaşına sahip olan katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşma vardır. Bu alt boyutta da arkadaş sayısı az olan katılımcıların evcil hayvanlara genel bağlanma düzeylerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Ölçek toplam boyutunda da benzer sonuçlara rastlanmıştır. Ölçek toplam puanında da 5 ve üzeri yakın arkadaşına sahip olan katılımcılar ile 1-2 yakın arkadaşına sahip olan katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Ayrıca tek yakın arkadaşı olan katılımcılar ile 3-4 yakın arkadaşına sahip olan katılımcılar arasında anlamlı farklılaşma bulunmaktadır. Genel ölçek puanlarının karşılaştırılmasında da evcil hayvanlara bağlanma düzeyleri arkadaş sayısı azaldıkça arttığı tespit edilmiştir.

Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği İle Katılımcıların Anne Öğrenim Durumu Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin anne öğrenim durumu değişkeni ile evcil hayvanlara bağlanma ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15: Katılımcıların anne öğrenim durumu ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasındaki analiz sonuçları

	Anne Öğrenim	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
İnsan Yerine Koyma Boyutu	İlköğretim ve altı	1070	13,191	3,953	4	,416	,798	-
	Lise	485	13,030	4,073				
	Ön lisans	86	13,314	3,478				
	Lisans	230	12,878	3,900				
	Yüksek lisans ve üstü	35	13,085	3,883				
Hayvan Hakları Boyutu	İlköğretim ve altı	1070	13,779	1,770	4	,549	,700	-
	Lise	485	13,855	1,591				
	Ön lisans	86	13,569	2,111				
	Lisans	230	13,756	1,748				
	Yüksek lisans ve üstü	35	13,828	1,901				
Genel Bağlanma	İlköğretim ve altı	1067	29,037	4,405	4	2,254	,061	-
	Lise	485	29,387	4,069				
	Ön lisans	86	28,151	5,118				
	Lisans	229	28,847	4,591				
	Yüksek lisans ve üstü	35	28,000	4,352				
Ölçek Toplam Puan	İlköğretim ve altı	1067	56,038	8,904	4	,681	,605	-
	Lise	485	56,274	8,534				
	Ön lisans	86	55,034	9,398				
	Lisans	229	55,502	9,115				
	Yüksek lisans ve üstü	35	54,914	9,095				

Tablo 15 incelendiğinde, katılımcıların anne öğrenim durumu ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği tüm alt boyutları ile ölçek toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Bir diğer ifade ile annelerin öğrenim durumları ile katılımcıların evcil hayvanlara bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği İle Katılımcıların Baba Öğrenim Durumu Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin baba öğrenim durumu değişkeni ile evcil hayvanlara bağlanma ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16: Katılımcıların baba öğrenim durumu ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasındaki analiz sonuçları

	Baba Öğrenim	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
İnsan Yerine Koyma Boyutu	ilköğretim ve altı	758	13,401	3,968	4	2,256	,062	-
	lise	553	13,047	3,967				
	ön lisans	128	12,640	3,623				
	lisans	374	12,767	4,000				
	yüksek lisans ve üstü	93	13,268	3,906				
Hayvan Hakları Boyutu	ilköğretim ve altı	758	13,825	1,739	4	,237	,918	-
	lise	553	13,732	1,844				
	ön lisans	128	13,804	1,542				
	lisans	374	13,780	1,674				
	yüksek lisans ve üstü	93	13,806	1,702				
Genel Bağlanma	ilköğretim ve altı	756	29,194	4,290	4	1,001	,406	-
	lise	552	29,155	4,533				
	ön lisans	127	28,661	3,974				
	lisans	374	28,794	4,412				
	yüksek lisans ve üstü	93	28,698	4,669				
Ölçek Toplam Puan	ilköğretim ve altı	756	56,441	8,840	4	1,295	,270	-
	lise	552	55,965	9,096				
	ön lisans	127	55,141	7,539				
	lisans	374	55,342	8,850				
	yüksek lisans ve üstü	93	55,774	9,246				

Tablo 16 incelendiğinde, katılımcıların baba öğrenim durumu ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği tüm alt boyutları ile ölçek toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Bir diğer ifade ile katılımcıların babalarının öğrenim durumları ile katılımcıların evcil hayvanlara bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği İle Katılımcıların Anne Meslek Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin anne meslek değişkeni ile evcil hayvanlara bağlanma ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17: Katılımcıların anne meslek ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasındaki analiz sonuçları

	Anne Meslek	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
İnsan Yerine Koyma Boyutu	Çalışmıyor	1030	12,963	4,074	5	2,245	,088	-
	Emekli	485	12,758	3,968				
	İşçi	107	14,205	3,375				
	Memur	98	14,030	3,673				
	Serbest meslek	114	14,087	3,252				
	Diğer (vefat)	72	13,319	3,691				
Hayvan Hakları Boyutu	Çalışmıyor	1030	13,713	1,847	5	1,250	,283	-
	Emekli	485	13,804	1,644				
	İşçi	107	14,046	1,369				
	Memur	98	13,949	1,829				
	Serbest meslek	114	13,947	1,381				
	Diğer (vefat)	72	13,875	1,719				
Genel Bağlanma	Çalışmıyor	1028	28,916	4,562	5	1,012	,409	-
	Emekli	484	29,002	4,095				
	İşçi	107	29,635	3,527				
	Memur	98	29,357	4,651				
	Serbest meslek	114	29,578	4,061				
	Diğer (vefat)	71	29,014	4,932				
Ölçek Toplam Puan	Çalışmıyor	1028	55,625	9,252	5	1,779	,093	-
	Emekli	484	55,574	8,451				
	İşçi	107	57,887	7,100				
	Memur	98	57,336	9,129				
	Serbest meslek	114	57,614	7,574				
	Diğer (vefat)	71	56,183	9,123				

Tablo 17 incelendiğinde, katılımcıların anne meslek durumu ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği tüm alt boyutları ile ölçek toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Bir diğer ifade ile katılımcıların anne meslek türleri ile katılımcıların evcil hayvanlara bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği İle Katılımcıların Baba Meslek Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin baba meslek değişkeni ile evcil hayvanlara bağlanma ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18: Katılımcıların baba meslek ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasındaki analiz sonuçları

	Baba Meslek	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
İnsan Yerine Koyma Boyutu	Çalışmıyor	34	14,294	3,389	5	1,800	,110	-
	Emekli	925	12,937	3,888				
	İşçi	223	13,632	3,798				
	Memur	188	13,085	4,104				
	Serbest meslek	390	13,197	4,024				
	Diğer (vefat)	146	13,013	4,270				
Hayvan Hakları Boyutu	Çalışmıyor	34	14,382	,921	5	1,217	,299	-
	Emekli	925	13,725	1,734				
	İşçi	223	13,816	1,861				
	Memur	188	13,877	1,764				
	Serbest meslek	390	13,789	1,727				
	Diğer (vefat)	146	13,876	1,761				
Genel Bağlanma	Çalışmıyor	34	29,764	3,210	5	,487	,786	-
	Emekli	924	29,032	4,223				
	İşçi	223	29,112	5,010				
	Memur	186	29,311	4,060				
	Serbest meslek	389	28,948	4,348				
	Diğer (vefat)	146	28,767	5,082				
Ölçek Toplam Puan	Çalışmıyor	34	58,441	6,071	5	,413	,413	-
	Emekli	924	55,700	8,636				
	İşçi	223	56,560	9,603				
	Memur	186	56,354	8,683				
	Serbest meslek	389	55,979	8,791				
	Diğer (vefat)	146	55,657	9,960				

Tablo 18 incelendiğinde, katılımcıların baba meslek durumu ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği tüm alt boyutları ile ölçek toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Bir diğer ifade ile katılımcıların baba meslek

türleri ile katılımcıların evcil hayvanlara bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği İle Katılımcıların Evcil Hayvanı Nereden Edindiği Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin evcil hayvanı edinme türü ile evcil hayvanlara bağlanma ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 19’de verilmiştir.

Tablo 19: Katılımcıların evcil hayvanı edinme şekli ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasındaki analiz sonuçları

	Edinme Şekli	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
İnsan Yerine Koyma Boyutu	Sokaktan (1)	1134	13,211	3,830	3	2,615	,024*	2-4 arasında
	Barınaktan (2)	107	13,495	3,817				
	Tamдық (3)	454	13,070	3,982				
	Ücret (4)	211	12,511	4,544				
Hayvan Hakları Boyutu	Sokaktan (1)	1134	13,832	1,656	3	2,297	,076	-
	Barınaktan (2)	107	13,663	2,091				
	Tamдық (3)	454	13,832	1,595				
	Ücret (4)	211	13,511	2,224				
Genel Bağlanma	Sokaktan (1)	1131	29,146	4,071	3	5,054	,002**	4-1/2/3 arasında
	Barınaktan (2)	106	29,047	4,656				
	Tamдық (3)	454	29,295	4,354				
	Ücret (4)	211	27,957	5,636				
Ölçek Toplam Puan	Sokaktan (1)	1131	56,208	8,369	3	4,008	,007**	4-1/2/3 arasında
	Barınaktan (2)	106	56,367	9,072				
	Tamдық (3)	454	56,198	8,638				
	Ücret (4)	211	53,981	11,280				

Tablo 19 incelendiğinde, katılımcıların evcil hayvanını edinme şekilleri ile evcil hayvana bağlanma ölçeği alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. İnsan yerine koyma alt boyutunda barınaktan edinen katılımcılar ile ücret karşılığı alan katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Barınaktan evcil hayvanını edinen katılımcıların evcil hayvanlarını daha fazla insan yerine koyduğu sonucuna ulaşılmıştır. Genel bağlanma alt boyutunda ise evcil hayvanını ücret karşılığında edinen katılımcılar ile diğer tüm katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bir diğer ifade ile ücret karşılığı evcil hayvan edinen bireylerin genel bağlanma puanları sokaktan, barınaktan veya bir yakını tarafından evcil hayvanını edinen bireylere göre daha düşüktür. Ölçek toplam puanları da incelendiğinde benzer sonuca rastlanmaktadır.

Ücret karşılığı evcil hayvan edinen katılımcıların evcil hayvana bağlanma düzeyleri diğer katılımcılara göre daha düşüktür. Ölçeğin hayvan hakları boyutu puanları ile kişilerin evcil hayvanlarını edinme şekilleri arasında ise anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır.

Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği İle Katılımcıların İlk Evcil Hayvan Edinme Yaşı Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin ilk evcil hayvanı edinme yaşı ile evcil hayvanlara bağlanma ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20: Katılımcıların evcil hayvanı edinme yaş değişkeni ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasındaki analiz sonuçları

	Edinme Şekli	n	$\bar{X}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
İnsan Yerine Koyma Boyutu	0-5 yaş (1)	408	13,568	3,746	4	4,142	,002**	1-3 3-4
	6-10 yaş (2)	492	13,030	3,807				
	11-15 yaş (3)	252	12,587	4,242				
	16-20 yaş (4)	166	13,789	3,703				
	21 yaş ve üzeri (5)	588	12,911	4,111				
Hayvan Hakları Boyutu	0-5 yaş (1)	408	13,977	1,495	4	2,210	,066	-
	6-10 yaş (2)	492	13,678	1,808				
	11-15 yaş (3)	252	13,785	1,680				
	16-20 yaş (4)	166	13,915	1,678				
	21 yaş ve üzeri (5)	588	13,710	1,878				
Genel Bağlanma	0-5 yaş (1)	407	29,449	4,073	4	2,334	,054	-
	6-10 yaş (2)	492	28,741	4,627				
	11-15 yaş (3)	250	28,660	4,463				
	16-20 yaş (4)	166	29,469	3,816				
	21 yaş ve üzeri (5)	587	29,061	4,480				
Ölçek Toplam Puan	0-5 yaş (1)	407	57,039	8,088	4	3,452	,008**	1-3 3-4
	6-10 yaş (2)	492	55,451	9,003				
	11-15 yaş (3)	250	55,088	9,029				
	16-20 yaş (4)	166	57,174	7,990				
	21 yaş ve üzeri (5)	587	55,691	9,327				

Katılımcıların evcil hayvan edinme yaşları ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bu anlamlı farklılaşmalar insan yerine koyma alt boyutu ile ölçek toplam puanlarındadır. Hayvan hakları alt boyutu ve genel bağlanma alt boyutu ile evcil hayvan edinme yaşı arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Anlamlı farklılaşmaya rastlanan iki alt boyutta da 0-5 yaşında hayvan edinen katılımcılarla 11-15 yaşında evcil hayvan edinen katılımcılar arasında olup, 0-5 yaş arasında evcil hayvan edinen katılımcıların lehinedir. Diğer bir farklılaşma ise 11-15 yaşında evcil hayvan edinen katılımcılar ile 16-20 yaş arasında evcil hayvan edinen katılımcılar arasındadır. Bu farklılaşmada da 11-15 yaş arasında evcil hayvan edinen katılımcıların lehinedir. Bir diğer ifade ile katılımcıların erken yaşta hayvan edinmeleri evcil hayvan bağlanmalarını o kadar arttırmaktadır.

Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği İle Katılımcıların Evcil Hayvan Besleme Yılı Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin ne kadar süredir evcil hayvan baktıkları ile evcil hayvanlara bağlanma ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21: Katılımcıların evcil hayvana bakma yılı değişkeni ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasındaki analiz sonuçları

	Yıl	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
İnsan Yerine Koyma Boyutu	0-1 yıl (1)	259	12,652	4,095	3	2,212	,085	-
	2-4 yıl (2)	559	13,114	4,175				
	5-7 yıl(3)	334	12,961	3,932				
	7 yılın üzeri (4)	754	13,346	3,731				
Hayvan Hakları Boyutu	0-1 yıl (1)	259	13,424	1,962	3	5,631	,001**	1-2/4
	2-4 yıl (2)	559	13,831	1,755				
	5-7 yıl(3)	334	13,697	1,906				
	7 yılın üzeri (4)	754	13,919	1,551				
Genel Bağlanma	0-1 yıl (1)	259	28,501	4,742	3	4,670	,003**	1-4
	2-4 yıl (2)	557	28,922	4,567				
	5-7 yıl(3)	334	28,691	4,933				
	7 yılın üzeri (4)	752	29,478	3,788				
Ölçek Toplam Puan	0-1 yıl (1)	259	54,579	9,551	3	4,724	,003**	1-4
	2-4 yıl (2)	557	55,908	9,276				
	5-7 yıl(3)	334	55,350	9,619				
	7 yılın üzeri (4)	752	56,764	7,822				

Tablo 21 incelendiğinde katılımcıların evcil hayvana bakma yılı ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasında Hayvan Hakları, Genel Bağlanma ve ölçek toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanırken; İnsan Yerine Koyma alt boyutunda ise anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Genel Bağlanma alt boyutu ile ölçek toplam puanı arasındaki farklılaşmalar benzer olup, 0-1 yıldır hayvan bakan katılımcılar ile 7 yılın üzerinde hayvan bakan katılımcılar arasında ve 7 yılın üzerinde hayvan bakan katılımcıların lehine olduğu tespit edilmiştir. Hayvan Hakları alt boyutunda ise 0-1 yıl evcil hayvan bakan katılımcılar ile 2-4 yıl ve 7 yıl ve üzeri yıldır evcil hayvan bakan katılımcıların arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bu alt boyutta da daha uzun yıldır evcil hayvan bakan katılımcıların lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği İle Katılımcıların Evcil Hayvanla İlgilenen Kişi Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin evcil hayvanının sorumluluklarıyla ilgilenen birey değişkeni ile evcil hayvanlara bağlanma ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22: Katılımcıların evcil hayvanla ilgilenen kişi değişkeni ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasındaki analiz sonuçları

	Kişi	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
İnsan Yerine Koyma Boyutu	Ana sorumluyum	1193	13,151	3,953	2	,285	,752	-
	Ortak bakıyoruz	687	13,065	3,962				
	Genellikle diğerleri ilgileniyor	25	12,640	3,882				
Hayvan Hakları Boyutu	Ana sorumluyum	1193	13,782	1,730	2	,819	,441	-
	Ortak bakıyoruz	687	13,810	1,750				
	Genellikle diğerleri ilgileniyor	25	13,360	2,118				
Genel Bağlanma	Ana sorumluyum	1190	29,052	4,413	2	,1,538	,215	-
	Ortak bakıyoruz	686	29,081	4,327				
	Genellikle diğerleri ilgileniyor	25	27,520	4,547				
Ölçek Toplam Puan	Ana sorumluyum	1190	56,013	8,897	2	,969	,379	-
	Ortak bakıyoruz	686	55,965	8,778				
	Genellikle diğerleri ilgileniyor	25	53,520	9,350				

Tablo 22 incelendiğinde katılımcıların evcil hayvanı ile ilgilenen kişi bağımsız değişkeni ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasında ölçek alt boyut ve toplam puanında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır.

Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği İle Evcil Hayvanın Nerede Yaşadığı Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin evcil hayvanının nerede yaşadığı değişkeni ile evcil hayvanlara bağlanma ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 23’de verilmiştir.

Tablo 23: Evcil hayvanın bakıldığı yer değişkeni ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasındaki analiz sonuçları

	Bakıldığı Yer	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
İnsan Yerine Koyma Boyutu	Evde (1)	1742	13,185	3,882	2	3,813	,022*	1-3 arasında
	Bahçede (2)	82	12,756	4,165				
	Tek bir odada (3)	82	12,012	4,997				
Hayvan Hakları Boyutu	Evde (1)	1742	13,865	1,634	2	20,830	,000**	3-1/2 arasında
	Bahçede (2)	82	13,000	2,675				
	Tek bir odada (3)	82	12,914	2,315				
Genel Bağlanma	Evde (1)	1738	29,200	4,205	2	15,204	,000**	3-1/2 arasında
	Bahçede (2)	82	28,109	5,484				
	Tek bir odada (3)	82	26,670	5,900				
Ölçek Toplam Puan	Evde (1)	1738	56,273	8,463	2	13,489	,000**	1-3 arasında
	Bahçede (2)	82	53,865	11,352				
	Tek bir odada (3)	82	51,597	12,320				

Tablo 23 incelendiğinde katılımcıların evcil hayvanına baktığı yer değişkeni ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasında ölçek alt boyut ve toplam puanın tümünde anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Tüm alt boyutlarda evin tüm her yerinde bakılması ile tek bir odada (balkon gibi) bakılması arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Evin her yerinde bakılması lehinedir. Hayvan hakları ve genel bağlanma alt boyutlarında ayrıca bahçede bakılma ile tek bir odada bakılma arasında anlamlı farklılaşmalara rastlanmıştır. Bu farklılaşmalarında bahçede bakılması lehine olduğu görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde evde veya bahçede özgür bir şekilde evcil hayvanına bakan katılımcıların evin tek bir odasında evcil hayvanına bakan

katılımcılara göre evcil hayvan bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği İle Evcil Hayvan Alma Kararını Verme Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin evcil hayvanı alma kararını etkileyen neden ile evcil hayvanlara bağlanma ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 24’te verilmiştir

Tablo 24: Evcil hayvan edinme kararı ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasındaki analiz sonuçları

	Neden	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
İnsan Yerine Koyma Boyutu	Kendi kararım(1)	1634	13,287	3,846	4	14,339	,000**	3-1/2/4 5-2/4
	Evdeki diğer bireylerin kararı (2)	210	11,490	4,453				
	Sevdiğim insanı kaybetmek (3)	20	16,100	2,074				
	hediye olarak geldiği için (4)	21	11,714	4,112				
	Yakınlardan uzak olma (5)	21	14,666	3,071				
Hayvan Hakları Boyutu	Kendi kararım,	1634	13,844	1,678	4	5,083	,000**	1-2
	Evdeki diğer bireylerin kararı	210	13,347	2,090				
	Devdiğim insanı kaybetmek	20	14,250	,966				
	Hediye olarak geldiği için	21	13,095	2,624				
	uakınlardan uzak olma	21	14,000	1,702				
Genel Bağlanma	Kendi kararım,	1630	29,241	4,156	4	10,497	,000**	4-3/5 3-2
	Evdeki diğer bireylerin kararı	210	27,509	5,594				
	Sevdiğim insanı kaybetmek	20	31,100	2,593				
	Hediye olarak geldiği için	21	26,476	6,013				
	Yakınlardan uzak olma	21	29,761	3,360				
Ölçek Toplam Puan	Kendi kararım,	1630	56,395	8,450	4	13,864	,000**	4-3/5 2-3/5
	Evdeki diğer bireylerin kararı	210	52,347	10,892				
	Sevdiğim insanı kaybetmek	20	61,450	4,593				
	Hediye olarak geldiği için	21	51,285	11,256				
	Yakınlardan uzak olma	21	58,428	6,946				

Tablo 24 incelendiğinde, ölçeğin tüm alt boyut ve toplam puanları ile katılımcıların evcil hayvan alma nedenleri arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. İnsan yerine koyma alt boyutunda sevdiği insanı kaybettiği için evcil hayvan edinen bireylerin kendi kararı, evdeki diğer bireylerin kararı veya hediye olarak gelmesi gibi nedenlere göre daha fazla evcil hayvanları insan yerine koyduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı boyutta diğer bir farklılaşma ise yakınlarından uzak olma nedeni ile evdeki diğer bireylerin istemesi ve hediye olarak gelmesi arasındadır. Burada da yakınlarından uzak olmasından dolayı evcil hayvan edinen bireylerin evcil hayvanlarını daha fazla insan yerine koyduğu saptanmıştır. Hayvan hakları alt boyutunda ise farklılaşma kendi kararım ile evdeki diğer bireylerin kararı değişkeni arasındadır. Kendi kararı ile evde evcil hayvan edinen bireylerin daha fazla hayvan hakları boyutundan yüksek puan aldığı görülmüştür. Genel Bağlanma alt boyutunda ise hediye olarak evcil hayvan gelen katılımcılar ile sevdiği insanı kaybettiği ve yakınlarından uzak olma nedeni ile evcil hayvan edinen katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Hediye olarak evcil hayvan edinen katılımcıların genel bağlanma düzeyinin düşük olduğu saptanmıştır. Ölçek toplam puanına bakıldığında da evcil hayvan bağlanma düzeyini etkileyen en önemli iki nedenin sevdiği insanı kaybetme ve yakınlarından uzak olma nedeni gelmektedir. Bu iki nedenle hayvan edinen bireylerin daha üst düzeyde evcil hayvan bağlanmasının olduğu saptanmıştır.

Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği İle Sahip Olduğu Evcil Hayvan Sayısı Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin sahip oldukları evcil hayvan sayısı ile evcil hayvanlara bağlanma ölçeği puanları arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek amacıyla Pearson Korelasyon Analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları ise Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25: Bakmakla yükümlü olduğu hayvan sayısı ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasındaki ilişki

	İnsan Yerine Koyma	Hayvan Hakları	Genel Bağlanma	Toplam Ölçek Puanı
Evcil Hayvan Sayısı	r: ,019	r: -,010	r: ,010	r: ,013

Tablo 25 incelendiğinde, katılımcıların bakmakla yükümlü oldukları evcil hayvan sayıları ile evcil hayvana bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bir diğer ifade ile katılımcıların bakmakla yükümlü olduğu hayvan sayısının artıp azalması, katılımcıların evcil hayvana bağlanma düzeylerini anlamlı düzeyde etkilememektedir.

Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği İle İlgili Yapılan Analizler

Araştırmada kullanılan Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği maddelerinin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 26’da sunulmuştur.

Tablo 26: Çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği maddelerinin ortalama ve standart sapma değerleri

SN		$\bar{x}$	ss
1	Yeterli yemeğim olurdu	1,452	,731
2	Gündelik bakım ve güvenliğim sağlanıyordu.	1,488	,779
3	Anne ya da babam kendilerine layık olmadığımı ifade ederlerdi.	1,595	,988
4	Fiziksel ihtiyaçlarım tam olarak karşılanırdı.	1,714	,900
5	Ailemde sorunlarımı paylaşabileceğim biri vardı	2,812	1,432
6	Üst baş açısından bakımsızdım.	1,538	,904
7	Sevdiğimi hissediyordum.	2,186	1,176
8	Anne ya da babam kendimden utanmama neden olurdu.	1,752	1,052
9	Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti.	1,281	,780
10	Ailemde değiştirmek istediğim şeyler vardı.	3,035	1,292
11	Ailemdelikiler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu.	1,358	,870
12	Kayış, sopa, kordon ya da başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.	1,270	,738
13	Anne ya da babam fikirlerimi önemserdi.	2,662	1,239
14	Ailemdelikiler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi.	2,064	1,163
15	Fiziksel bakımdan hırpalanmış olduğuma inanıyorum.	1,614	1,102
16	Çocukluğum mükemmeldi.	3,362	1,188
17	Bana o kadar kötü vuruluyor ya da dövülüyordum ki öğretmen, komşu ya da bir doktorun bunu fark ettiği oluyordu.	1,155	,605
18	Ailemde birisi benden nefret ederdi.	1,518	1,015
19	Ailemdelikiler kendilerini birbirlerine yakın hissederlerdi.	2,444	1,250
20	Biri bana cinsel amaçla dokunmaya ya da kendisine dokundurtmaya çalıştı.	1,450	,862
21	Kendisi ile cinsel ilişki kurmadığım takdirde bana zarar vermekle tehdit eden biri vardı.	1,124	,522
22	Benim ailem dünyanın en iyisiydi.	3,534	1,239
23	Birisi beni cinsel şeyler yapmaya ya da cinsel şeylere bakmaya zorladı.	1,286	,727

Tablo 26: Çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği maddelerinin ortalama ve standart sapma değerleri (Devam)

24	Birisi bana cinsel tacizde bulundu.	1,428	,839
25	Ailedekiler bana karşı suçlayıcıydı.	1,940	1,158
26	İhtiyacım olduğunda beni doktora götürecekti birisi vardı.	1,577	,912
27	Cinsel istismara uğradığım kanısındayım.	1,463	,987
28	Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.	2,209	1,246
29	Ailedekiler yaşlarla ve arkadaşlarıyla görüşmemi kısıtlardı.	2,165	1,220
30	Ailedekiler her şeyime karışırdı.	2,827	1,212
31	Anne ve babam bir işi kendi başıma yapmama fırsat verirdiler.	2,252	1,091
32	Ailedekiler rahat vermeyecek derecede peşimdeydiler.	2,263	1,259
33	Anne ya da babam beni kontrol etmek için kişisel eşyalarımı benden habersiz karıştırırdı.	2,148	1,268

Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puan Ortalamaları

Çalışmada kullanılan Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyut ve toplam puan ortalamaları Tablo 27’de sunulmuştur.

Tablo 27: Çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği alt boyut ve toplam puan ortalama ve standart sapma değerleri

Boyutlar	$\bar{x}$	ss
Duygusal Taciz	1,774	,889
Fiziksel Taciz	1,336	,699
Fiziksel İhmal	1,554	,684
Duygusal İhmal	2,463	1,067
Cinsel Taciz	1,350	,701
Aşırı Koruma-Kontrol	2,331	,979
Toplam Travma	1,801	,638

Tablo 27 incelendiğinde, katılımcıların en yüksek maruz kaldıkları travmanın duygusal ihmal olduğu ardından ise aşırı koruma ve kontrol olduğu saptanmıştır. En düşük olarak ise fiziksel tacize maruz kaldığı saptanmıştır.

Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puanı ile Katılımcıların Cinsiyet Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Çalışmaya gönüllü olarak katılan katılımcıların cinsiyet değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puanı arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek için Bağımsız T Testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28: Çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği alt boyut ve toplam puanı ile cinsiyet değişkeni arasındaki analiz sonuçları

Ölçek Alt Boyutlar	Cinsiyet	n	X	ss	t	p
Duygusal Taciz	Kadın	1751	8,958	4,503	2,853	,001**
	Erkek	155	7,896	3,648		
Fiziksel Taciz	Kadın	1751	6,719	3,564	1,596	,037*
	Erkek	155	6,251	2,557		
Fiziksel İhmal	Kadın	1751	7,783	3,438	,480	,631
	Erkek	155	7,645	3,278		
Duygusal İhmal	Kadın	1751	12,373	5,384	1,586	,113
	Erkek	155	11,664	4,717		
Cinsel Taciz	Kadın	1751	6,852	3,604	4,195	,000*
	Erkek	155	5,625	1,725		
Aşırı Koruma-Kontrol	Kadın	1751	11,743	4,946	2,538	,011*
	Erkek	155	10,703	4,170		
Toplam Travma	Kadın	1751	54,429	19,431	2,898	,004**
	Erkek	155	49,787	15,048		

*p<.05 ** p<.01

Yapılan Bağımsız T Testi tablosu incelendiğinde, Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyutları Duygusal Taciz, Fiziksel Taciz, Cinsel Taciz, Aşırı Koruma ve Kontrol ve Toplam Travma puanları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Tüm bu alt boyutlarda kadınların erkeklere oranla daha fazla travma puanına sahip olduğu görülmektedir. Fiziksel İhmal ve Duygusal İhmal alt boyutları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır.

Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puanı ile Katılımcıların Medeni Durum Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Çalışmaya gönüllü olarak katılan katılımcıların medeni durum değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puanı arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek için Bağımsız T Testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 29'da verilmiştir.

Tablo 29: Çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği alt boyut ve toplam puanı ile medeni durum değişkeni arasındaki analiz sonuçları

Ölçek Alt Boyutlar	Cinsiyet	n	X	ss	t	p
Duygusal Taciz	Bekar	968	9,213	4,528	3,417	,001**
	Evli	938	8,519	4,340		
Fiziksel Taciz	Bekar	968	6,764	3,504	1,059	,290
	Evli	938	6,594	3,486		
Fiziksel İhmal	Bekar	968	7,708	3,372	-,817	,414
	Evli	938	7,836	3,479		
Duygusal İhmal	Bekar	968	12,571	5,348	2,125	,034*
	Evli	938	12,052	5,311		
Cinsel Taciz	Bekar	968	6,845	3,611	1,166	,244
	Evli	938	6,657	3,391		
Aşırı Koruma-Kontrol	Bekar	968	11,737	4,907	,686	,473
	Evli	938	11,576	4,885		
Toplam Travma	Bekar	968	54,840	19,256	,306	,068
	Evli	938	53,237	19,018		

*p<.05 ** p<.01

Tablo 29 incelendiğinde, Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyutları Duygusal Taciz ve Duygusal İhmal alt boyut puanları ile medeni durum değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bekar olan katılımcıların, evli olan katılımcılara göre daha fazla duygusal taciz ve ihmale maruz kaldığı tespit edilmiştir. Fiziksel Taciz, Fiziksel İhmal, Cinsel Taciz, Aşırı Koruma-Kontrol ve Toplam Travma puanları ile medeni durum arasında ise anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamaktadır.

Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği İle Katılımcıların Yaş Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin yaş değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 30: Katılımcıların yaş değişkeni ile çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği arasındaki analiz sonuçları

	Yaş	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
Duygusal Taciz	18-23 yaş(1)	146	8,993	4,553	5	4,200	,001**	2-6 arasında
	24-29 yaş (2)	407	9,479	4,642				
	30-35 yaş (3)	325	8,978	4,534				
	36-41 yaş (4)	327	9,027	4,654				
	42-47 yaş (5)	286	8,762	4,254				
	48 yaş ve üstü (6)	415	8,103	4,009				
Fiziksel Taciz	18-23 yaş(1)	146	6,541	3,535	5	1,209	,302	
	24-29 yaş (2)	407	6,764	3,530				
	30-35 yaş (3)	325	6,726	3,520				
	36-41 yaş (4)	327	6,926	3,950				
	42-47 yaş (5)	286	6,779	3,606				
	48 yaş ve üstü (6)	415	6,351	2,914				
Fiziksel İhmal	18-23 yaş(1)	146	7,349	2,977	5	1,623	,152	
	24-29 yaş (2)	407	7,577	3,395				
	30-35 yaş (3)	325	7,993	3,582				
	36-41 yaş (4)	327	7,966	3,418				
	42-47 yaş (5)	286	8,007	3,517				
	48 yaş ve üstü (6)	415	7,621	3,401				
Duygusal İhmal	18-23 yaş(1)	146	12,061	5,458	5	1,729	,125	
	24-29 yaş (2)	407	12,516	5,349				
	30-35 yaş (3)	325	12,286	5,463				
	36-41 yaş (4)	327	12,789	5,531				
	42-47 yaş (5)	286	12,489	5,097				
	48 yaş ve üstü (6)	415	11,739	5,154				
Cinsel Taciz	18-23 yaş(1)	146	7,226	4,423	5	3,476	,004**	1-6 arasında
	24-29 yaş (2)	407	7,120	4,051				
	30-35 yaş (3)	325	7,024	3,633				
	36-41 yaş (4)	327	6,587	3,345				
	42-47 yaş (5)	286	6,419	2,892				
	48 yaş ve üstü (6)	415	6,373	2,857				
Aşırı Koruma-Kontrol	18-23 yaş(1)	146	11,397	5,052	5	,744	,590	
	24-29 yaş (2)	407	11,476	5,055				
	30-35 yaş (3)	324	11,846	4,844				
	36-41 yaş (4)	326	11,972	4,999				
	42-47 yaş (5)	285	11,779	4,710				
	48 yaş ve üstü (6)	414	11,450	4,768				
Toplam Travma	18-23 yaş(1)	146	53,568	19,505	5	1,895	,092	
	24-29 yaş (2)	407	54,933	19,920				
	30-35 yaş (3)	324	54,855	19,628				
	36-41 yaş (4)	326	55,269	19,963				
	42-47 yaş (5)	285	54,237	18,179				
	48 yaş ve üstü (6)	414	51,641	17,722				

Tablo 30 incelendiğinde, katılımcıların yaş değişkeni ile Çocukluk Çağı Travmalar Ölçeği alt boyutlarından Duygusal Taciz ve Cinsel Taciz arasında anlamlı

farklılaşmalara rastlanmıştır. Duygusal Taciz alt boyutundaki anlamlı farklılaşmalar 24-29 yaş arası katılımcılar ile 48 yaş ve üstü katılımcılar arasındadır. Bir diğer ifade ile 24-29 yaş arasındaki katılımcıların Duygusal Taciz puanları anlamlı olarak 48 yaş ve üstü katılımcılardan fazladır. Cinsel Taciz alt boyutunda ise, 18-23 yaş arası katılımcılarla 48 yaş ve üstü katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşma vardır. Burada da benzer olarak 18-23 yaş arasındaki katılımcıların Cinsel Taciz alt boyut puanlarının anlamlı olarak 48 yaş ve üstü katılımcıların puanından yüksektir. Ölçeğin diğer alt boyutları ile katılımcıların yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır.

Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği İle Katılımcıların Algıladıkları Gelir Durumu Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin algıladıkları gelir değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31: Katılımcıların Algıladıkları Gelir Değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Arasındaki Analiz Sonuçları

	Gelir	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
Duygusal Taciz	Alt (1)	54	11,777	5,652	4	12,657	,000**	5-2 1-2/3/4/5 arasında
	Alt-Orta (2)	290	9,793	4,662				
	Orta (3)	1063	8,810	4,396				
	Üst-Orta (4)	462	8,203	4,080				
	Üst (5)	37	7,540	3,920				
Fiziksel Taciz	Alt (1)	54	8,500	4,963	4	10,234	,000**	1-3/4/5 5-2 arasında
	Alt-Orta (2)	290	7,496	4,207				
	Orta (3)	1063	6,585	3,280				
	Üst-Orta (4)	462	6,225	3,069				
	Üst (5)	37	6,081	4,064				
Fiziksel İhmal	Alt (1)	54	10,388	4,586	4	25,131	,000**	1-2/3/4/5 2-4/5 3-5 arasında
	Alt-Orta (2)	290	8,862	3,918				
	Orta (3)	1063	7,744	3,298				
	Üst-Orta (4)	462	6,993	2,954				
	Üst (5)	37	5,918	1,587				
Duygusal İhmal	Alt (1)	54	15,796	6,007	4	16,630	,000**	1-2/3/4/5 2-4/5
	Alt-Orta (2)	290	13,441	5,332				
	Orta (3)	1063	12,419	5,300				
	Üst-Orta (4)	462	11,119	5,011				
	Üst (5)	37	10,378	4,878				
Cinsel Taciz	Alt (1)	54	7,351	3,948	4	4,906	,000**	2-3/4 arasında
	Alt-Orta (2)	290	7,524	4,131				
	Orta (3)	1063	6,628	3,360				
	Üst-Orta (4)	462	6,500	3,242				
	Üst (5)	37	6,567	3,968				

Tablo 31: Katılımcıların Algıladıkları Gelir Değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Arasındaki Analiz Sonuçları (Devam)

Aşırı Koruma-Kontrol	Alt (1)	54	14,425	5,254	4	7,840	,000**	1-2/3/4/5
	Alt-Orta (2)	290	12,434	5,032				2-5 arasında
	Orta (3)	1063	11,523	4,837				
	Üst-Orta (4)	462	11,261	4,814				
	Üst (5)	37	10,378	4,057				
Toplam Travma	Alt (1)	54	68,240	22,629	4	19,967	,000**	1-2/3/4/5
	Alt-Orta (2)	290	59,551	21,199				2-4/5
	Orta (3)	1063	53,710	18,319				arasında
	Üst-Orta (4)	462	50,303	17,814				
	Üst (5)	37	46,864	17,309				

Katılımcıların algıladıkları gelir durumu ile çocukluk döneminde yaşamış oldukları ruhsal travmalar arasında ölçeğin tüm alt boyutlarında ve toplam puanında anlamlı farklılaşmalara rastlanmıştır. Duygusal Taciz, Duygusal İstismar, Aşırı Koruma-Kontrol ve Toplam Travma puanlarında anlamlı farklılaşmalar alt gelir durumu olarak algılayan katılımcılarla alt-orta ve üstü gelir durumu olarak algılayan katılımcılar arasında olduğu saptanmıştır. Bir diğer ifade ile alt gelir durumu olarak algılayan katılımcılar alt-orta, orta, üst-orta ve üst gelir durumu olarak gelir durumunu algılayan katılımcılara göre çocukluklarında daha fazla duygusal taciz, duygusal istismar, aşırı koruma-kontrol ve toplam travmaya uğradıkları söylenebilir. Diğer alt boyutlarda da benzer bulgulara rastlanmaktadır. Algıladıkları gelir durumu arttıkça çocukluk travma puanlarının düştüğü, gelir durumu azaldıkça ise çocukluk travma puanlarının anlamlı düzeyde yükseldiği görülmektedir.

Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği İle Katılımcıların Öğrenim Durumu Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin algıladıkları öğrenim durumu değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 32'de verilmiştir.

Tablo 32: Katılımcıların öğrenim durumu değişkeni ile çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği arasındaki analiz sonuçları

Öğrenim		n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
Duygusal Taciz	İlköğretim ve altı(1)	64	10,531	5,500	5	3,022	,010*	1-3/4/5/6 arasında
	Lise (2)	344	9,299	4,906				
	Ön lisans (3)	272	8,889	4,368				
	Lisans (4)	849	8,651	4,325				
	Yüksek lisans (5)	288	8,739	4,059				
	Doktora (6)	89	8,505	4,101				
Fiziksel Taciz	İlköğretim ve altı(1)	64	8,921	5,152	5	9,132	,000**	1-2/3/4/5/6 2-6 arasında
	Lise (2)	344	7,232	4,032				
	Ön lisans (3)	272	6,746	3,495				
	Lisans (4)	849	6,451	3,203				
	Yüksek lisans (5)	288	6,357	3,100				
	Doktora (6)	89	5,977	2,840				
Fiziksel İhmal	İlköğretim ve altı(1)	64	11,437	4,710	5	27,922	,000**	1-2/3/4/5/6 2-4/5/6 3-5/6 arasında
	Lise (2)	344	8,590	3,969				
	Ön lisans (3)	272	8,169	3,698				
	Lisans (4)	849	7,424	3,036				
	Yüksek lisans (5)	288	6,972	2,678				
	Doktora (6)	89	6,662	2,199				
Duygusal İhmal	İlköğretim ve altı(1)	64	15,187	6,007	5	7,631	,000**	1-2/3/4/5/6 2-6 arasında
	Lise (2)	344	13,174	5,695				
	Ön lisans (3)	272	12,323	5,390				
	Lisans (4)	849	12,073	5,203				
	Yüksek lisans (5)	288	11,756	5,125				
	Doktora (6)	89	11,033	3,972				
Cinsel Taciz	İlköğretim ve altı(1)	64	6,453	2,349	5	1,334	,247	-
	Lise (2)	344	6,845	3,606				
	Ön lisans (3)	272	6,852	3,471				
	Lisans (4)	849	6,875	3,606				
	Yüksek lisans (5)	288	6,322	3,263				
	Doktora (6)	89	6,528	3,627				
Aşırı Koruma-Kontrol	İlköğretim ve altı(1)	64	13,484	5,407	5	6,799	,000**	1-3/4/5/6 2-6 arasında
	Lise (2)	344	12,700	5,436				
	Ön lisans (3)	272	11,591	4,653				
	Lisans (4)	849	11,188	4,720				
	Yüksek lisans (5)	288	11,625	4,761				
	Doktora (6)	89	11,112	4,275				
Toplam Travma	İlköğretim ve altı(1)	64	66,015	22,847	5	10,567	,000**	1-2/3/4/5/6 2-6 arasında
	Lise (2)	344	57,843	21,426				
	Ön lisans (3)	272	54,573	19,428				
	Lisans (4)	849	52,663	18,193				
	Yüksek lisans (5)	288	51,774	17,203				
	Doktora (6)	89	49,820	15,637				

Tablo 32 incelendiğinde, katılımcıların öğrenim durumu değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyutlarından sadece Cinsel Taciz alt boyutu hariç diğer tüm alt boyut ve toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Tüm alt boyutlara bakıldığında, genellikle ilköğretim ve altı öğrenim durumuna sahip olan katılımcıların daha üst öğrenim düzeyine sahip olan katılımcılara oranla çocukluklarında daha fazla duygusal tacize, fiziksel tacize, fiziksel ihmale, duygusal ihmale, aşırı koruma ve kontrole maruz kaldığı saptanmıştır. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği toplam puanında da ilköğretim ve altı seviyedeki öğrenim düzeyine sahip olan katılımcıların anlamlı derecede yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Ayrıca fiziksel taciz, duygusal ihmal, aşırı koruma ve kontrol ve ölçek toplam puanlarında lise mezunu katılımcılar ile doktora mezunu katılımcılar arasında da anlamlı farklılaşmaya rastlanmaktadır. Diğer bir ifade ile lise mezunu katılımcıların travma puanları doktora mezunu olan katılımcılara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği İle Katılımcıların Yakın Arkadaş Sayısı Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin yakın arkadaş sayısı değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 33’de verilmiştir.

Tablo 33: Katılımcıların yakın arkadaş sayısı değişkeni ile çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği arasındaki analiz sonuçları

	Arkadaş	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
Duygusal Taciz	Sıfır (1)	65	11,707	5,697	5	17,252	,000**	1-3/4/5/6 2-3/4/5/6 arasında
	1 kişi (2)	81	11,444	5,774				
	2 kişi (3)	290	9,075	4,373				
	3 kişi (4)	410	9,329	4,618				
	4 kişi (5)	367	8,681	4,051				
	5 ve üzeri(6)	693	8,050	3,998				
Fiziksel Taciz	Sıfır (1)	65	8,400	5,279	5	6,915	,000**	1-3/4/5/6 2-5/6 arasında
	1 kişi (2)	81	7,740	4,303				
	2 kişi (3)	290	6,855	3,430				
	3 kişi (4)	410	6,892	3,674				
	4 kişi (5)	367	6,362	2,911				
	5 ve üzeri(6)	693	6,366	3,306				

Tablo 33: Katılımcıların yakın arkadaş sayısı değişkeni ile çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği arasındaki analiz sonuçları (Devam)

Fiziksel İhmal	Sıfır (1)	65	9,969	4,860	5	11,688	,000**	1-2/3/4/5/6
	1 kişi (2)	81	8,851	4,012				2-5/6
	2 kişi (3)	290	8,255	3,754				arasında
	3 kişi (4)	410	7,922	3,519				
	4 kişi (5)	367	7,267	2,851				
	5 ve üzeri(6)	693	7,415	3,126				
Duygusal İhmal	Sıfır (1)	65	15,415	5,606	5	18,797	,000**	1-3/4/5/6
	1 kişi (2)	81	15,296	5,651				2-3/4/5/6
	2 kişi (3)	290	13,179	5,464				3-6
	3 kişi (4)	410	12,743	5,494				arasında
	4 kişi (5)	367	12,106	4,951				
	5 ve üzeri(6)	693	11,173	4,979				
Cinsel Taciz	Sıfır (1)	65	7,753	4,740	5	3,610	,003**	6-1/2
	1 kişi (2)	81	7,530	4,376				arasında
	2 kişi (3)	290	6,962	3,692				
	3 kişi (4)	410	6,882	3,586				
	4 kişi (5)	367	6,760	3,621				
	5 ve üzeri(6)	693	6,399	2,996				
Aşırı Koruma-Kontrol	Sıfır (1)	65	13,584	5,623	5	11,164	,000**	1-3/4/5/6
	1 kişi (2)	81	14,382	5,885				2-4/5/6
	2 kişi (3)	290	11,941	4,713				
	3 kişi (4)	410	12,085	4,953				
	4 kişi (5)	367	11,277	4,587				
	5 ve üzeri(6)	693	10,989	4,717				
Toplam Travma	Sıfır (1)	65	66,830	23,848	5	19,273	,000**	1-3/4/5/6
	1 kişi (2)	81	65,246	22,584				2-3/4/5/6
	2 kişi (3)	290	56,269	18,976				
	3 kişi (4)	410	55,856	20,070				
	4 kişi (5)	367	52,455	16,948				
	5 ve üzeri(6)	693	50,395	17,578				

Tablo 33 incelendiğinde araştırmaya katılan katılımcıların yakın arkadaş sayısı ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği tüm alt boyut ve toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Özellikle tüm alt boyutlarda hiç yakın arkadaşı olmayan katılımcılarla 1 kişi ve daha fazla yakın arkadaşı olanlar arasında farklılaşmanın olduğu göze çarpmaktadır. Bir diğer ifadeyle hiç yakın arkadaşı olmayan katılımcıların çocuklukta yaşadığı duygusal taciz, fiziksel taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal, cinsel taciz, aşırı koruma ve kontrol travma puanlarının ve toplam puanın en az 1 ve daha fazla yakın arkadaşı olanlara oranla anlamlı derece de yüksek olduğu saptanmıştır.

Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği İle Katılımcıların Anne Öğrenim Durumu Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin anne öğrenim durumu değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek

amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 34'te verilmiştir.

Tablo 34: Katılımcıların anne öğrenim durumu değişkeni ile çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği arasındaki analiz sonuçları

	Anne Öğrenim	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
Duygusal Taciz	ilköğretim ve altı (1)	1070	9,143	4,645	4	4,706	,001**	2-5
	Lise(2)	485	8,228	4,151				
	ön lisans(3)	86	9,232	4,263				
	Lisans(4)	230	8,621	3,975				
	yüksek lisans ve üstü(5)	35	7,228	3,728				
Fiziksel Taciz	ilköğretim ve altı (1)	1070	6,995	3,745	4	5,504	,000**	1-2/4/5
	Lise(2)	485	6,329	3,227				
	ön lisans(3)	86	6,651	3,168				
	Lisans(4)	230	6,069	2,796				
	yüksek lisans ve üstü(5)	35	6,028	3,110				
Fiziksel İhmal	ilköğretim ve altı (1)	1070	8,632	3,798	4	43,211	,000**	1-2/3/4/5
	Lise(2)	485	6,750	2,596				
	ön lisans(3)	86	7,011	2,555				
	Lisans(4)	230	6,295	1,969				
	yüksek lisans ve üstü(5)	35	7,171	3,222				
Duygusal İhmal	ilköğretim ve altı (1)	1070	13,141	5,503	4	17,113	,000**	1-4/5
	Lise(2)	485	11,158	5,019				
	ön lisans(3)	86	11,802	4,732				
	Lisans(4)	230	10,934	4,398				
	yüksek lisans ve üstü(5)	35	10,457	5,509				
Cinsel Taciz	ilköğretim ve altı (1)	1070	6,972	3,657	4	1,838	,123	-
	Lise(2)	485	6,482	3,461				
	ön lisans(3)	86	6,7907	3,079				
	Lisans(4)	230	6,2783	2,950				
	yüksek lisans ve üstü(5)	35	6,8286	3,267				
Aşırı Koruma-Kontrol	ilköğretim ve altı (1)	1070	11,912	5,027	4	1,969	,097	-
	Lise(2)	485	11,356	4,683				
	ön lisans(3)	86	11,814	5,053				
	Lisans(4)	230	11,113	4,616				
	yüksek lisans ve üstü(5)	35	11,285	4,793				
Toplam Travma	ilköğretim ve altı (1)	1070	56,797	20,301	4	14,084	,000**	1-4
	Lise(2)	485	50,307	17,368				
	ön lisans(3)	86	53,302	17,126				
	Lisans(4)	230	49,313	15,457				
	yüksek lisans ve üstü(5)	35	52,000	17,057				

Tablo 34 incelendiğinde, katılımcıların anne öğrenim düzeyleri ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyutlarından duygusal taciz, fiziksel taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve ölçek toplam puanları arasında anlamlı farklılaşmalara rastlanmıştır. Duygusal ihmal alt boyutunda annesi lise mezunu olan katılımcıların annesi yüksek lisans ve üzeri öğrenim durumuna sahip olan katılımcılara göre duygusal taciz puanlarının anlamlı oranda yüksek olduğu saptanmıştır. Fiziksel taciz alt boyutuna baktığımızda, annesi ilköğretim ve altı öğrenim düzeyine sahip olan katılımcılar ile annesi lise, lisans ve yüksek lisans ve üzeri öğrenim durumuna sahip olan katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bir diğer ifade ile annesi ilköğretim ve altı öğrenim durumuna sahip olan katılımcıların fiziksel taciz puanları anlamlı oranda daha yüksektir. Benzer bir bulgu da fiziksel ihmalde rastlanmaktadır. Fiziksel ihmal alt boyutunda da annesi ilköğretim ve altı öğrenim düzeyine sahip olan katılımcıların fiziksel ihmal puanları anneleri diğer tüm öğrenim durumuna sahip olan katılımcılara göre anlamlı oranda yüksek bulunmuştur. Duygusal ihmal alt boyutunda annesi ilköğretim ve altı öğrenim düzeyine sahip olan katılımcıların anneleri lisans ve yüksek lisans ve üzeri öğrenim düzeyine sahip olanlara oranla daha yüksek puanlara sahiptirler. Ölçek toplam puanındaki farklılaşmayı incelediğimizde annesi ilköğretim ve altı öğrenim durumuna sahip olan katılımcılar ile annesi lisans düzeyinde öğrenim görmüş katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Toplam puanda da annesi düşük öğrenim düzeyine sahip olan katılımcıların çocukluk çağı travma puanlarının daha yüksek çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Duygusal ihmal ve cinsel taciz alt boyutları ile katılımcıların anne öğrenim durumu ile anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği İle Katılımcıların Baba Öğrenim Durumu Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin baba öğrenim durumu değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 35'te verilmiştir.

Tablo 35: Katılımcıların baba öğrenim durumu değişkeni ile çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği arasındaki analiz sonuçları

	Baba Öğrenim	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
Duygusal Taciz	ilköğretim ve altı (1)	758	9,245	4,642	4	2,231	,059	-
	Lise(2)	553	8,573	4,369				
	ön lisans(3)	128	8,968	4,409				
	Lisans(4)	374	8,655	4,191				
	yüksek lisans ve üstü(5)	93	8,344	4,210				
Fiziksel Taciz	ilköğretim ve altı (1)	758	7,183	3,970	4	8,071	,000**	1-4/5 arasında
	Lise(2)	553	6,551	3,313				
	ön lisans(3)	128	6,531	3,216				
	Lisans(4)	374	6,112	2,726				
	yüksek lisans ve üstü(5)	93	5,849	2,967				
Fiziksel İhmal	ilköğretim ve altı (1)	758	8,872	4,003	4	40,892	,000**	1-2/3/4/5 arasında
	Lise(2)	553	7,430	3,014				
	ön lisans(3)	128	7,421	3,047				
	Lisans(4)	374	6,505	2,267				
	yüksek lisans ve üstü(5)	93	6,408	1,889				
Duygusal İhmal	ilköğretim ve altı (1)	758	13,286	5,588	4	11,974	,000**	1-4/5 arasında
	Lise(2)	553	11,922	5,218				
	ön lisans(3)	128	12,156	4,980				
	Lisans(4)	374	11,243	4,886				
	yüksek lisans ve üstü(5)	93	11,279	4,855				
Cinsel Taciz	ilköğretim ve altı (1)	758	6,984	3,689	4	2,987	,018*	1-4 arasında
	Lise(2)	553	6,806	3,779				
	ön lisans(3)	128	6,851	3,019				
	Lisans(4)	374	6,259	2,762				
	yüksek lisans ve üstü(5)	93	6,397	3,404				
Aşırı Koruma-Kontrol	ilköğretim ve altı (1)	758	12,058	5,021	4	2,391	,049*	1-4 arasında
	Lise(2)	553	11,477	5,013				
	ön lisans(3)	128	11,664	4,744				
	Lisans(4)	374	11,203	4,564				
	yüksek lisans ve üstü(5)	93	11,301	4,469				
Toplam Travma	ilköğretim ve altı (1)	758	57,629	20,753	4	13,079	,000**	1-4/5 arasında
	Lise(2)	553	52,761	18,962				
	ön lisans(3)	128	53,593	17,356				
	Lisans(4)	374	49,978	15,670				
	yüksek lisans ve üstü(5)	93	49,580	16,685				

Araştırmaya katılan katılımcıların baba öğrenim durumu ile Çocukluk Çağı Travmalar Ölçeği alt boyutlarından duygusal taciz haricindeki diğer tüm boyutlarında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Fiziksel Taciz alt boyutunda babası ilköğretim ve altı öğrenim düzeyine sahip olan katılımcılar ile lisans ve yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bir diğer ifade ile babası ilköğretim ve altı mezunu olan katılımcıların fiziksel taciz puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Fiziksel İhmal alt boyutu incelendiğinde, babası ilköğretim ve altı öğrenim düzeyine sahip olan katılımcılar ile babası lise ve üzeri

öğrenim durumuna sahip olan katılımcıların arasında anlamlı farklılaşmaya rastlanmıştır. Bu bulguda da babası ilköğretim ve altı öğrenim durumuna sahip olan katılımcıların Fiziksel İhmal puanlarının yüksek olduğu görülmüştür. Bu alt boyutta ayrıca babası lise mezunu veya ön lisans mezunu olanlar ile lisans ve yüksek lisans ve üzeri mezunu olanlar arasında da anlamlı bir farklılaşma gözlemlenmiştir. Bir diğer ifade ile baba öğrenim durumu düşük olan katılımcıların Fiziksel İhmal'e daha fazla uğradığı sonucuna ulaşılmıştır. Duygusal İhmal alt boyutu ve toplam travma boyutunda farklılaşmalar babası ilköğretim ve altı öğrenim düzeyi olanlar ile babası lisans ve yüksek lisans ve üzeri öğrenim durumuna sahip olanlar arasındadır. Bu iki boyutta da babası ilköğretim ve altı öğrenim düzeyine sahip olan katılımcıların toplam travma ve duygusal ihmal puanlarının daha fazla olduğu saptanmıştır. Son olarak cinsel taciz ve aşırı koruma-kontrol alt boyutunda babası ilköğretim ve altı öğrenim düzeyine sahip olan katılımcılar ile babası lisans öğrenim düzeyine sahip olan katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bu bulguda da babası ilköğretim ve altı öğrenim düzeyine sahip olan katılımcıların daha fazla cinsel tacize ve aşırı koruma ve kontrole maruz kaldığını söylememiz mümkündür.

Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği İle Katılımcıların Anne Meslek Durumu Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin anne meslek durumu değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 36'da verilmiştir.

Tablo 36: Katılımcıların anne meslek değişkeni ile çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği arasındaki analiz sonuçları

	Anne Meslek	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
Duygusal Taciz	çalışmıyor	1030	8,934	4,560	5	3,026	,010*	3-2 arasında
	emekli	485	8,391	4,055				
	işçi	107	10,336	4,973				
	memur	98	9,040	4,104				
	serbest meslek	114	9,254	4,836				
	diğer (vefat)	72	8,208	3,845				
Fiziksel Taciz	çalışmıyor	1030	6,798	3,622	5	1,003	,411	-
	emekli	485	6,276	2,985				
	işçi	107	7,243	3,887				
	memur	98	6,367	3,176				
	serbest meslek	114	6,877	3,833				
	diğer (vefat)	72	7,013	3,883				
Fiziksel İhmal	çalışmıyor	1030	8,153	3,558	5	8,242	,000**	3-2/4 arasında
	emekli	485	7,020	2,915				
	işçi	107	8,616	4,465				
	memur	98	6,683	2,375				
	serbest meslek	114	7,333	2,997				
	diğer (vefat)	72	8,291	3,490				
Duygusal İhmal	çalışmıyor	1030	12,693	5,344	5	4,195	,001**	3-2/4 arasında
	emekli	485	11,379	5,139				
	işçi	107	13,504	5,774				
	memur	98	11,530	4,782				
	serbest meslek	114	12,359	5,663				
	diğer (vefat)	72	12,458	5,161				
Cinsel Taciz	çalışmıyor	1030	6,833	3,488	5	,812	,541	-
	emekli	485	6,416	3,385				
	işçi	107	7,252	4,262				
	memur	98	7,336	3,505				
	serbest meslek	114	7,184	4,005				
	diğer (vefat)	72	5,652	1,557				
Aşırı Koruma - Kontrol	çalışmıyor	1030	11,839	4,964	5	1,680	,220	-
	emekli	485	11,420	4,905				
	işçi	107	11,710	4,702				
	memur	98	11,693	4,629				
	serbest meslek	114	11,043	4,914				
	diğer (vefat)	72	11,513	4,430				
Toplam Travma	çalışmıyor	1030	55,251	19,49	5	5,094	,000**	3-2 arasında
	emekli	485	50,905	17,776				
	işçi	107	58,663	21,367				
	memur	98	52,653	17,127				
	serbest meslek	114	54,052	20,705				
	diğer (vefat)	72	53,138	17,030				

Tablo 36 incelendiğinde katılımcıların anne mesleği ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyutlarından Duygusal Taciz, Fiziksel İhmal, Duygusal İhmal ve Toplam Travma alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Tüm bu anlamlı farklılaşmaların olduğu alt boyutlarda bu farklılaşmaların annesi işçi olarak çalışan katılımcılarla emekli olanlar arasında olduğu tespit edilmiştir. Annesi işçi olarak çalışan katılımcıların duygusal taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve toplam travma alt boyutlarında daha yüksek puanlara sahip olduğu tespit edilmiştir. Fiziksel

Taciz, cinsel taciz ve aşırı koruma-kontrol alt boyut puanları ile katılımcıların anne meslek değişkeni arasında ise anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır.

Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği İle Katılımcıların Baba Meslek Durumu Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan bireylerin baba meslek durumu değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği puanları arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi sonuçları ise Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37: Katılımcıların Baba Meslek Değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Arasındaki Analiz Sonuçları

	Baba Meslek	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
Duygu sal Taciz	Çalışmıyor(1)	34	10,911	6,146	5	3,026	,010*	1-2/4/5/6 arasında
	Emekli(2)	925	8,687	4,261				
	İşçi(3)	223	9,560	4,661				
	Memur(4)	188	8,952	4,718				
	Serbest Meslek(5)	390	8,828	4,430				
	Diğer (vefat)(6)	146	8,527	4,360				
Fiziks el Taciz	Çalışmıyor(1)	34	8,088	4,763	5	4,003	,001**	1-2/4/5 arasında
	Emekli(2)	925	6,477	3,239				
	İşçi(3)	223	7,273	3,825				
	Memur(4)	188	6,319	2,996				
	Serbest Meslek(5)	390	6,694	3,647				
	Diğer (vefat)(6)	146	7,164	4,142				
Fiziks el İhmal	Çalışmıyor(1)	34	10,588	5,383	5	8,242	,000**	1-2/3/4/5/6 arasında
	Emekli(2)	925	7,618	3,323				
	İşçi(3)	223	8,479	3,607				
	Memur(4)	188	7,377	2,972				
	Serbest Meslek(5)	390	7,535	3,242				
	Diğer (vefat)(6)	146	8,143	3,781				
Duygu sal İhmal	Çalışmıyor(1)	34	14,735	5,816	5	4,195	,001**	1-2/4/5/6 arasında
	Emekli(2)	925	12,006	5,288				
	İşçi(3)	223	13,228	5,325				
	Memur(4)	188	11,633	5,175				
	Serbest Meslek(5)	390	12,569	5,359				
	Diğer (vefat)(6)	146	12,520	5,386				
Cinsel Taciz	Çalışmıyor(1)	34	7,235	4,793	5	,812	,541	-
	Emekli(2)	925	6,673	3,347				
	İşçi(3)	223	7,143	3,890				
	Memur(4)	188	6,755	3,410				
	Serbest Meslek(5)	390	6,679	3,591				
	Diğer (vefat)(6)	146	6,739	3,412				

Tablo 37: Katılımcıların Baba Meslek Değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Arasındaki Analiz Sonuçları (Devam)

Aşırı Korum a- Kontro l	Çalışmıyor(1)	34	12,382	5,087	5	1,680	,220	-
	Emekli(2)	925	11,514	4,860				
	İşçi(3)	223	12,717	5,312				
	Memur(4)	188	11,281	4,740				
	Serbest Meslek(5)	390	11,556	4,749				
	Diğer (vefat)(6)	146	11,541	4,849				
Topla m Travm a	Çalışmıyor(1)	34	63,941	23,508	5	5,094	,000**	1-2/4/5/6 arasında
	Emekli(2)	925	52,978	18,620				
	İşçi(3)	223	58,403	20,447				
	Memur(4)	188	52,319	18,633				
	Serbest Meslek(5)	390	53,864	18,687				
	Diğer (vefat)(6)	146	54,637	19,874				

Araştırmaya katılan katılımcıların baba meslek durumu ile katılımcıların çocukluk çağı travma puanları karşılaştırıldığında, ölçek alt boyutlarından cinsel taciz ve aşırı koruma-kontrol alt boyutları haricinde tüm boyut ve toplam ölçek puanı arasında anlamlı farklılaşmalara rastlanmaktadır. Babası çalışmayan katılımcıların duygusal taciz, fiziksel taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve toplam travma puanlarının anlamlı düzeyde yüksek çıktığı saptanmıştır.

Katılımcıların Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları ile Evcil Hayvanını Nereden Sahiplendiği Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmalardan aldıkları puanlar ile bakmakla yükümlü olduğu evcil hayvanı edinme şekli arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA yapılmıştır. Analiz sonucu Tablo 38'de belirtilmiştir.

Tablo 38: Katılımcıların evcil hayvanı edinme şekli ile çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği arasındaki analiz sonuçları

	Nereden	n	$\bar{X}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
Duygusal Taciz	Sokaktan	1134	8,987	4,486	3	1,502	-	-
	Barınaktan	107	8,906	4,577				
	Tanıdık	454	8,489	4,192				
	Ücret	211	9,056	4,696				
Fiziksel Taciz	Sokaktan	1134	6,724	3,468	3	,260	,854	-
	Barınaktan	107	6,794	4,085				
	Tanıdık	454	6,607	3,353				
	Ücret	211	6,549	3,634				
Fiziksel İhmal	Sokaktan	1134	7,779	3,426	3	,407	,748	-
	Barınaktan	107	7,663	3,791				
	Tanıdık	454	7,680	3,387				
	Ücret	211	7,981	3,313				
Duygusal İhmal	Sokaktan	1134	12,473	5,358	3	1,751	,155	-
	Barınaktan	107	12,009	5,295				
	Tanıdık	454	11,861	5,204				
	Ücret	211	12,601	5,479				
Cinsel Taciz	Sokaktan	1134	6,737	3,435	3	1,251	,290	-
	Barınaktan	107	6,953	3,611				
	Tanıdık	454	6,5771	3,277				
	Ücret	211	7,113	4,219				
Aşırı Koruma-Kontrol	Sokaktan	1134	11,735	4,848	3	2,438	,068	-
	Barınaktan	107	10,635	4,344				
	Tanıdık	454	11,449	4,773				
	Ücret	211	12,213	5,561				
Toplam Travma	Sokaktan	1134	54,437	19,129	3	1,474	,220	-
	Barınaktan	107	52,962	19,833				
	Tanıdık	454	52,665	18,536				
	Ücret	211	55,516	20,133				

Tablo 38 incelendiğinde, Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeğinden almış oldukları alt boyut ve toplam puanlar ile bakmakla yükümlü olduğu evcil hayvanı edinme şekli arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır.

Katılımcıların Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları ile İlk Evcil Hayvanına Kaç Yaşında Sahip Olduğu Değişkeni Arasındaki İlişki

Araştırmaya katılan katılımcıların çocukluk çağı travmaları ile evcil hayvanı ilk hangi yaş grubunda edindiği arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığı belirlemek amacıyla ANOVA testinden yararlanılmıştır. ANOVA analiz sonuçları Tablo 39’da verilmiştir.

Tablo 39: Katılımcıların İlk Evcil Hayvan Edinme Yaşı ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Arasındaki Analiz Sonuçları

	Hayvan Edinme Yaş	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
Duygusal Taciz	0-5 yaş (1)	408	8,642	4,583	4	,711	,584	-
	6-10 yaş (2)	492	8,918	4,260				
	11-15 yaş (3)	252	9,226	4,625				
	16-20 yaş (4)	166	8,759	4,039				
	21 yaş ve üzeri (5)	588	8,872	4,544				
Fiziksel Taciz	0-5 yaş (1)	408	6,855	3,764	4	,856	,489	-
	6-10 yaş (2)	492	6,589	3,303				
	11-15 yaş (3)	252	6,785	3,515				
	16-20 yaş (4)	166	6,313	2,843				
	21 yaş ve üzeri (5)	588	6,695	3,615				
Fiziksel İhmal	0-5 yaş (1)	408	7,573	3,314	4	1,398	,232	-
	6-10 yaş (2)	492	7,581	3,307				
	11-15 yaş (3)	252	7,928	3,478				
	16-20 yaş (4)	166	7,873	3,355				
	21 yaş ve üzeri (5)	588	7,972	3,584				
Duygusal İhmal	0-5 yaş (1)	408	11,708	5,469	4	2,050	,085	-
	6-10 yaş (2)	492	12,341	5,223				
	11-15 yaş (3)	252	12,623	5,288				
	16-20 yaş (4)	166	12,180	5,106				
	21 yaş ve üzeri (5)	588	12,622	5,398				
Cinsel Taciz	0-5 yaş (1)	408	6,664	3,518	4	1,691	,149	-
	6-10 yaş (2)	492	6,687	3,341				
	11-15 yaş (3)	252	7,103	3,797				
	16-20 yaş (4)	166	7,192	4,472				
	21 yaş ve üzeri (5)	588	6,595	3,165				
Aşırı Koruma-Kontrol	0-5 yaş (1)	408	11,117	4,732	4	2,489	,042*	1-5 arasında
	6-10 yaş (2)	492	11,670	4,862				
	11-15 yaş (3)	252	11,642	4,961				
	16-20 yaş (4)	166	11,439	4,982				
	21 yaş ve üzeri (5)	588	12,091	4,955				

Tablo 39: Katılımcıların İlk Evcil Hayvan Edinme Yaşı ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Arasındaki Analiz Sonuçları (Devam)

Toplam Travma	Yaş	Ortalama Puan	Standart Sapma	F	p	η ²	df
0-5 yaş (1)	408	52,561	19,523	4	1,178	,318	-
6-10 yaş (2)	492	53,788	18,443				
11-15 yaş (3)	252	55,309	19,373				
16-20 yaş (4)	166	53,759	18,456				
21 yaş ve üzeri (5)	588	54,850	19,551				

Tablo 39 incelendiğinde katılımcıların evcil hayvan edinme yaşları ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği'nin sadece Aşırı Koruma-Kontrol alt boyutunda anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bu farklılaşma 0-5 yaş arasında ilk evcil hayvanını edinen katılımcılar ile 21 yaş ve üzerinde ilk evcil hayvanını edinen katılımcılar arasındadır. Bir diğer ifade ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği'nin Aşırı Koruma-Kontrol alt boyutundan yüksek puan alanlar daha geç evcil hayvan edinmiştir. Fakat daha az aşırı koruma ve kontrol puanına sahip olan çocuklar daha erken yaş döneminde hayvan edindiği sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları ile Evcil Hayvanını Kaç Yıldır Beslediği Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan katılımcıların çocukluk çağı travmaları ile evcil hayvanı ne kadar süredir baktığı değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığı belirlemek amacıyla ANOVA testinden yararlanılmıştır. ANOVA analiz sonuçları Tablo 40'da verilmiştir.

Tablo 40: Katılımcıların evcil hayvana bakma yılı ile çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği arasındaki analiz sonuçları

	Evcil Hayvan Bakma Yılı	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
Duygusal Taciz	0-1 yıl (1)	259	8,872	4,456	3	6,027	,000**	4-2/3 arasında
	2-4 yıl (2)	559	9,186	4,677				
	5-7 yıl (3)	334	9,461	4,481				
	7 yılın üzeri (4)	754	8,378	4,207				
Fiziksel Taciz	0-1 yıl (1)	259	6,521	3,301	3	2,136	,094	-
	2-4 yıl (2)	559	6,842	3,689				
	5-7 yıl (3)	334	6,973	3,737				
	7 yılın üzeri (4)	754	6,486	3,287				
Fiziksel İhmal	0-1 yıl (1)	259	7,818	3,356	3	3,249	,021*	4-2 arasında
	2-4 yıl (2)	559	8,028	3,661				
	5-7 yıl (3)	334	7,964	3,579				
	7 yılın üzeri (4)	754	7,480	3,172				
Duygusal İhmal	0-1 yıl (1)	259	12,478	5,519	3	6,136	,000**	4-2/3 arasında
	2-4 yıl (2)	559	12,737	5,488				
	5-7 yıl (3)	334	12,904	5,173				
	7 yılın üzeri (4)	754	11,687	5,170				
Cinsel Taciz	0-1 yıl (1)	259	6,961	3,853	3	2,057	,104	-
	2-4 yıl (2)	559	6,767	3,450				
	5-7 yıl (3)	334	7,050	3,773				
	7 yılın üzeri (4)	754	6,538	3,282				
Aşırı Koruma-Kontrol	0-1 yıl (1)	259	12,054	4,939	3	7,533	,000**	4-2/3 arasında
	2-4 yıl (2)	559	11,797	5,053				
	5-7 yıl (3)	334	12,464	4,985				
	7 yılın üzeri (4)	754	11,062	4,652				
Toplam Travma	0-1 yıl (1)	259	54,706	19,152	3	7,375	,000**	4-2/3 arasında
	2-4 yıl (2)	559	55,359	20,073				
	5-7 yıl (3)	334	56,817	19,631				
	7 yılın üzeri (4)	754	51,632	17,958				

Tablo 40 incelendiğinde araştırmaya katılan katılımcıların evcil hayvana bakma yılı ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği alt boyutlarından fiziksel taciz ve cinsel taciz puanları arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmazken; ölçeğin diğer alt boyut ve toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Duygusal taciz, duygusal ihmal, aşırı koruma-kontrol ve toplam travma puanlarında anlamlı farklılaşmalar 7 yıl ve üzeri hayvan bakan kişiler ile 2-4 yıl ve 5-7 yıl arasında hayvan bakanlar arasındadır. Bir diğer ifade ile 7 yıl ve üzeri hayvan bakan kişilerin duygusal taciz, duygusal ihmal, aşırı koruma-kontrol ve toplam travma puanları 2-4 yıl ve 5-7 yıl

arasında hayvan bakan kişilere oranla daha düşüktür. Fiziksel ihmal alt boyutu ile hayvan bakma yılı değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır. Bu farklılaşma sadece 7 yıl ve üzeri hayvan bakan bireyler ile 2-4 yıl arasında hayvan bakan bireyler arasındadır. Bir diğer ifade ile 7 yıl ve üzeri hayvan bakan bireylerin fiziksel ihmal puanları 2-4 yıl hayvan bakan bireylere oranla anlamlı düzeyde düşük olmaktadır.

Katılımcıların Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları ile Evcil Hayvanın Bakımından Sorumlu Olan Kişi Değişkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan katılımcıların çocukluk çağı travmaları ile evcil hayvana bakmakla yükümlü olan kişi değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığı belirlemek amacıyla ANOVA testinden yararlanılmıştır. ANOVA analiz sonuçları Tablo 41’de verilmiştir.

Tablo 41: Katılımcıların evcil hayvana bakan kişi değişkeni ile çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği arasındaki analiz sonuçları

	Evcil Hayvana Bakan Kişi	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark
Duygusal Taciz	Ana sorumluyum (1)	1193	9,103	4,566	2	4,719	,009**	1-2
	Ortak bakıyoruz (2)	687	8,457	4,178				
	Genellikle diğerleri ilgileniyor (3)	25	9,280	5,358				
Fiziksel Taciz	Ana sorumluyum (1)	1193	6,757	3,531	2	,863	,422	-
	Ortak bakıyoruz (2)	687	6,542	3,431				
	Genellikle diğerleri ilgileniyor (3)	25	6,880	3,609				
Fiziksel İhmal	Ana sorumluyum (1)	1193	7,848	3,467	2	,973	,378	-
	Ortak bakıyoruz (2)	687	7,631	3,342				
	Genellikle diğerleri ilgileniyor (3)	25	8,080	3,616				
Duygusal İhmal	Ana sorumluyum (1)	1193	12,537	5,402	2	2,760	,064	-
	Ortak bakıyoruz (2)	687	11,937	5,206				
	Genellikle diğerleri ilgileniyor (3)	25	12,280	5,303				
Cinsel Taciz	Ana sorumluyum (1)	1193	6,876	3,548	2	2,391	,092	-
	Ortak bakıyoruz (2)	687	6,532	3,391				
	Genellikle diğerleri ilgileniyor (3)	25	6,240	2,773				
Aşırı Koruma-Kontrol	Ana sorumluyum (1)	1193	11,865	5,001	2	3,000	,051	-
	Ortak bakıyoruz (2)	687	11,294	4,700				
	Genellikle diğerleri ilgileniyor (3)	25	11,440	4,330				
Toplam Travma	Ana sorumluyum (1)	1193	54,988	19,448	2	4,007	,018*	1-2
	Ortak bakıyoruz (2)	687	52,395	18,526				
	Genellikle diğerleri ilgileniyor (3)	25	54,200	19,568				

Tablo 41 incelendiğinde, araştırmaya katılan evcil hayvan besleyen katılımcıların evcil hayvanın bakımını ilgilleyen kişi ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyut ve toplam puanları arasında Duygusal Taciz ve Toplam Travma Puanı arasında

anlamli farklılaşmaya rastlanırken; diğ er ölç ek alt boyutları ile anlamli farklılaşmaya rastlanmamıştır. Duygusal taciz ve ölç ek toplam puanlarındaki anlamli farklılaşma hayvanın bakımından bizzat kendisi sorumlu olan katılımcılarla aile veya arkadaşları ile ortak bakan katılımcılar arasındadır. Bir diğ er ifade ile Duygusal Taciz ve Toplam Travma puanı yüksek olan katılımcıların daha çok hayvanın bakımından bizzat kendilerinin ilgilendiğ i söylenebilir.

Katılımcıların Çocukluk Çağ ı Ruhsal Travmaları ile Evcil Hayvan Beslemeye Başlamasındaki Etken Değ işkeni Arasındaki Farklılaşma

Araştırmaya katılan katılımcıların çocukluk çağ ı travmaları ile evcil hayvana edinmedeki etken sebep değ işkeni arasında anlamli bir farklılaşmanın olup olmadığı belirlemek amacıyla ANOVA testinden yararlanılmıştır. ANOVA analiz sonuçları Tablo 42’de verilmiştir.

Tablo 42: Katılımcıların ilk evcil hayvan edinme sebebi ile çocukluk çağ ı ruhsal travmalar ölç eğ i arasındaki analiz sonuçları

Hayvan Edinme Sebep		n	$\bar{X}$	Ss	Sd	F	p	Anlamli Fark
Duygusal Taciz	Kendi kararım (1)	1634	8,965	4,484	4	1,514	,195	-
	Evdeki diğ er bireylerin kararı (2)	210	8,347	4,213				
	Sevdiğ im insanı kaybetmek (3)	20	8,450	3,993				
	Hediye olarak geldiğ i için (4)	21	7,428	2,618				
	Yakınlardan uzak olma (5)	21	8,714	5,432				
Fiziksel Taciz	Kendi kararım (1)	1634	6,728	3,587	4	1,921	,104	-
	Evdeki diğ er bireylerin kararı (2)	210	6,376	2,821				
	Sevdiğ im insanı kaybetmek (3)	20	6,300	2,105				
	Hediye olarak geldiğ i için (4)	21	5,285	,560				
	Yakınlardan uzak olma (5)	21	7,809	4,512				
Fiziksel İhmal	Kendi kararım (1)	1634	7,784	3,453	4	,804	,522	-
	Evdeki diğ er bireylerin kararı (2)	210	7,800	3,220				
	Sevdiğ im insanı kaybetmek (3)	20	7,550	2,543				
	Hediye olarak geldiğ i için (4)	21	6,476	2,502				
	Yakınlardan uzak olma (5)	21	8,000	4,538				
Duygusal İhmal	Kendi kararım (1)	1634	12,348	5,319	4	,857	,489	-
	Evdeki diğ er bireylerin kararı (2)	210	12,281	5,505				
	Sevdiğ im insanı kaybetmek (3)	20	11,750	5,359				
	Hediye olarak geldiğ i için (4)	21	10,285	4,484				
	Yakınlardan uzak olma (5)	21	12,666	5,695				
Cinsel Taciz	Kendi kararım (1)	1634	6,768	3,559	4	5,026	,000*	5-1/2/4 arasında
	Evdeki diğ er bireylerin kararı (2)	210	6,281	2,447				
	Sevdiğ im insanı kaybetmek (3)	20	8,200	5,356				
	Hediye olarak geldiğ i için (4)	21	6,238	2,567				
	Yakınlardan uzak olma (5)	21	9,428	5,220				
Aş ırı Koruma-Kontrol	Kendi kararım (1)	1634	11,646	4,895	4	,630	,641	-
	Evdeki diğ er bireylerin kararı (2)	210	11,809	4,879				
	Sevdiğ im insanı kaybetmek (3)	20	10,800	3,577				
	Hediye olarak geldiğ i için (4)	21	10,809	4,589				
	Yakınlardan uzak olma (5)	21	12,761	6,386				
Toplam Travma	Kendi kararım (1)	1634	54,241	19,353	4	1,464	,211	-
	Evdeki diğ er bireylerin kararı (2)	210	52,895	17,736				
	Sevdiğ im insanı kaybetmek (3)	20	53,050	17,352				
	Hediye olarak geldiğ i için (4)	21	46,523	13,618				
	Yakınlardan uzak olma (5)	21	59,381	22,035				

Tablo 42 incelendiğinde, katılımcıların evcil hayvan edinme sebepleri ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyutlarından sadece Cinsel İstismar alt boyutunda anlamlı bir farklılaşmaya rastlanırken; diğer alt boyut ve toplam puanlarında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Cinsel Taciz alt boyutunda anlamlı farklılaşmalar yakınlarından uzak olma gerekçesiyle hayvan edinen katılımcılar ile kendi kararı, evdeki diğer bireylerin kararı ve hediye olarak geldiği için hayvan edinen katılımcılar arasındadır. Bir diğer ifade ile cinsel istismar puanı yüksek olan katılımcıların yakınlarından uzak olduğu için hayvan edindiği söylenebilir.

Katılımcıların Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaya Maruz Kalma Durumu ile Sahip Oldukları Evcil Hayvan Sayısı Değişkeni Arasındaki İlişki

Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaya maruz kalma durumları ile sahip oldukları evcil hayvan sayısı arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Pearson Korelasyon Analiz sonuçları Tablo 43’de verilmiştir.

Tablo 43: Bakmakla yükümlü olduğu hayvan sayısı ile çocukluk çağı travmaya maruz kalma durumları arasındaki ilişki

	Duygusal Taciz	Fiziksel Taciz	Fiziksel İhmal	Duygusal İhmal	Cinsel Taciz	Aşırı Koruma Kontrol	Toplam Travma
Evcil Hayvan Sayısı	r: -,019	r: ,003	r: -,015	r: -,036	r: -,017	r: -,029	r: -,027

Tablo 43 incelendiğinde, katılımcıların bakmakla yükümlü oldukları evcil hayvan sayıları ile çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği alt boyut ve toplam puanları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bir diğer ifade ile katılımcıların çocuklukta yaşamış oldukları ruhsal travma puanının artıp azalması, katılımcıların besledikleri evcil hayvan sayısını etkilememektedir.

Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği Puanları ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki

Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği alt boyut ve toplam puanı ile evcil hayvanlara bağlanma ölçeği alt boyut ve toplam puanı arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek amacıyla Pearson Korelasyon Analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 44’de sunulmuştur.

Tablo 44: Çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği ile lexington evcil hayvanlara bağlanma ölçeği arasındaki korelasyon sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. İnsan Yerine Koyma	1										
2. Hayvan Hakları	,562**	1									
3.Genel Bağlanma	,675**	,643**	1								
4.Toplam Bağlanma	,888**	,762**	,921**	1							
5.Duygusal Taciz	,097**	0,007	0,025	,056*	1						
6.Fiziksel Taciz	,109**	0,024	,071**	,088**	,663**	1					
7.Fiziksel İhmal	,091**	-0,027	-0,004	0,034	,533**	,471**	1				
8. Duygusal ihmal	,079**	0,001	-0,022	0,024	,740**	,521**	,632**	1			
9. Cinsel Taciz	,049*	-0,02	0,014	0,026	,346**	,297**	,283**	,287**	1		
10.Aşırı Koruma Kontrol	,079**	0,001	0,034	,050*	,628**	,462**	,372**	,621**	,258**	1	
11.Toplam Travma Puan	,110**	-0,002	0,023	,059**	,878**	,738**	,712**	,870**	,514**	,772**	1

**p<.01,*p<.05 düzeyinde anlamlı, r= 0,000-0,300 düşük düzeyde ilişki, r= 0,301- 0,700 orta düzeyde ilişki, r= 0,701-1,00 güçlü ilişki

Tablo 44 incelendiğinde, Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyutları ve toplam puanı ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği Hayvan Hakları alt boyut puanları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Lexington Evcil

Hayvanlara Bağlanma leği İnsan Yerine Koyma alt boyutu ile Duygusal Taciz (r: ,097), Fiziksel Taciz (r: ,109), Fiziksel İhmal (r:,091), Duygusal İhmal (r:,079), Cinsel Taciz (r:,079), Aşırı Koruma Kontrol (r:,079) ve Toplam Travma Puan (r:,110) arasında pozitif yönlü düşük düzey bir korelasyona rastlanmıştır. Bir diğer ifade ile çocuklukta yaşadıkları ruhsal travma puanları arttıkça evcil hayvanları insan yerine koyma puanları da artmaktadır. Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma leği'nin bir diğer alt boyutu olan genel bağlanma puanları ile sadece Fiziksel Taciz (r:,071*) alt boyut puanı arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma leği toplam puanı ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar leği alt boyutlarından Duygusal Taciz (r:,056), Fiziksel Taciz (r:,088), Aşırı Koruma-Kontrol (r: ,050*) ve toplam travma puanı (r:,059) arasında pozitif yönlü düşük bir korelasyona rastlanmıştır. Bir diğer ifade ile katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travma puanlarından duygusal taciz, fiziksel taciz, aşırı koruma kontrol ve toplam travma puanı arttıkça evcil hayvanlara genel bağlanma düzeyinin de arttığı tespit edilmiştir.

5. TARTIŞMA

Bu araştırmanın genel amacı, evcil hayvan sahibi yetişkin bireylerin evcil hayvanlarına bağlanma düzeyleri ile çocukluk çağı ruhsal travmaları arasındaki ilişkisini incelemektir. Çalışmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen bulgular, alan yazındaki çalışmalar doğrultusunda tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırmada katılımcıların cinsiyet değişkeni ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Bu farklılaşmanın kadın katılımcılar ile ölçek alt boyutlarından insan yerine koyma, hayvan hakları, genel bağlanma ve ölçek toplam puan sonuçları arasında olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile tüm alt boyutlara göre kadın katılımcıların evcil hayvanlarına bağlanma düzeylerinin erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kadınların evcil hayvanlarına bağlanma düzeyinin erkeklere göre daha yüksek olması kadınların annelik içgüdüsüne bağlı olarak merhamet duygusunu yoğun yaşamalarından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Çapan (2019) tarafından üniversite öğrencilerinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmada kadın ve erkek öğrencilerin merhamet düzeyleri değerlendirilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda cinsiyet değişkeni ile merhamet düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu sonucuna varılmıştır. Bu farklılaşma kadın üniversite öğrencilerinin merhamet puan ortalamalarının ($X = 100.26$, $ss = 9.01$), erkek üniversite öğrencilerinin merhamet puan ortalamalarından ($X = 95.34$, $ss = 9.78$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Geller (2005) tarafından yapılan bir diğer çalışmada paralel sonuçlar göstermiştir. Sonuçlar cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde kadınların evcil hayvanlara bağlanma ve evcil hayvan bakımından erkeklere göre daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.

Araştırmada katılımcıların medeni durum değişkeni ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Bu farklılaşma bekar katılımcılar ile ölçek alt boyutlarından insan yerine koyma, hayvan hakları ve ölçek toplam puan sonuçları arasında olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile insan yerine koyma, hayvan hakları ve ölçek toplam puan alt boyutları kapsamında bekar katılımcıların evcil hayvanlarına bağlanma düzeylerinin evli katılımcılara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çalışma sonuçları incelendiğinde bekar bireylerin evcil hayvanlarına bağlanma düzeylerinin yüksek olmasındaki en büyük etkenlerinden

birinin yalnızlık hissiyatı olduğu düşünülmektedir. Kaya ve Bektaş (2019) tarafından yapılan nitel araştırmada bireylerin hissettiği yalnızlık duygusu, diğer insanların kendilerini anlamadıklarını düşünmeleri ve doğru iletişim kuramamaları evcil hayvan sahiplenerek bağlanma ihtiyacını evcil hayvanı ile desteklemesinde etkili olduğu sonucuna varmışlardır.

Araştırmada katılımcıların yaş değişkeni ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Bu farklılaşma 18-35 yaş aralığında bulunan katılımcılar ile ölçek alt boyutlarından insan yerine koyma, 24-29 yaş aralığında bulunan katılımcılar ile hayvan hakları ve 24-29 yaş aralığında bulunan katılımcılar ile ölçek toplam puan sonuçları arasında olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile insan yerine koyma, hayvan hakları ve ölçek toplam puan alt boyutları kapsamında küçük yaş grubunda bulunan katılımcıların evcil hayvanlarına bağlanma düzeylerinin büyük yaş grubu katılımcılara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çalışma sonuçları incelendiğinde küçük yaş grubunda bulunan katılımcıların evcil hayvanlara bağlanma düzeyinin yüksek olmasında yoğun yalnızlık hissiyatı olduğu düşünülmektedir. Ünlü (2015) tarafından yapılan araştırmada, farklı yaş gruplarında yalnızlık puanı bakımından yaptığı istatistiksel değerlendirmeler sonucunda yaşı; 20 ve altı olanların ortalama puanı 75,89, 21-30 olanların ortalama puanı 84,42, 31-40 olanların ortalama puanı 56,36 ve 41 ve üstü olanların ortalama puanı 45,71 olarak belirlemiştir. Buna göre 21-30 yaş grubu aralığında bulunan katılımcıların yalnızlık puanının diğer yaş gruplarına göre yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada katılımcıların gelir durumu değişkeni ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Bu farklılaşmanın alt gelir durumundaki katılımcılar ile üst orta ve üst gelir durumuna sahip katılımcılar arasında olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile gelir durumu düşük olan katılımcıların evcil hayvanlarına bağlanma düzeyleri gelir durumu yüksek olan katılımcılara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar kapsamında ortaya çıkan bu farklılaşmanın, bireyin hayvana karşı geliştirdiği empati duygusu sonucunda yardım etmek istemesi ve merhamet duyması ile aralarındaki bağın güçlenmiş olabileceği düşünülmektedir. Oral (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada çalışan ve çalışmayan bireyler arasındaki empati eğilim puanı farkı incelenmiştir, anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Çalışmayan bireylerin empati eğilim puanlarının çalışan bireylere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırma

sonuçlarına göre farklılaşmaya rastlanmış olmasındaki bir diğer etken kişilerin gelir durumunun düşük olmasından kaynaklı olarak kaygı ve stres düzeyinin yüksek olmasının etkili olabileceği düşünülmektedir. Wu ve ark. (2018) yaptıkları araştırma sonuçlarında evcil hayvanlar ile geçirilen vakit sonrası hayvanlara bağlanma düzeyinin artarak kişinin stres düzeyinde azalma olduğuna ulaşımlardır.

Araştırmada katılımcıların ortalama yakın arkadaş sayısı değişkeni ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Bu farklılaşma insan yerine koyma alt boyutunda; 5 ve üzeri yakın arkadaşına sahip olan katılımcılar ile hiç yakın arkadaş olmayan ya da 1 veya 2 tane yakın arkadaşına sahip olan katılımcılar arasında, hayvan hakları alt boyutunda; yakın arkadaş sayısı 2 olan katılımcılar ile 4 ve üzeri olan katılımcılar arasında, genel bağlanma alt boyutunda; tek yakın arkadaşına sahip olan katılımcılar ile 4 yakın arkadaşına sahip katılımcılar arasında, ölçek toplam puanında 5 ve üzeri yakın arkadaşına sahip katılımcılar ile 1-2 yakın arkadaşına sahip katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bir başka ifade ile ortalama yakın arkadaş sayısı düşük olan katılımcıların evcil hayvanlarına bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Ulaşılan sonuçlar kapsamında ortaya çıkan bu farklılaşmanın, insanlara karşı geliştirilen güvensizlik duygusu sonucu insanlarda uzaklaşmayı tercih ederek hayvanlara yönelimi arttırmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Kaya ve Bektaş (2019) yaptıkları çalışma sonucunda insanların bencil ve çıkarıcı davranışlar sergilemelerinin, benmerkezci tutumları dolayısıyla üstünlük mücadelesi içerisinde olmalarının kişilerarası ilişkileri olumsuz etkilediği sonucuna varılmıştır. Fakat hayvanların bu gibi davranışlar sergilememesi insanlarda mutluluk uyandırarak, insan-hayvan arasındaki bağlanma düzeyini etkilediği sonucuna varılmıştır.

Araştırmada katılımcıların ebeveynlerine yönelik anne-baba öğrenim durumu değişkenleri ve anne-baba meslek değişkenleri ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği tüm alt boyutları ve toplam puanı arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Bu sonucun ortaya çıkmasında, evcil hayvanlara bağlanmada bireysel faktörlerin, kişilerin iyilik hallerinin daha öncelikli olmasının etkili olduğu söylenebilir. Haskaya (2019) yaptığı araştırmada evcil hayvan sahibi katılımcılara kendilerini iyi hissetmedikleri zamanlarda ne yaptıkları sorulmuş ve %56,9 oranında evcil hayvanıyla vakit geçiririm cevabı alınmıştır. Haskaya aynı çalışmada katılımcıların evcil hayvan

sahibi olmalarının kişilerin mutlu olma ya da mutlu olmaya çalışmasında %65,9 oranında etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada katılımcıların evcil hayvanlarını nereden sahiplendikleri değişkeni ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği insan yerine koyma, genel bağlanma alt boyutları ve toplam puanı arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bu farklılaşma insan yerine koyma alt boyutunda barınaktan sahiplenenler lehine, genel bağlanma ve ölçek toplam puanında barınaktan, sokaktan ve bir tanıdıktan sahiplenenler lehine olduğu görülmüştür. Ulaşılan sonuçlar kapsamında ortaya çıkan bu farklılaşmanın, kişilerin kendi hayatlarında yaşadığı zorluklar doğrultusunda barınakta ve sokakta bulunan sahipten hayvanların yardıma ihtiyacı olduğunu düşünmesinde, onunla kendisi arasında bir empati kurmasıyla bağlanma düzeyinde de artış olduğu düşünülmektedir. Çacı (2018) çocukluk çağı travmaları ile ilgili yaptığı çalışmasında, empatik ilgi ve sempati ile fiziksel ihmal, duygusal ihmal, duygusal istismar, cinsel istismar ve toplam puan arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada katılımcıların ilk evcil hayvan sahiplenme yaşı değişkeni ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği insan yerine koyma alt boyutu ve toplam puanı arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bu farklılaşma insan yerine koyma alt boyutunda ve ölçek toplam puanında 0-5 yaş döneminde ilk evcil hayvanını sahiplenenler ile 11-15 yaş döneminde ilk evcil hayvanını sahiplenenler arasında küçük yaş grubu lehine, 11-15 ilk evcil hayvanını sahiplenenler ile 16-20 yaş döneminde ilk evcil hayvanını sahiplenenler arasında da küçük yaş grubu lehine olduğu görülmüştür. Ulaşılan sonuçlar kapsamında ortaya çıkan bu farklılaşmanın, çocuğun ihtiyacı olan yakınlık hissinin erken dönemde evcil hayvan ile kurulmuş olması, çocuğun evcil hayvanın tüm dönemlerinde yanında olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmüştür. Kaya ve Bektaş (2019) yaptıkları çalışmada özellikle kedi-köpek gibi hayvanların bakımları ve büyümeleri sırasında insana benzer (beslenme, dış çıkarma, ateşlenme, dişilerde regli dönemi, öğrenme, duygularını belli etme vb.) özellikler göstermesi, insanların kendilerini onlara daha yakın hissetmesinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bahsedilen yakınlığın zaman içerisinde gerçekleşen bütünleşme ve birbirinden vazgeçememe durumunun ise bağlanmanın bir sonucu olduğunu belirtmiştir.

Araştırmada katılımcıların evcil hayvan besleme yılı değişkeni ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği hayvan hakları, genel bağlanma ve toplam puanı arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Farklılaşma rastlanan alt boyutlarda 7 yıl ve üzeri evcil hayvan sahibi olan katılımcıların lehine olduğu görülmüştür. Ulaşılan sonuçlar kapsamında ortaya çıkan bu farklılaşmanın, hayvan sahiplerinin evcil hayvanları ile geçirdikleri zamanın artmasıyla evcil hayvanlarını evin bir üyesi olarak görmesi, hayvanlardan aldıkları psikolojik desteğin geri dönüşünü onların haklarına saygı göstererek ve olması gereken bakımı, sevgiyi sağlayarak evcil hayvanları ile olan bağın kuvvetlenmesinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Sarial Kubilay (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada iyi barındırma prensibi bakımından evcil hayvanların refah değerlendirmesine ilişkin bulgular ortaya konmuştur. Sonuçlar incelendiğinde köpeklerde açık havada hareket ve egzersiz imkanı sağlanma oranı %95,8; kedi sahiplerinin seyahatleri sırasında evcil hayvanlarını yanlarında götürme oranı %52,1 olarak bulunmuştur.

Araştırmada katılımcıların evcil hayvanın bakımından sorumlu olan kişi değişkeni ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği tüm alt boyutları ve toplam puanı arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Bu anlamda bir ilişki bulunmazken Finka (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonuçlarında, kedilerin bakımından sorumlu olan sahiplerinin kişilik özellikleri ve hayvan memnuniyeti arasında bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada katılımcıların evcil hayvanın nerede yaşadığı değişkeni ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği tüm alt boyutları ve toplam puanı arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bu farklılaşma tüm alt boyutlarda evcil hayvanının evin tüm bölümlerinde yaşıyor olması ile tek bir odada bakılıyor olması arasında olduğu görülmüştür. Diğer bir ifadeyle evcil hayvanına özgür bir şekilde evin tüm bölümlerinde bakan katılımcıların, evcil hayvanlarına evin tek bir yerinde bakan katılımcılara göre bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlar kapsamında ortaya çıkan bu farklılaşmanın, evcil hayvan sahiplerinin hayvanlarını hayatlarının bir parçası olarak benimsemiş olmaları, evin üyesi olarak kabul etmeleri, hayvanların yaşama, barınma, beslenme gibi haklarına saygı gösteren bireyler olmalarından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Sarial Kubilay (2019) tarafından yapılan araştırmada pet hayvanı sahiplerine uygulanan hayvan refahı tutum ölçeği sonuçlarında, katılımcıların “Hayvanları bir birey olarak ele alırım.” maddesine %51,1

oranında tam cevabı, %27,9 oranında çok cevabı, %15,4 oranında orta cevabı verilirken %3,2 oranında az, %2,4 oranında hiç cevabı verilmiştir. “Hayvanların da insanlarınkiler gibi hakları olduğuna inanıyorum.” maddesine %66,0 oranında tam cevabı, %23,0 oranında çok cevabı, %8,3 oranında orta cevabı verilirken %2,2 oranında az, %1,1 oranında hiç cevabı verilmiştir. Diğer bir ifadeyle evcil hayvan sahiplerinin hayvanlarını yüksek oranda birey olarak gördükleri ve hayvan haklarına duyarlı kişiler oldukları çalışma sonucunda ortaya çıkmıştır.

Araştırmada katılımcıların evcil hayvan sahiplenme kararı verme değişkeni ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği tüm alt boyutları ve toplam puanı arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Alt boyutlar incelendiğinde insan yerine koyma alt boyutunda sevdiği bir insanı kaybetme maddesi ve yakınlarından uzak olma maddesi lehine sonuçlara ulaşılmıştır. Hayvan hakları alt boyutunda ise farklılaşma kendi kararı ile evcil hayvan sahiplenilen katılımcılar lehinedir. Genel bağlanma alt boyutu incelendiğinde farklılaşmanın sevdiği insanı kaybetme ve yakınlarından uzak olma maddelerini belirten katılımcılar lehine sonuçlara ulaşılmıştır. Ölçek toplam puanına bakıldığında bağlanma düzeyini etkileyen en önemli nedenlerin sevdiği insanı kaybetme ve yakınlarından uzak olma olduğu görülmektedir. Bu farklılaşmanın insanların kendi yalnızlıklarını doldurma isteği, bunu yaparken yaşamındaki travmalar doğrultusunda sevgisinden ve sadakatinden şüphe duymayacakları evcil hayvanları tercih etmelerinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Kaya ve Bektaş (2019) yaptıkları çalışmada evcil hayvanlar ile insanlar arasındaki bağlanmanın nedenlerini araştırmıştır. Sonuçlarına bakıldığında insanlardaki bencil davranışlar, menfaatçi davranışlar insanları kişilerarası iletişimden uzaklaştıran nedenler olarak belirlenmiştir. Bu gibi durumlardan dolayı insanların hayvanlara yöneliminin arttığı, evcil hayvanlar ile etkileşimin insanları iyileştirdiği, mutlu ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında Yenidünya (2017) tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada, kişilerin maruz kaldığı duygusal ihmal ile sosyal yalnızlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle geçmiş travmaları dolayısıyla kişilerde sosyal yalnızlaşma ortaya çıkabilmektedir. Alanyazın taraması doğrultusunda Kaya ve Bektaş (2019) yalnızlık ile evcil hayvan edinme, bağlanma arasında ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Tüm bu bulgular ışığında kişilerin travmaları dolayısıyla yalnızlaşmaları, sevdikleri insanları kaybetmeleri evcil hayvan edinme konusunda karar vermelerine etkindir.

Araştırmada katılımcıların cinsiyet değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Bu farklılaşmanın kadın katılımcılar ile duygusal taciz, fiziksel taciz, cinsel taciz, aşırı koruma-kontrol ve toplam travma puanı arasında olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile tüm alt boyutlara göre kadın katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaya maruz kalma düzeylerinin erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Duygusal ve fiziksel ihmal alt boyutları ile cinsiyet değişkeni arasında bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Alan yazın taraması yapıldığında Güneri Yöyen (2017) tarafından 530 üniversite öğrencisi katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada erkeklerin çocukluk çağı travma toplam puanları ($x=36,300$), kadınların çocukluk çağı travma toplam puanlarından ($x=33,780$) yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Ölçeğe dair alt boyutlar değerlendirildiğinde erkeklerin cinsel istismar puanları ($x=6,980$), kadınların cinsel istismar puanlarından ($x=5,920$) yüksek bulunmuştur. Shawi, Sarhan ve Altaha (2019) tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada da benzer sonuçlar ile karşılaşılmıştır. Sonuçlar cinsiyet değişkenine göre fiziksel istismar, ihmal, cinsel istismar, kötüye kullanım erkeklerde daha fazla rastlanmıştır. Yapmış olduğum çalışmam ile alanyazın arasında oluşan bu farklılaşma üzerinde, çalışma örnekleminin evcil hayvan sahibi bireylerden oluşmasının etkili olabileceği düşünülmektedir. Demir ve Koç (2014) yaptıkları araştırmada pet hayvan sahiplerinin cinsiyet dağılımını incelemiş, %55,9 oranında kadınların daha çok evcil hayvan sahiplendiği sonucuna ulaşmıştır. Ortaya çıkan farkın diğer bir nedeni kültürel yapıdan kaynaklı olabilecek toplumsal baskı sonucu, kadınlara karşı uygulanan her türlü ihmal ve istismarın üstünün kapatılması, gizli tutulması, istismarcısıyla evlendirilerek meşrulaştırılması ve kadınların sosyal hayattan soyutlanması; ihmal ve istismarın istatistiksel olarak ulaşılan verilerin doğruluğunu engelleyerek, gerçek ihmal ve istismar oranlarına ulaşabilmeyi güçleştirmektedir.

Araştırmada katılımcıların gelir durumu değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Bu farklılaşmanın alt gelir durumundaki katılımcılar ile üst orta ve üst gelir durumuna sahip katılımcılar arasında olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile alt gelir durumu olan katılımcıların çocukluk dönemlerinde ihmal ve istismara maruz kalma düzeyi, ölçek alt boyutlarından duygusal ihmal ve istismar, aşırı koruma-kontrol ve toplam travma puanları alt-orta ve üstü gelir durumuna sahip olan katılımcılara göre daha yüksek

olduğu tespit edilmiştir. Diğer alt boyutlarda da benzer sonuçlara rastlanmaktadır. Genel olarak incelendiğinde çocukluk çağı travmaları ile gelir durumu arasında ters orantı olduğu, gelir durumu arttıkça çocukluk çağı ruhsal travma puanının azaldığı çalışma sonuçlarında görülmüştür. Ulaşılan sonuçlar kapsamında ortaya çıkan bu farklılaşmanın, çocukluk döneminde ruhsal travmaya maruz kalan kişinin hayata, sosyal yaşama dahil olma durumunda zorluk yaşamasından kaynaklı olarak öğrenim durumunu devam ettirememesi, yaşam standartlarını yükseltememesinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Alanyazın taraması sonuçlarına göre, Aydoğdu (2019) yaptığı çalışmada ilköğretim mezunu katılımcıların diğer öğrenim düzeyine sahip katılımcılara göre çocukluk çağından daha fazla fiziksel istismara maruz kaldığı sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada katılımcıların öğrenim durumu değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği cinsel taciz alt boyutu hariç olmakla beraber diğer tüm alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Alt boyutlar incelendiğinde genellikle ilköğretim ve altı öğrenim durumuna sahip katılımcıların diğer katılımcılara oranla çocukluk dönemlerinde daha fazla ihmal ve istismara maruz kaldığı saptanmıştır. Çocukluk çağı ruhsal travmalar ölçeği toplam puanları da incelendiğinde ilköğretim ve altı öğrenim düzeyine sahip katılımcıların anlamlı derecede yüksek puan aldıkları görülmüştür. Araştırma sonuçlarının bu yönde olmasındaki etken araştırmanın yapıldığı çevrenin kültürel yapısından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Türkiye'nin kültürel yapısı, gelenek ve göreneklere doğrultusunda kişilerde ihmal ve istismar olgularını gizleme davranışı, mağdurun istismarcısı ile evlendirilmesi, özellikle kız çocuklarının okutulmayarak erken yaşta evlendirilerek “çocuk gelin” kavramı adı altında çocuk istismarının meşrulaştırılması, çocukluk çağı travmalarında öğrenim durumu değişkenini etkilediği düşünülmektedir. Yüksel ve Yüksel (2014) tarafından yapılan araştırmada çocuk yaşta yapılan evlilikler dolayısıyla özellikle kız çocuklarının eğitimlerinin yarıda kesildiği, kişinin eğitim seviyesinin evlilik yaşını da etkilediği çalışmada belirtilmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yürütülen Türkiye Aile Yapısı Araştırmasına (TAYA) göre öğrenim düzeyi yüksek olan kız çocuklarının evlilik yaşlarında artış olduğu görülmüştür. 2006 yılında yapılan araştırmaya göre okuryazar olmayan bireylerin %48'inin 18 yaş altında evlilik yaptıkları, öğrenim durumu lisans ve lisansüstü düzeyde olan kişilerin ise %6'sının 18 yaş ve altında evlilik yaptıkları tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle öğrenim durumu ile

evlilik yaşı arasında ters yönlü bir ilişki olduğu söylenebilir (akt. Yüksel ve Yüksel, 2014).

Araştırmada katılımcıların ortalama yakın arkadaş sayısı değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği tüm alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Sonuçlar ayrıntılı incelendiğinde ortaya çıkan farklılaşmanın hiç yakın arkadaşı olmayan katılımcılar ile 1 ve daha fazla yakın arkadaşı olan katılımcılar arasında olduğu görülmüştür. Diğer bir ifadeyle hiç yakın arkadaşı olmayan katılımcıların çocukluk çağında yaşadığı ihmal ve istismar puanının, aşırı koruma-kontrol puanlarının ve toplam puanın diğer katılımcı gruplarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır. Ulaşılan bu sonuçların, maruz kalınan istismar sonucu insanlardan karşı güven duygusunu kaybederek kendisini yalnızlaştırma, kişilerarası iletişim kurmaktan çekinme, sosyal yaşamdan uzaklaşma gibi olası durumların ortaya çıkmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Kaya ve Bektaş (2019) yaptıkları çalışma sonucunda insanların bencil ve çıkarıcı davranışlar sergilemelerinin, benmerkezci tutumları dolayısıyla üstünlük mücadelesi içerisinde olmalarının kişilerarası ilişkileri olumsuz etkilediği sonucuna varılmıştır. Alanyazın taramasında rastlanan, Yenidünya (2017) tarafından yapılan bir diğer çalışma sonucunda çocukluk çağı travmaları puanları ile yalnızlık stilleri puanları değerlendirilmiştir. Yapılan istatistiksel değerlendirmeler sonucunda çocukluk çağı travmaları ölçeği toplam puanı ile sosyal-duygusal yalnızlık ölçeği puanları arasında anlamlı bir pozitif korelasyon gösterdiğine ulaşılmıştır.

Araştırmada katılımcıların anne öğrenim durumu değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyutlarından duygusal taciz, fiziksel taciz, duygusal ihmal ve ölçek toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeğinin bu alt boyutlarında anne öğrenim durumunun düşük olduğu katılımcıların aleyhine sonuç saptanmıştır. Aynı sonuçlara baba öğrenim durumu değişkeninde de rastlanmıştır. Baba öğrenim durumu değişkenine göre ölçek alt boyutlarından duygusal taciz haricindeki tüm alt boyutlarda anlamlı farklılaşmaya rastlanmıştır. Bu farklılaşma baba öğrenim durumu düşük olan katılımcıların aleyhinedir. Tüm bu bulgular doğrultusunda ebeveynlerin öğrenim durumunun düşük seviyede olmasının çocuklarının çocukluk çağı travmasına maruz kalma seviyesini arttırdığı görülmüştür. Ulaşılan bu sonuçların öğrenim durumu yüksek olan kişilerin çocuk hakları hakkında bilgi sahibi olması ve çocuk haklarını ihlal etmemek odaklı

çocuk yetiştirmelerinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Alanyazın taraması sonucunda rastlanan, Yurtsever (2009) tarafından anneler ile yapılan doktora çalışmasında kullandıkları ölçek doğrultusunda, “Bakım ve Koruma” alt boyutundaki puanlarda anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu farklılaşma okur-yazar ve ilköğretim mezunu anneler ile lise, üniversite ve yüksek lisans/ doktora mezunu anneler arasında bulunmuştur. Sonuçlar lise, üniversite ve yüksek lisans/ doktora mezunu annelerin lehine bulunmuştur.

Araştırmada katılımcıların anne mesleği değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyutlarından duygusal taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve ölçek toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Belirtilen tüm alt boyutlardaki farklılaşma annesi işçi olarak çalışan katılımcılarla emekli olanlar arasında olduğu bulunmuştur. Annesi işçi olarak çalışan katılımcıların duygusal taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve ölçek toplam puanlarının, annesi emekli olan katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ulaşılan bu sonuçların anne çalıştığı için yeterli kaliteli zaman geçirememesinin etkisiyle çocuk ve anne arası kurulması gereken bağ temelinde sıkıntı yaşamasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. TOÇEV (Tüvana Okuma İstekli Çocuk Eğitim Vakfı) tarafından hazırlanan Türkiye’deki Risk Altındaki Çocuklar Raporunda 2019, yetişkin ile güvenli bağlanma kuramayan çocukların ihmal ve istismara diğer çocuklara nazaran daha açık olduğu belirtilmiştir.

Araştırmada katılımcıların baba mesleği değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyutlarından duygusal taciz, fiziksel taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve ölçek toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Belirtilen tüm alt boyutlardaki farklılaşma babası çalışmayan katılımcıların aleyhine olduğu bulunmuştur. Çocukluk döneminde evde çalışmayan babanın bulunması araştırma sonuçlarına göre ihmal ve istismar olgularını arttırdığını göstermiştir. Ulaşılan bu sonuçların çalışmayan baba dolayısıyla sosyoekonomik durumun düşmesi, çocukla bir arada bulunma zamanındaki artış ve ekonomik sıkıntıdan dolayı artan stres ve kaygı düzeyinin etkilediği düşünülmektedir. Helvacı Çelik ve Hocaoglu tarafından (2018) yılında yapılan çalışmada ihmal ve istismar risk faktörleri üç başlık altında toplamışlardır. Bunlardan biri ailesel faktörlerdir. Yapılan çalışmaya göre sosyoekonomik düzeyin düşük olması ve yüksek stres düzeylerinin ihmal ve istismar olgularını olumsuz etkileyen ailesel risk faktörleri arasında görülmüştür.

Araştırmada katılımcıların evcil hayvanlarını nereden sahiplendikleri değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Ulaşılan bu sonucun, çocukluk çağı travmasına maruz kalmış kişilerin, evcil hayvan sahiplenirken tek düşüncelerinin insanlar ile kuramadıkları bağı zararsız olarak gördükleri hayvanlar ile kurma isteği, dost edinme ihtiyacı olması sebebiyle evcil hayvanı nereden sahipleneceklerini önemsememelerinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Wilson EO (1984) tarafından geliştirilen biofili hipotezi, insanlar ve hayvanlar arasındaki ilişkiyi açıklayan en yaygın görüştür. Wilson, insanların doğaya olan yakınlık ve ilgilerinin biyolojik yapılarından kaynaklandığını savunmuştur. Biofili hipotezini de insanlar ile diğer canlı sistemleri arasında içgüdüsel bir bağ olduğu düşüncesine dayandırmıştır. Archer (1997), insan ve hayvan ilişkisini “koşulsuz kabul” kapsamında inceleyerek, evcil hayvanı tarafından koşulsuz kabul edilen kişilerin insanlara karşı evcil hayvanını tercih ettiği, evcil hayvanların en büyük katkısının kişiye arkadaşlık etmesi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Albert ve Bulcroft (1988), tarafından yapılan araştırmada da kişilerin kaygı düzeyini arttıran durumlar karşısında evcil hayvanlarını kendilerine destek olarak gördükleri ve bu durumu yaşayan kişilerin evcil hayvanlarına bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmada katılımcıların evcil hayvan sahiplenme yaşı değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeğinin sadece Aşırı Koruma-Kontrol alt boyutunda anlamlı bir farklılaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu farklılaşma 0-5 yaş arasında evcil hayvanı olan katılımcılar ile 21 yaş ve sonrasında ilk evcil hayvanını edinen katılımcılar arasında görülmüştür. Diğer bir ifadeyle 21 yaş ve sonrasında ilk evcil hayvanını sahiplenen katılımcıların Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeğinden yüksek puan aldıkları görülmüştür. Ulaşılan bu sonuçların kişilerin ergenlik dönemi sonrasında kendisi hakkında daha doğru değerlendirmeler yaparak, sorunlarına uygun çözüm yolları üretmeye başlamasıyla ilgili olabileceği düşünülmektedir. 21 yaş döneminde kişiler deneyimleri sonucunda hayvanların iyileştirici etkisinin farkına vararak bilinçli sahiplenme yapabilirler. Barker ve Dawson 1998, yaptıkları çalışma sonucunda, çeşitli stres düzeyini arttırıcı aktiviteler esnasında daha önce bir araya gelinmemiş bir hayvanın ortama gelmesiyle, kişilerin kan basıncında düşme meydana geldiğini görmüştür. Bir diğer çalışmada Folse ve arkadaşları (1994) hayvan destekli terapinin depresyona iyi geldiğini belirtmiştir.

Araştırmada katılımcıların evcil hayvanın bakımından sorumlu olan kişi değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeğinin duygusal ihmal alt boyutu ve ölçek toplam puanı arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Diğer bir ifadeyle evcil hayvanın bakımından kendisi sorumlu olan katılımcıların çocukluk döneminde diğer katılımcılara oranla daha fazla duygusal tacize maruz kaldığı söylenebilir. Ulaşılan bu sonuçlar doğrultusunda ortaya çıkan farklılaşmanın katılımcıların evcil hayvanları ile kurdukları bağlanma stili ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Kaygılı bağlanma stili ile bağ kuran kişiler ilişkilerinde güvensiz ve kaygılı olurlar. Bağ kurdukları kişiden ayrı kalmaktan korkarlar. Kaygılı bağlanma stiline sahip kişiler yaşamlarının çoğu zamanında duygusal açlık yaşayabilirler. Bu sebepler doğrultusunda kişilerin evcil hayvanları ile bağlanma stillerinin, evcil hayvanın bakımından sorumlu olma değişkenini etkilediği söylenebilir. Çelebi (2019) tarafından yapılan bir araştırma sonuçları kaygılı bağlanma puanı artışı ile duygusal istismar arasında anlamlı bir farklılaşmaya ulaşmıştır. Diğer bir ifadeyle kaygılı bağlanma puanı arttıkça bireylerin duygusal istismar puanlarının da arttığı gözlenmiştir.

Araştırmada katılımcıların evcil hayvan sahiplenmesindeki etken değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeğinin sadece cinsel taciz alt boyutunda anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bu farklılaşmanın yakınlarından uzak olma gerekçesiyle evcil hayvan sahiplenilen katılımcılar aleyhine olduğu görülmüştür. Diğer bir ifadeyle yakınlarından uzak olduğu için hayvan sahiplenilen katılımcıların, ölçek alt boyutlarından cinsel taciz boyutundan yüksek puan aldıkları görülmüştür. Bu farklılaşmanın, cinsel istismar vakalarının çoğunun yakın çevreden, aile içi ve tanıdık kişiler tarafından uygulanması sebebiyle, insanlara karşı güveninin olmamasından dolayı kişilerarası iletişimden uzaklaşarak hayvanlarla iletişim kurmayı tercih etmesi ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Aksüt (2020) tarafından Çocuk İzlem Merkezine (ÇİM) kayıtlı 678 cinsel istismar mağduru çocuk ile gerçekleştirilen çalışma sonuçları istismarcını mağdur ile olan yakınlık derecesi %15,7 aile içi, %14,3 yakın akraba, %42,2 tanıdık kişiler olmak üzere toplamda %72,2 oranında cinsel istismar vakalarının çocuğun çevresindeki kişiler tarafından uygulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Yenidünya (2017) yaptığı çalışma sonucunda tüm çocukluk çağı travması türleri ile aile ilişkileri arasında pozitif korelasyon olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada katılımcıların sahibi oldukları evcil hayvan sayısı değişkeni ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşmaya

rastlanmamıştır. Farklılaşma olmamasında katılımcıların bireysel farklılıklarının etkili olduğu düşünülmektedir. Her katılımcının sosyoekonomik düzeyi farklı olduğundan bakımını sağlayabileceği hayvan sayısı da farklı olabilir. Erten, Öztürk ve Yılmaz (2019) tarafından Alanya-Mardin’de yaşayan pet hayvan sahipleri ile gerçekleştirilen çalışmada “Evcil hayvanlarımızın bakımı yaşam standartlarımızla doğrudan orantılıdır.” maddesine, Alanya’da yaşayan katılımcıların kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum şikkını seçme oranı %73,6; Mardin’de yaşayan katılımcıların kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum şikkını seçme oranı %86,9 olarak bulunmuştur.

Araştırmada katılımcıların Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyutları ve toplam puanı ile Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği bazı alt boyutları ve toplam travma puanı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Bu ilişki, Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği insan yerine koyma alt boyutu ile duygusal taciz, fiziksel taciz, cinsel taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal, aşırı koruma-kontrol alt boyutları ve toplam travma puanı arasında pozitif yönlü düşük düzeydedir. Diğer bir ifadeyle katılımcıların ruhsal travma puanlarının artışı, evcil hayvanları insan yerine koyma puanlarını da arttırmaktadır. Bir diğer ilişkiye, Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeğinin bir diğer alt boyutu olan genel bağlanma puanları ile fiziksel taciz alt boyut puanı arasında rastlanmıştır. Katılımcıların fiziksel taciz puanının artmasıyla genel bağlanma alt boyutundan aldıkları puanın da arttığı görülmüştür. Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçek toplam puanı incelendiğinde Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği alt boyutlarından duygusal taciz, fiziksel taciz, aşırı koruma-kontrol ve toplam travma puanları arasında pozitif yönlü düşük bir ilişkiye rastlanmıştır. Tüm bu bulgular ışığında, hayvanların insanlar üzerindeki pozitif etkilerinden, insanların yaşamının zorlu zamanlarının ardından hayvanlar sayesinde iyileşme gösterdiğinden söz etmek mümkündür. Çalışma sonucunda ortaya çıkan bu ilişkinin, insanların yaşadıkları ruhsal travmalar sonrası kişilerarası ilişkilerden uzaklaşarak yalnızlaşması, koşulsuz sevgi ve sadakat gördükleri, aynı zamanda zararsız olarak gördükleri evcil hayvanlarına yaklaşımları doğrultusunda insanlar ve hayvanlar arasında kurulan kuvvetli bağdan kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Alanyazın taraması yapıldığında Archer (1997), insan ve hayvan ilişkisini “koşulsuz kabul” kapsamında inceleyerek, evcil hayvanı tarafından koşulsuz kabul edildiğini kişilerin insanlara karşı evcil hayvanını tercih ettiği, evcil hayvanların en büyük katkısının kişiye arkadaşlık etmesi olduğu sonucuna ulaşmıştır.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

1. Cinsiyet değişkenine göre evcil hayvanlara bağlanma düzeyinin kadın katılımcılarda erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
2. Medeni durum değişkenine göre evcil hayvanlara bağlanma düzeyinin bekar katılımcılarda evli katılımcılara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer sonuç olarak yaş değişkenine göre evcil hayvanlara bağlanma düzeyinin küçük yaş grubunda bulunan katılımcılarda daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
3. Gelir durumu değişkenine göre evcil hayvanlara bağlanma düzeyinin düşük gelir düzeyine sahip katılımcılarda daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
4. Ortalama yakın arkadaş sayısı değişkenine göre evcil hayvanlara bağlanma düzeyinin ortalama yakın arkadaş sayısı düşük olan katılımcılarda daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
5. Evcil hayvan besleme yılı değişkenine göre evcil hayvanlara bağlanma düzeyinin 7 yıl ve üzeri evcil hayvan sahibi olan katılımcıların lehine olduğu görülmüştür.
6. Evcil hayvanın nerede yaşadığı değişkenine göre evcil hayvanlara bağlanma düzeyinin evcil hayvanına evin tüm bölümlerinde dolaşma hakkı veren katılımcılarda daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
7. Evcil hayvan sahiplenmeye karar verme değişkenine göre evcil hayvanlara bağlanma düzeyinin sevdiği bir insanı kaybeden ve yakınlarından uzak olan katılımcılarda daha yüksek olduğu görülmüştür.
8. Cinsiyet değişkenine göre çocukluk çağı ruhsal travma puanı kadın katılımcılarda erkek katılımcılara göre daha yüksek bulunmuştur.
9. Gelir durumu değişkenine göre çocukluk çağı ruhsal travma puanı alt gelir durumuna sahip katılımcılarda daha yüksek bulunmuştur.
10. Katılımcıların kendi öğrenim durumu değişkenine göre ilköğretim ve altı öğrenim düzeyine sahip katılımcılarda, anne-babalarının öğrenim durumu değişkenine göre

öğrenim durumu düşük olan katılımcılarda çocukluk çağı ruhsal travma puanı diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

11. Ortalama yakın arkadaş değişkenine göre çocukluk çağı ruhsal travma puanı hiç yakın arkadaşı olmayan katılımcılarda yüksek bulunmuştur.

12. Katılımcıların anne mesleği değişkenine göre çocukluk çağı ruhsal travma puanı annesi işçi olarak çalışan katılımcılarda, annesi emekli olan katılımcılara göre daha yüksek bulunmuştur. Bir diğer bulguda katılımcıların baba mesleği değişkenine göre çocukluk çağı ruhsal travma puanı babası çalışmayan katılımcılar aleyhine sonuçlanmıştır.

14. Katılımcıların evcil hayvan sahiplenme yaşı değişkenine göre çocukluk çağı ruhsal travma puanı 21 yaş ve sonrasında evcil hayvan sahibi olan katılımcılarda daha yüksek bulunmuştur. Diğer bir bulguya göre katılımcıların evcil hayvan besleme yılı değişkenine göre çocukluk çağı ruhsal travma puanı 7 yıl ve üstü olan katılımcılar lehine sonuçlanmıştır.

15. Katılımcıların evcil hayvan bakımından sorumlu olan kişi değişkenine göre çocukluk çağı ruhsal travma puanı duygusal istismar alt boyutunda hayvan bakımından kendisi sorumlu olan katılımcılarda daha yüksek bulunmuştur.

16. Katılımcıların evcil hayvan sahiplenme etkeni değişkenine göre çocukluk çağı ruhsal travma puanı cinsel istismar alt boyutunda yakınlarından uzak olan katılımcıların aleyhine sonuçlanmıştır.

6.2. Öneriler

Evcil hayvan beslemenin insanlardaki sağlıklı hali arttırdığı bilgisi yaygınlaştırılarak, evcil hayvan sahibi olma oranının artışı desteklenebilir. Özellikle evcil hayvanların çocukların gelişim alanlarına pozitif katkıları hakkında aileler bilgilendirilerek çocuk ve evcil hayvan etkileşimi oranının artışı desteklenebilir. Lexington evcil hayvanlara bağlanma ölçeği ile cinsiyet değişkeni arasında kadınların lehine bir farklılaşma olduğu çalışmamız sonucunda ulaştığımız bulgulardan biridir. Bu bulgu doğrultusunda; erkeklerin çalışma yoğunluğunun daha fazla olduğu iş yerlerinde evcil hayvanlarının bulunabilmesi, hayvanları ile daha fazla paylaşım yapmaları sağlanarak bağlanma düzeyini arttırmak için destekleyici ortam yaratılabilir. Lexington evcil hayvanlara bağlanma ölçeği ile medeni durum değişkeni arasında bekar katılımcıların lehine bir farklılaşma olduğu çalışmamız sonucunda ulaştığımız bulgulardan biridir. Bu bulgu doğrultusunda; evli katılımcıların hem iş hem ev yaşantıları, bunun yanında evlat sahibi olmuş olma ihtimalleri düşünüldüğünde evcil hayvanları ile birebir vakit geçirme sürelerinden kaynaklı olan bağlanma düzeyini arttırmak amacıyla gün içerisinde evcil hayvan saati belirlenerek hayvanları ile paylaşım yapmaları sağlanabilir. Lexington evcil hayvanlara bağlanma ölçeği ile gelir durumu değişkeni arasında alt gelir durumuna sahip katılımcıların aleyhine bir farklılaşma olduğu çalışmamız sonucunda ulaştığımız bulgulardan biridir. Bu bulgu doğrultusunda; Düşük gelir düzeyine sahip kişilerin evcil hayvanlara karşı empati duygusundan kaynaklı olarak daha doğru bağlanma ihtimali doğrultusunda, gelir durumu belli bir düzeyin üzerinde olan kişilerin yardıma ihtiyacı olan insanlara veyahut sokak hayvanlarına yardım etmesi, farklı gelir düzeyine sahip kişilerden oluşan grup toplantıları düzenlenerek empati oyunları ile başkalarının duygularının hissedilmesi, birlikte vakit geçirmeleri oluşturulacak sosyal sorumluluk projesi kapsamında desteklenebilir. Sağlıklı ailelerin en önemli özelliklerinden biri sağlıklı iletişim kurmaktır. Bu doğrultuda evlilik öncesi danışmanlık, ebeveynlere yönelik anne-baba eğitimleri, çocuk gelişimi ve çocukla iletişim konularında bilinçlendirme eğitimleri verilebilir. Çocukluk çağı ruhsal travmlar ölçeği ile ortalama yakın arkadaş sayısı değişkeni arasında hiç yakın arkadaşı olmayanlarda travma puanı daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu doğrultusunda; kişilerin sosyalliğini arttırmak, yeni kişilerle tanışmasını arkadaş edinmesini desteklemek amacıyla grup aktiviteleri (piknik, doğa gezileri, takım sporları vb.) düzenlenerek bu etkinliklere katılımları desteklenebilir.

Özellikle evcil hayvan sahibi oldukları göz önüne alındığında evcil hayvanların odak noktası olduğu toplantılar düzenlenerek, yeni insanlarla tanışma ortamı yaratılabilir. Evcil hayvan sahiplenmek isteyen ve sahiplenen kişilere hayvan hakları konusunda bilgilendirilmesi sağlanabilir. Evcil hayvan sahiplenmenin ardından kişilerin hayvanlarını veteriner hekime götürecekleri göz önüne alındığında bu bilgilendirme veteriner kliniğinde yetkili kişiler tarafından yapılabilir. Kişiler yaşadıkları travmalar sonrasında kendilerine iyi gelecek aktiviteler bulmaları için teşvik edilmelidir. Konuyla ilgili olarak evcil hayvan sahiplenmenin kişinin psikolojik ve bedensel iyilik halini desteklediği hakkında bilgilendirilebilirler. Günümüzün en önemli problemlerinden biri olan kadına karşı uygulanan fiziksel, cinsel ve duygusal şiddet sonucu kadın cinayeti olayları, çalışma doğrultusunda ulaşılan kadınların travma puanının erkeklerden yüksek olması sonucunu destekler niteliktedir. Tüm bu olayların engellenmesinde çözüme ulaşabilmek için öncelikle içerisinde bulunduğumuz toplumun, eskiden gelen ataerkil yapısının değiştiğinin kabullenilmesi gerekmektedir. Kız çocuklarının okutulması, meslek sahibi olması, bir erkek desteğine ihtiyaç duymadan yaşamını idame etmesi desteklenmelidir. Bunun yanında küçük yaşta okullarda uygun ders müfredatına toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve insan haklarının vurgulanacağı konular eklenebilir. Gelir durumu düşük bireylerin sosyal hayata katılımı için devlet destekli projeler yürütülebilir. Muhtarlar tarafından her mahallede gelir durumu düşük olan aileler belirlenerek bu ailelere ihtiyaçları doğrultusunda yardım sağlanması psikolojik olarak iyilik hali oluşturacağından dolayı ihmal ve istismar uygulama veyahut maruz kalma risk faktörlerini azaltacaktır. İhmal ve istismar risk faktörlerinden biri olan öğrenim durumunun düşük olma durumunu en aza indirmek için tüm köy, kasaba, ilçe, şehir fark etmeksizin eğitimde karşımıza çıkan fırsat eşitliğinin ortadan kaldırılarak tüm çocukların okula devam etmesi sağlanmalıdır. Olanaksızlıklar ve şartlar dolayısıyla okula devam edemeyen çocuklar belirlenerek devlet destekli projeler kapsamında okula devam etmeleri desteklenebilir. Öğrenim durumu değişkeninin ihmal ve istismar vakalarında risk faktörü olarak görülerek, hamilelik sürecinde olan tüm vatandaşlara çocukluk çağı travmaları kapsamında eğitim ve seminerler düzenlenebilir. Köy gibi küçük yerleşim yerlerinde bu eğitimler ulaşılabilirliği kolay olması açısından köyde görev yapan öğretmen tarafından veli toplantılarında, doktorlar tarafından doktor kontrollerinde vatandaşa sunulabilir. İhmal ve istismar sonrası kişilerin arkadaşlık ilişkisi kurmaktan kaçındığı düşünüldüğünde kişilerin sosyalliğini arttırmak, yeni kişilerle tanışmasını arkadaş edinmesini desteklemek amacıyla grup aktiviteleri (piknik,

doğa gezileri, takım sporları vb.) düzenlenerek bu etkinliklere katılımları desteklenebilir. Çalışan annelerin çalıştığı için yoğun olmasından kaynaklı olarak stres düzeyi yükselirken, babaların çalışmadığı için gelecek kaygısı, maddi sıkıntılardan kaynaklı stres düzeyi yükselebilir. Bu doğrultuda anne ve babaların çalışma saatlerinde düzenlemeler yapılması eve ve çocuklarına ayırabilecekleri zamanı arttıracığından ihmal ve istismar riskini azaltacaktır. İş bulmakta zorluk çeken, geçim sıkıntısı yaşayan ailelere belediyeler tarafından ulaşılarak iş alanına göre istihdam sağlanabilir. Çalışmak için sağlığı el vermeyen kişilere evde ailece kaliteli zaman geçirmek için yapılabilecek aktiviteler konusunda uzmanlar tarafından destek programı hazırlanabilir. Ergenlik sonrası genç yetişkinlik döneminde kişiler kendilerini ve ihtiyaçlarını doğru tespit ederek kendilerine uygun doğru çözüm yolları üretmek için yeterli bilişsel gelişime sahip olurlar. Araştırma sonucuna göre ihmal ve istismara maruz kalmış kişilerin 21 yaş sonrasında evcil hayvan sahiplenmesi hayvanların insanlar üzerindeki iyileştirici etkisinin fark edilmesinden kaynaklanıyor olabilir. Bu sebeple iyileşme sürecinin erken dönemde başlaması hedeflendiğinden dolayı ihmal ve istismar mağduru kişilere psikolojik ve fiziksel destek sağlanmasının yanında evcil hayvanların insanlar üzerindeki etkilerinden de bahsedilerek kişilerin evcil hayvanlar ile daha erken buluşması desteklenmelidir. Çocukluk çağı ruhsal travmlar ölçeği ile evcil hayvan ile kimin ilgilendiği değişkeni arasında evcil hayvan ile kendisi ilgilenen katılımcıların travma puanı daha yüksek bulunmuştur. Bunun nedeni olarak ihmal ve istismar mağduru kişilerin çevrelerindeki kişilere karşı güvensiz olmasının olabileceği düşünülmüştür. Bu bulgu doğrultusunda; Çocukluk çağı travmasına maruz kalmış kişilerin, sorumluluklarını yakınlarındaki kişiler ile paylaşmaları, çevredeki insanlara karşı güven duygusu oluşturmaları desteklenebilir. İhmal ve istismar vakaları sonucunda kişinin terapi sürecinde hayvan destekli tedavilerin artışı sağlanarak evcil hayvanların iyileştirici etkisi hakkında kişilere bilgi verilmelidir. Araştırmada nicel tarama yöntemi kullanılmıştır. Bir başka çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak daha detaylı incelenmesi sağlanabilir.

KAYNAKLAR

- Acehan S., Bilen A., Ay M., Gülen M., Avcı A. ve İçme F. (2013). Çocuk istismarı ve ihmalinin değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22:591-614.
- Ahmadova P. (2019). Annenin Bağlanma Özellikleri ile Ebeveyn Tutumları ve Çocukların Ruhsal, Davranışsal Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. İstanbul Aydın Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Aile Araştırma Kurumu. (1995). Aile İçi Şiddetin Sebepleri ve Sonuçları. Ankara.
- Ainsworth M., Blehar M., Waters E. ve Wall S. (1978). *Patterns of Attachment*. Hillsdale, N.J. Lawrence Erlbaum Associates.
- Ainsworth, MDS. (1989). Attachment beyond infancy. *The American Psychological Association*, 44(4),709-716.
- Akdemir S. (2016). İlkokul öğrencilerinde hayvana yönelik kötü davranış ile saldırganlık ve empati düzeyleri arasındaki ilişki. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı. İstanbul.
- Aker AT. (2012). Temel Sağlık Hizmetlerinde Travmaya Yaklaşım. Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği Ruhsal Travma ve Afet Psikiyatrisi Çalışma Birimi Yayını.
- Aksel Ş., Yılmaz Irmak, T. (2005). Review of child abuse and neglect literature in Turkey. Xth ISPCAN European Regional Conference on Child Abuse and Neglect, 11-14 September, Berlin, Germany.
- Aksoy A. ve Ögel K. (2003). Kendine zarar verme davranışı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 4 (2), 26-36.
- Aksüt Y. (2020). Çocuk cinsel istismarının sosyolojik analizi. İnönü Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Malatya
- Albert A. ve Bulcroft, K. (1988). Pets, families, and the life course. *Journal of Marriage and Family*. 50(2), 543-552.
- Altıparmak S., Yıldırım G., Yardımcı F., ve Ergin D. (2013) Annelerden alınan bilgilerle çocuk istismarı ve etkileyen etkenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2013; 14: 354-361
- Andreassen G. Stenvold LC. ve Rudmin FW. (2013). My dog is my best friend: Health benefits of emotional attachment to a pet dog. *Psychology & Society*, 5(2), 6-23.
<http://www.psychologyandsociety.org/assets/original/2013/04/2>.
- Angle RL. (1994). Utilization of pet bonding scale to examine the relation between the human /companion animal bond and self-esteem in pre-adolescence. Yayınlanmamış doktora tezi, University of Houston, Houston.
- Angle RL., Blumentritt T. ve Swank PR. (1994). Pet bonding scale: Internal reliability and factorial validity. Yayınlanmamış makale taslağı, University of Houston, Houston.
- Aral N. ve Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*; 151:5.
- Archer J. (1997). Why do people love their pets? *Evolution and Human Behavior*, 18: 237–259.
- Arend R., Gove FL. ve Sroufe, LA. (1979). Continuity of individual adaptation from infancy to

- kindergarten: A predictive study of ego-resiliency and curiosity in preschoolers. *Child Development*, 50: 950-959
- Arslan R. (2016). Çocukluk Dönemi Duygusal İstismar ile Depresyon Arasındaki İlişkide Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolüne İlişkin Bir Gözden Geçirme. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 19: 202-210.
- Arseneault L, Cannon M, Fisher HL, Polanczyk G, Moffitt TE ve Caspi A. (2011). Childhood trauma and childrens emerging psychotic symptoms: A genetically sensitive longitudinal cohort study. *Am J Psychiatry* 168:1. s.: 65-72.
- Ateş N. (2005). Hayvan besleyen ve beslemeyen çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi. Ankara Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Ev Ekonomisi (Çocuk Gelişimi ve Eğitimi) Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Aydoğdu S. (2019). İstanbul ilinde yaşayan kişilerin geçmişinde cinsel istismara uğramaları üzerine kesitsel bir çalışma. Üsküdar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Klinik Psikoloji Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.
- Badr HW, Naser J, Al-Zaabi A, Al-Saeedi A, Al-Munefi K, Al-Houli S ve Al-Rashidi D. (2018). Childhood maltreatment: A predictor of mental health problems among adolescents and young adults. Elsevier. *Child Abuse & Neglect*. Vol. 80. S.: 161-171. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.03.011>
- Bağrıaçık Y. (2019). Çocukluk çağı travmalarının kişilik ve psikolojik dayanıklılık ile ilişkisi. Yakın Doğu Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Klinik Psikoloji Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Lefkoşa
- Bahar G., Savaş HA. ve Bahar A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi* 2009; 4:51-65.
- Bahar G., Savaş HA. ve Bahar, A. (22 Mart 2015). Çocuk İstismarı ve İhmali: Bir Gözden Geçirme. <https://sozkonuscocuksa.wordpress.com/2015/03/22/cocuk-istismari-ve-ihmali-bir-gozden-gecirme/>
- Bahadır Ş. (2006). Romantik İlişkilerde Bağlanma Stilleri, Çatışma Çözüm Stratejileri ve Olumsuz Duygu Durumunu Düzenleme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. Ankara
- Bakır E. ve Kapucu S. (2017). Çocuk ihmali ve istismarının Türkiye’de yapılan araştırmalara yansımaları. Bir literatür taraması. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi* 2017, 4(2), 13-24
- Bal F. ve Gülgör F. (2019). Evli bireylerde çocukluk çağı travmasının incelenmesi. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*. 5: 16 s.: 304-313
- Bartholomew K. (1990). “Avoidance of Intimacy: An Attachment Perspective”, *Journal of Social and Personal Relationships*, 7: 2, 147-178
- Bartholomew K. ve Horowitz L. (1991). Attachment Styles Among Young Adults: A Test of A Four-Category Model, *Journal of Personality and Social Psychology*, Sayı: 61 s.: 226-244.
- Barker J., Daniels A., O’neal K., ve Van Sell SL. (2017). Maternal-Newborn Bonding Concept Analysis. *Int J Nurs Clin Pract* Vol. 4: 229-235.
- Başgün N. (2020). Ergen öğrencilerde internet bağımlılığı, evebeynlik ve bağlanma tarzları ilişkisinin incelenmesi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. İstanbul
- Beck L. ve Madresh EA. (2008). Romantic partners and four-legged friends: An extension of attachment theory to relationships with pets. *Anthrozoös*. 21 (1), 45-56

- Bee H. ve Boyd D. (2009). *Çocuk Gelişim Psikolojisi* (çeviren: Gündüz, O.) 1. Baskı, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Bektaş M. ve Öztürk C. (2007) İzmir’de bir ilköğretim okulunda aile içi şiddet araştırması. *Ege Pediatri Bülteni*; 14(3):165-169.
- Belsky J. ve Cassidy, J. (1994). Attachment and close relationships: An individual-difference perspective. *Psychological Inquiry*. (Çevrim içi Yayın Tarihi: 10.12.2009) Vol. 5 s.: 27-30
- Berk LE. (2018). *Bebekler ve Çocuklar Doğum Öncesinden Orta Çocukluğa*. (Çev.:Işıkoğlu Erdoğan, N.,) Nobel Akademik. Ankara
- Beşken Ergişi M. (2018). “Ruh Sağlığı”, (Ed: A. Güngör Aytaç). Ankara: Hedef CS Yayıncılık. s.: 182-204
- Beyazıt U. (2015). Çocuk istismarı konusunda Türkiye’de yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2015;1(1).
- Beyaztaş FY., Özen B. ve Bütün C. (2014). Fiziksel Çocuk İstismarının İncelenmesi. *Medicine Science*, 3(2): 1315-1331.
- Bilge YD., Taşar MA., Kılınçoğlu B., Özmen S. ve Tıraş Ü. (2013). Alt sosyoekonomik düzeye sahip anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeyleri, deneyimleri ve kullandıkları disiplin yöntemleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*; 14: 27-35.
- Boat BW., Pearl E., Barnes JE., Richey L., Barzman D. ve Putnam FW. (2011). Childhood cruelty to animals: psychiatric and demographic correlates. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 20 (7), s.: 812-819. DOI:10.1080/10926771.2011.610773
- Bozkurt B. (2020). Çocukluk Çağı Travmalarının, Anne Baba Tutumlarının ve Bağlanma Stillerinin Evlilik Uyumu Üzerindeki Etkisi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Bowlby J. (1969). *Attachment and Loss*: Vol. 1: Attachment (2nd Ed., 1984; Reprinted, 1989). London: Penguin Books.
- Bowlby J. (1973). *Bağlanma ve kayıp*, Cilt. 2: Ayrılık. New York, NY: Temel Kitaplar.
- Bowlby J. (1980). *Attachment And Loss* Vol. 3: Sadness And Depression. New York: Basic Books.
- Bowlby J. (1982). *Attachment And Loss* Vol. 1: Attachment. New York: Basic Books , (2nd Ed.).
- Bowlby J. (1988). *A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*. Basic Books.
- Bretherton (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*. 28 (5). 759-775 <https://doi.org/10.1037/0012-1649.28.5.759>
- Briere J. ve Elliott DM. (2003). Prevalence and psychological sequelae of self-reported childhood physical and sexual abuse in a general population sample of men and women. *Child Abuse and Neglect*, 27, 1205–1222. DOI: 10.1016/j.chiabu.2003.09.008
- Browne KD. ve Hamilton-Giachritsis C. (2005). The influence of violent media on children and adolescents : A public health approach. *The Lancet*, 365(9460); 702-710.
- Bushman BJ. ve Huesmann LR. (2006). Short-term and Long-term Effects of Violent Media on Aggression in Children and Adults. *Arch Pediatr Adolesc Med.* , 160(4), 348-352
- Büyükcebeci A ve Yılmaz H. (2019). Evcil hayvan beslemeye karşı yaklaşımın bazı kişilik özellikleri

- açısından incelenmesi. *Icoess*. III. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi. Bildiri Tam Metinleri Kongre E-kitabı. S.: 51-66. Muğla.
- Campbell AM. ve Hibbard, R. (2014). More than words: the emotional maltreatment of children. *Pediatric Clinics of North America*, 61(5), 959-970.
- Cassidy J. (1988). Child-mother attachment and the self in six-year-olds. *Child Development*. 59 (1). 121-134
- Cevzici S., Erginöz E. ve Baltaş Z. (2009). Ruh sağlığının iyileştirilmesinde destek bir tedavi yaklaşımı: Hayvan destekli tedavi. *Nobel Med*, 5: 4-9.
- Claussen AH. ve Crittenden PM. (1991). Physical and psychological maltreatment: Relations among types of maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 15(1), 5-18.
- Collins NL. ve Read SJ. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of personality and social psychology*, 58(4), 644.
- Colman RA. ve Thompson RA. (2002). Attachment security and the problem-solving behaviors of mothers and children. *Merrill-Palmer Quarterly*, 48(4), 337-359.
- Crowell JA., Fraley RC. ve Shaver PR. (1999). Measurement of individual differences in adolescent and adult attachment. *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications*, 2, 635.
- Crowell JA. ve Treboux D. (1995). A review of adult attachment measures: Implications for theory and research. *Social development*, 4(3), 294-327.
- Çacı M. (2018). Lise öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının akademik yaşantı ve empati becerileri üzerine etkilerinin araştırılması. Maltepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Psikoloji Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.
- Çakmak B, Sayar GH, Ünübol H, Bulut H ve Özten E. (2018). Çocukluk çağı travmaları ile yetişkin ayrılma anksiyetesi arasındaki ilişki. *The Journal of Neurobehavioral Sciences*. Cilt:5 Sayı:3 s.: 150-155
- Çakıcı A. ve Kök M. (2020). Hayvan destekli tedavi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*; 12(1): 117-130 DOI: 10.18863/pgy.526378
- Çapan M. (2019). Üniversite öğrencilerinin merhamet ve öz-anlayış düzeylerinin kişilik özellikleri açısından incelenmesi. Yıldız Teknik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Çelebi B. (2019). Çocukluk çağı travmatik yaşantıları, yetişkin bağlanma stilleri ve psikolojik iyi oluşun evlilik doyumu üzerindeki etkisi. Kocaeli Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Bilim Uzmanlığı Tezi.
- Çelik FG. ve Hocoğlu Ç. (2018). Çocukluk çağı travmaları: Bir gözden geçirme. *Sakarya Tıp Dergisi*; 8(4):695-711
- Çimke S., Gürkan DY. ve Polat S. (2018). Sosyal medyada çocuk hakkı ihlali: Sharenting. *Güncel Pediatri Dergisi*, 16: 261-267.
- Çoban A. ve Saruhan A. (2005). Anne-Bebek Etkileşiminde Hemşirenin Rolü. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 21 (2): 89-96.
- Dadds MR., Whiting C. ve Hawes DJ. (2006). Associations among cruelty to animals, Family conflict, and psychopathic traits in childhood. *Journal of Interpersonal Violence*, 21 (3), 411-429, DOI: 10.1177/0886260505283341

- Davila J., Burge D. ve Hammen C. (1997). Why does attachment style change? *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(4), 826.
- Dinleyici M. ve Dağlı F. (2016). Duygusal ihmal, istismar ve çocuk hekiminin rolü. *Osmangazi Tıp Dergisi*; 38 (2) , 18-27.
- Demir P. ve Koç AU. (2014). Pet hayvan (kedi-köpek) sahiplerinin veteriner kliniklerine ilişkin beklentileri. *İstanbul Üniversitesi Vet. Fak. Dergisi*, 40(2), 168-175
- Demirci EÖ., Özmen S., Öztöp DB., Özdemir Ç., ve Uytun MÇ. (2014). Çocuk ve ergen cinsel istismar olgularında istismar ile ilişkili sosyo-demografik özelliklerin, ailesel değişkenlerin ve ruhsal bozuklukların değerlendirilmesi. *Adli Tıp Bülteni*; 19(3): 146-153.
- Doğruer N. (2019). Çocukluk çağı travma yaşantılarına sahip yetişkinlerde psikolojik dayanıklılık ve affetme. Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Doksat NG. ve Çiftçi AD. (2016). Bağlanma ve Yaşamdaki İzdüşümleri. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 25 (4): 489-501.
- Dorresteijn S, Gladwin TE, Eekhout I, Vermetten E ve Geuze E. (2018). Childhood trauma and the role of self-blame on psychological well-being after deployment in male veterans. *European Journal of Psychotraumatology*. 10 (1). <https://doi.org/10.1080/20008198.2018.1558705>
- Dube SR., Anda RF., Whitfield CL., Brown DW., Felitti VJ., Dong M. ve Giles WH. (2005). Long-term consequences of childhood sexual abuse by gender of victim. *American Journal of Preventive Medicine*, 28, 430-438. DOI:10.1016/j.amepre.2005.01. 015.
- Dursun OB. ve Güvenir T. (2010). Özbek, A. Çocuk ergen ruh sağlığında epidemiyolojik çalışmalar: yöntemsel bir bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*; 2(3). s.: 401-416
- Dursunkaya D. (2008). Duygusal örselenme ve ihmal. In: Çetin FÇ, Coşkun A, İşeri E, Miral S, Motavallı N, Pehlivan Türk B (eds). *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı*. Hekimler Yayın Birliği, Ankara, s, 478-487.
- Erden S. (2018). *Bağlanma ve Bağlanma Bozuklukları*. Güngör Aytar A., Hedef CS Basın Yayın, Ankara. s.:66-87.
- Erişir RM. ve Erişir D. (2018). Yeni medya ve çocuk: Instagram özelinde “Sharenting” örneği. *Yeni Medya Dergisi*, 2018, 4: 50-64.
- Erlanger ACE. ve Tsytsarev SV. (2012). The relationship between empathy and personality in undergraduate student’s attitudes toward nonhuman animals, *Society&Animals*, 20 (1), 21-38, DOI: 10.1163/156853012X614341
- Erten Ö., Öztürk Y. ve Yılmaz O. (2019). Türkiye’de pet hayvan sahiplerinin sosyo-demografik yapıları ve pet hayvancılığına bakışları; Alanya-Mardin örneği. *MAE Vet Fak Derg*. 2019;4(2) 76-83
- Feeney JA. ve Noller, P. (1990). Attachment style as a predictor of adult romantic relationships. *Journal of personality and Social Psychology*, 58(2), 281.
- Finka LR, Farnworth WJ ve Mills S. (2019). Owner personality and the wellbeing of their cats share parallels with the parent-child relationship. *Plos One* 14(2): e0211862. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0211862>
- Finkelhor D., Ormrod R., Turner H., ve Hamby SL. (2005). The victimization of children and youth: A comprehensive, national survey. *Child Maltreatment*, 10(1), 5-25.
- Flynn CP. (1999). Exploring the Link between Corporal Punishment and Children's Cruelty to Animals.

- Foy DW., Eriksson CD., Trice GA. (2001). Introduction to group interventions for trauma survivors. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 5, 246–251. doi:10.1037/1089-2699.5.4.246
- Fraley RC. (2002). Attachment stability from infancy to adulthood: Metaanalysis and dynamic modeling developmental mechanisms. *Personality and Social Psychology Review*. 6 (2), 123-151
- Fraley RC., Roisman GI., ve Haltigan JD. (2013). The legacy of early experiences in development: Formalizing alternative models of how early experiences are carried forward over time. *Developmental Psychology*, 49(1), 109.
- Gallo LC., ve Smith, TW. (2001). Attachment style in marriage: Adjustment and responses to interaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 18(2), 263–289.
- Gamzeli A ve Kahraman S. (2018). *Yetişkinlerde çocukluk çağı ruhsal travmaları belirtilerinin psikolojik sağlamlığa etkisi*. III. Uluslararası Al-Farabi Sosyal Bilimler Kongresi. Tam Metin Kitabı. S.: 882-892. Ankara.
- Gay J. (1981). A Conceptual Framework Of Bonding. *Journal Of Obstetric, Gynecologic, ve Neonatal Nursing*, 10(6), 440-444.
- Geller KS. (2005). Quantifying the power of pets: The development of an assessment device to measure the attachment between humans and companion animals. *Department of Human Development*. Virginia Polytechnic Institute and State University.
- Gökkaya F. ve Nacar EH. (2019). Bağlanma ve maternal bağlanma konusunda bir derleme. *Kıbrıs Türk Psikiyatri Dergisi*. 1 (1). 50-56
- Gölge ZB., Hamzaoglu N. ve Türk, B. (2012). Sağlık çalışanlarının çocuk istismarı ve ihmali konusundaki farkındalık düzeylerinin ölçülmesi. *Adli Tıp Dergisi* 2012; 26 (2). s.: 86-96
- Guthrie MF., Marshall PH, Hendrick SS., Hendrick C. ve Logue E. (2018). Human love styles and attitudes toward pets. *Anthrozoös*, 31(1), 41-60. DOI: 10.1080/08927936.2018.1406200
- Güner Şİ., Güner S. ve Şahan MH. (2010). Çocuklarda Sosyal ve Medikal Bir Problem: İstismar. *Van Tıp Dergisi*, 17(3): 108-113.
- Güneş, A., (2014). *Güvenli Bağlanma*. 19. Baskı. Timaş Yayınları. 1. Bölüm. s.:15-71
- Gündoğdu EK. (2020). Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk ihmali ve istismarına yönelik farkındalık düzeylerinin belirlenmesi (Bitlis il örneği). Üsküdar Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı. İstanbul.
- Hart SN., Brassard MR., ve Binggeli NJ. (2002). Psychological maltreatment. In: Myers JE, Berliner L, Briere J, et al, editors. The APSAC handbook on child maltreatment. 2nd edition. *Thousand Oaks (CA): Sage Publications..* p. 79– 104.
- Hart H., ve Rubia K. (2012). Neuroimaging of child abuse: a critical review. *Frontiers in Human Neuroscience*, 6(52), 1-24.
- Haskaya AS. (2019). Türkiye’de yaşayan evcil hayvan sahiplerinin bütüncül psikoterapi perspektifinden analizi. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*. 2 (3), s.: 131-153
- Hazan C. ve Shaver PR. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511.
- Hazan C. Ve Shaver PR. (1990). Love and work: An attachment-theoretical perspective. *Journal of*

- Hazan C. ve Shaver, PR. (1994). Bağlanma (Yakın İlişkiler İle İlgili Araştırmalar İçin Bir Çerçeve) (Çeviren: Ali Dönmez), *Psychological Inquiry*, 5(1), 1-2
- Hawkins RD ve Williams JM. (2017). Childhood attachment to pets: Associations between pet attachment, attitudes to animals, compassion and humane behaviour. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 14, 490; DOI:10.3390/ijerph14050490
- Helms TD ve Bain MJ. (2009). Evaluation of owner attachment to dogs on the basis of whether owners are legally considered guardians of their pets. Students training in Advanced Research Program. *School of Veterinary Medicine*. University of California. Davis.
- Helvacı Çelik FG. ve Hocaoğlu Ç. (2018). Çocukluk çağı travmaları: Bir gözden geçirme. *Sakarya Tıp Dergisi*; 8 (4): 695-711
- Henderson BB., Hensley D. ve Tallichet SE. (2011). Childhood Animal cruelty methods and their link to adult interpersonal violence, *Journal of Interpersonal Violence*, 1-17, DOI: 10.1177/0886260510383038
- Henry BC. (2006). Empathy, home environment, and attitudes toward animals in relation to animal abuse, A multidisciplinary journal of the interactions of people and animals, *Anthrozoös* 19 (1), 17-34, DOI:10.2752/089279306785593847
- Herman J. (2015). *Travma ve İyileşme/Şiddetin Sonuçları Ev İçi İstismardan Siyasi Teröre*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Hoca Nacar E. ve Gökçaya F. (2019). Bağlama ve maternal bağlanma konusunda bir derleme. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve psikoloji Dergisi*. 1 (1), 49-56. DOI: 10.35365/ctjpp.19.1.06
- Howard MS. ve Medway FJ: (2004). Adolescents attachment and coping with stress. *Psychology in the schools*. 41 (3). 391-402
- Howe FL. (1995). Companion animal attachment its influence upon the emotional well-being of elders living in the community. Yayımlanmamış doktora tezi. University of Washington, Washington.
- Hudson NW ve Fraley RC. (2016). Adult attachment and perceptions of closeness. *Personal relationships*. 24 (1). 17-26
- Irmak T. (2008). Çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ve dayanıklılıkla ilişkili faktörler. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Doktora Tezi. İzmir.
- İncazlı SB, Özer S ve Yıldırım Y. (2016). Rehabilitasyon hemşireliğinde hayvan destekli uygulamalar. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*. 5 (2). 88-93
- Johnson TP., Garrity TF. ve Stallones L. (1992). Psychometric evaluation of the Lexington Attachment to Pets Scale (LAPS). *Anthrozoös*, 5(3), 160-175.
- Kaptan D. (2017). Trabzon İl Merkezindeki Pediatri Kliniklerinde Çalışan Hekim ve Hemşirelerin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusundaki Bilgi ve Farkındalık Düzeyleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Avrasya Üniversitesi. Trabzon.
- Kara B., Biçer Ü. ve Gökalp AS. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*; 47: 140-151.
- Karameşe H. (2014). Lexington evcil hayvanlara bağlanma ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması, Türkçe formun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Karasar N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları. s.: 107-119

- Karayağız Muslu G. ve Conk Z. (2011). Hayvan destekli uygulamalar ve çocuklarda kullanımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Dergisi*; 4 (2): 83-88.
- Kaya H., Bektaş M. (2019). Çalışan bireylerin evcil hayvanlara bağlanma nedenlerine ilişkin nitel bir çalışma. *Mediterranean Journal of Humanities*. s.: 401-417 DOI: 10.12114/MJH.2019.498
- Kellert SR., Felthous AR. (1985). Childhood Cruelty to Animals among Criminals and Non-criminals. *Human Relations*, 38, 1113-1129. doi: org/10.1177/001872678503801202
- Kınay Gündoğdu, E. (2020). Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk ihmali ve istismarına yönelik farkındalık düzeylerinin belirlenmesi (bitlis il örneği). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı Çocuk Gelişimi Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi
- Kırman T, ve Atak H. (2020). Yetişkinliğe geçiş döneminde yabancılaşma: Çocukluk çağı ruhsal travmaları ve eylemliliğin yordayıcılığı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Cilt:13 Sayı:71 s.: 71
- Kirkpatrick LA. ve Davis KE. (1994). Attachment style, gender, and relationship stability: A longitudinal analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66 (3), 502.
- Kocadayı S, ve Erbiçer ES. (2020). Çocukluk çağı travmaları ile iyileşme arasındaki ilişkide kolektivist başa çıkma stillerinin aracı rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Advance online publication. DOI: 10.16986/HUJE.2020062741
- Koçak ZB. (2020). Çocuk Gelişiminde Bağlanmanın Önemi. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı Çocuk Gelişimi Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Koyun BD. (2016). Evcil hayvanlara bağlanma ile ağaç ve çevre tutumu arasındaki ilişki. İstanbul Esenyurt Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Psikoloji Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Kozcu Ş. (1989). Çocuk istismarı ve ihmali. Ege Üniversitesi. *Psikoloji Seminer*, 6 (7), s.:63-76.
- Kurt SL. (2016). Çocuk haklarına ilişkin temel uluslararası belgeler ve Türkiye uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*; 16 (1): 99-127
- Kurdek LA. (2008). Pet dogs as attachment figures. *Journal of Social and Personal Relationships*, 25(2), 247-266.
- Kurdek LA. (2009). Yetişkin sahipleri için ek figür olarak evcil köpekler. *Aile Psikolojisi Dergisi*, 23 (4), 439-446. DOI: 10.1037 / a0014979
- Kütük MÖ. ve Bilaç Ö. (2017). Çocuklarda ve Adölesanlarda Duygusal İstismar ve İhmal. *Türkiye Klinikleri J Child Psychiatry-Special Topics*, 3 (3), 181-187.
- Kwong MJ. (2008). Not just a dog: An attachment theory perspective on relationships with assistance dogs., Simon Fraser University, Yayınlanmamış doktora tezi. Burnaby, BC, Canada.
- Linzdey G., Thampson RF. ve Spring B. (1989). Gelişim Psikolojisi: Kuramlar, Yöntemler ve Yaşamın İlk Yılları. (Çeviren: Figen Çök). *Development Psychology: Theory, Methods and Early Life*. New York: Worth Publishers.
- Lobar SL. ve Phillips S. (1992). A Clinical Assessment Strategy For Maternal Acquaintance-Attachment Behaviors. *Issues In Comprehensive Pediatric Nursing*, 15(4): 249-259.
- Lorenz K. (1935). Der kumpan in der umwelt des vogels. *Journal für Ornithologie*, 83(2): s.:137-213.

- Main M., ve Solomon J. (1986). Discovery of an Insecure-Disorganized/Disoriented Attachment Pattern. *In: Affective Development in Infancy*, Ed.: Brazelton T. B., Yogman M.W., Ablex Publishing, New York. p. 95–124.
- McEven FS., Moffitt TE. ve Arseneault L. (2014). Is childhood cruelty to animals a marker for physical maltreatment in a prospective cohort study of children? *Child Abuse & Neglect*, 38 (3), 533-543, doi:10.1016/j.chiabu.2013.10.016
- Mikulincer M., Florian V., Cowan PA. ve Cowan, CP. (2002). Attachment security in couple relationships: A systemic model and its implications for family dynamics. *Family process*, 41(3), 405–434.
- Mikulincer M. ve Shaver PR. (2007). Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change. *Guilford Press*.
- Moran PM., Bifulco A., Ball C., Jacobs C. ve Benaim K. (2002). Exploring psychological abuse in childhood: I. Developing a new interview scale. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 66(3), 213.
- Morris CG. (2002). *Psikolojiyi Anlamak (Psikolojiye Giriş)*. (Çev. Ayaşık HB, Sayıl M) Türk Psikologlar Derneği Yayınları. Ankara.
- Morsünbül Ü. ve Cok, F. (2011). Attachment and related variables. *Psikiyatride Guncel Yaklasimler*, 3(3), 553–570.
- Mwakanyamale AA ve Yizhen Y. (2019). Psychological maltreatment and its relationship with self-esteem and psychological stress among adolescents in Tanzania: a community based, cross-sectional study. *BMC Psychiatry* 19:176 <https://doi.org/10.1186/s12888-019-2139-y>
- Oral S. (2019). Çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. İstanbul Aydın Üniversitesi. Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Örsel S., Karadağ H., Kahiloğulları AK. ve Aktaş EA. (2011). Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12(2), 130- 136.
- Örsün E. (2019). Bireylerin demografik özellikleri ile bağlanma yönelimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Önal SÇ., Celbiş O., Özdemir B. ve Özdemir MY. (2013). Çocuk istismarı. *Türk Nöroşirürji Dergisi*; 23:124- 127.
- Özen Y. (2017). Psikolojik travmanın insanlık kadar eski tarihi. *The Journal of Social Science*. 1 (2), 104-117. DOI: 10.30520/tjsosci.350160
- Öztürk S. (2007). Çocuklarda Duygusal İstismar. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Elazığ.
- Öztürk P. (2020). Evcil hayvan sahiplerinin affedicilik düzeyi ve genel sağlık durumlarının değerlendirilmesi. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Hemşirelik Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak.
- Paivio SC ve McCulloch CR. (2004). Alexithymia as a mediator between childhood trauma and self-injurious behaviors. *Elsevier. Child Abuse & Neglect*. 28:(3) s.: 339-354 <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2003.11.018>

- Papalia DE., Olds SW. ve Feldman RD. (2004). A Child's World. New York: *The McGraw-Hill Companies*.
- Parish-Plass N. (2008). Animal-assisted therapy with children suffering from insecure attachment due to abuse and neglect: A method to lower the risk of intergenerational transmission of abuse? *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 13(1), 7–30. doi:10.1177/1359104507086338
- Paslı F. (2009). Örselenme Kuşkusuyla Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezi Tarafından Bildirimleri Yapılan Çocukların Adli ve Sosyal Süreçlerinin İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi: Ankara.
- Pelcovitz D., Kaplan S. ve Goldenberg B. (1994). Post-traumatic stres disorder in physically abuse adolescents. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*; 33: 305-312.
- Pizarro RA. ve Billick SB. (1999). Current issues in child abuse. *Curr Opin Pediatr*; 12: 665- 668.
- Polat O. (2007). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 1 Tanımlar* (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Polat O. (2007). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 2 Önleme ve Rehabilitasyon* (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Polat O. (2018). Türkiye’de Çocuk İstismarı Raporu-2. Basın Özeti.
- Prato-Previde E., Custance DM., Spiezio C. ve Sabatini F. (2003). Is the dog– human relationship an attachment bond? An observational study using Ainsworth’s strange situation. *Behaviour*, 140, 225-254.
- Roisman GI., Madsen SD., Hennighausen KH., Sroufe LA. ve Collins AW. (2001). The coherence of dyadic behavior across parent–child and romantic relationships as mediated by the internalized representation of experience. *Attachment & Human Development*, 3(2), 156–172. doi: 10.1080 / 14616730126483.
- Roux MC ve Wright S. (2020). The relationship between pet attachment, life satisfaction and perceived stress: result from a South African online survey. *Anthrozoös*. Cilt:33 Sayı:3 s.: 371-385
- Ruppert F. (2011). Travma, Bağlanma ve Aile Konstelasyonları. 3. Baskı. Kaknüs Yayınları.
- Ruvolo AP., Fabin LA. ve Ruvolo CM. (2001). Relationship experiences and change in attachment characteristics of young adults: The role of relationship breakups and conflict avoidance. *Personal Relationships*. 8 (3), 265-281
- Rynearson, E. K. (1978). Humans and pets and attachment. *The British Journal of Psychiatry*, 133, 550-555.
- Sarı, E. (2019, 23 Kasım). “Kapitalizmin yeni durağı; evcil hayvanlar”. Günlük İktisadi ve Ticari Haberler Gazetesi. Erişim adresi <http://www.ticarihayat.com.tr/yazar/KAPITALIZMIN-YENI-DURAGI-EVCIL-HAYVANLAR/2618/#:~:text=%C3%9Cikemizde%20de%20evcil%20hayvan%20sahiplenenlerin,kedi%2C%201.2%20milyon%20k%C3%B6pek%20besleniyor>.
- Sarı HY., Ardahan E. ve Öztürnacı BÖ. (2016). Çocuk ihmal ve istismarına ilişkin son 10 yılda yapılan sistematik derlemeler. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 15: 501-511.
- Sarıal Kubilay GS. (2019). Pet hayvanı sahiplerinin hayvan refahına ilişkin algı ve tutumu üzerine bir araştırma. Afyon Kocatepe Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Zootekni Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.
- Saylık FZ. ve Gezici-Yalçın M., (2018). Otoriter veya Demokratik Ebeveyn Tutumunun ve Ebeveyne Bağlanma Biçiminin Suçluluk ve Utanç Duygularına Etkisinin Yarı-Deneysel Yöntemle İncelenmesi. Psikoloji Çalışmaları - *Studies in Psychology*, 38 (2): 95-127.

- Schaffer CB. (2009). Human- animal bond considerations during disasters, (s. 1-8). Tuskegee University. [http://www.integratedtrainingsummit.org/presentations/2009/main_training_summit/47 - human-animal bond considerations during disasters - schaffer_caroline.pdf](http://www.integratedtrainingsummit.org/presentations/2009/main_training_summit/47-human-animal_bond_considerations_during_disasters-schaffer_caroline.pdf)
- Scrandis DA. ve Watt M. (2014). Child sexual abuse in boys: implications for primary care. *The Journal for Nurse Practitioners*; 10 (9): 706-713.
- Sener MT., Anci Y. ve Dursun OB. (2014). Significance of healthy family structure in preventing child sexual abuse: Aprospective controlled study. *Medicine Science International Medical Journal*, 3 (1):1046-1053.
- Serin H. (2019). Sosyal medyada çocuk hakları ihlalleri: Ebeveynler ve öğretmenler farkında mı? *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20: 1-27.
- Serpell JA. (2010). *Animal-assisted interventions in historical perspective*, "Fine AH (eds) Handbook on animal assisted therapy: theoretical foundations and guidelines for practice, 3. Baskı kitabında", s.17– 32 Academic Press, New York.
- Seven S. (2006). Altı yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Shaver P., Hazan C. ve Bradshaw D. (1988). Love as attachment. Simpson, J. A. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59 (5), 971.
- Shaver P. ve Mikulincer M. (2004). Attachment Theory And Research: Resurrection Of The Psychodynamic Approach To Personality. *J Res Pers*, 39: 22-45.
- Shawi AFA, Sarhan YT, Altaha MA. (2019). Adverse childhood experiences and their relationship to gender and depression among young adults in Iraq: a cross-sectional study. *BMC Public Health* 19: 1687 <https://doi.org/10.1186/s12889-019-7957-9>
- Shipman KL., Schneider R., Fitzgerald M.M., Sims C., Swisher L. ve Esward A. (2007). Maternal emotion socialization in maltreating and non-maltreating families: Implications for children's emotion regulation. *Social Development* 16: 268-285.
- Shore ER, Douglas DK ve Riler ML. (2010). What's in it for the companion animal? Pet attachment and College students behaviors toward pets. *Journal of Applied Animal Welfare Science*. 8 (1). 1-11
- Smolkovic I, Fajfar M ve Mlinaric V. (2012). Attachment to pets and interpersonal relationships. Research Gate. *Journal of european Psychology Students*. Vol 3. DOI: 10.5334/jeps.ao <https://www.researchgate.net/publication/286703203>
- Soygüt G. (2004). Bir düzeltici bağlanma ilişkisi olarak psikoterapi: Psikoterapi süreçlerinde bağlanma ve terapötik ittifak. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13 (7), 63-77, s.72.
- Soylu N., Pılan BS., Ayaz M. ve Sönmez, S.(2012). Study of factors affecting mental health in sexually abused children and adolescent. *Anatolian Journal of Psychiatry*; 13 (4): 292-298.
- Soysal AŞ., Bodur Ş., İşeri E. ve Şenol S., (2005). Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakış. *Klinik Psikiyatri*; 8: 88-99.
- Sroufe LA., Carlson EA., Levy AK. ve Egeland B. (1999). Implications of attachment theory for developmental psychopathology. *Development and Psychopathology*, 11 (1), 1–13.
- Strasburger VC., Jordan AB. ve Donnerstein E. (2010). Health effects of media on children and adolescents. *Pediatrics*, 125 (4) 756-767.
- Şimşek S. (2010). Ergenlik Davranış Problemlerinin Anne-Babadan ve Öğretmenlerden Algılanan Duygusal İstismar Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsü. Adana.

Şimşek Ş., Fettahoğlu EÇ. ve Özatalay E. (2011). Cinsel istismara uğramış çocuklarda ve ebeveynlerinde travma sonrası stres bozukluğu. *Dicle Tıp Dergisi*; 38 (3), 318-324

Taner Y. ve Gökler B. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi* 35: 82-86.

Tang TW, Chen CC ve Chou JC. (2013). Understanding pet attachment and happiness linkages: The mediating role of leisure coping. *IEEE Computer Society*. 978-0-7695-4992-7/13.
DOI: 10.1109/CISIS.2013.141

Taşçı Aİ. (2017). *Cinsiyet eğitimi*. İstanbul: Betim Kitaplığı. s.:106

Taylor JL. (2009). The transition out of high school and into adulthood for individuals with autism and for their families. *Elsevier*. Cilt 38, s.: 1–32.

Through Life: A Handbook for Clinicians, 373-402. Oxford: Blackwell.

TOÇEV (Tüvana Okuma İstekli Çocuk Eğitim Vakfı). (2019). Türkiye'deki Risk Altındaki Çocuklar Raporu. İstanbul.

Topal J., Miklosi A., Csanyi V. ve Doka A. (1998). Attachment behavior in dogs (*Canis familiaris*): A new application of Ainsworth's (1969) strange situation test. *Journal of Comparative Psychology*, 112 (3), 219–229.

TÜİK (2017). Türkiye İstatistik Kurumu. Ankara.

TÜİK (2019). İstatistiklerle Çocuk 2018. Türkiye İstatistik Kurumu. Ankara.

Türkmen RM. (2019). Ebeveynlerin engelli çocuklarını istismar ve ihmal etme durumları ile etkileyen faktörler. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması. (2010). Erişim Tarihi: 25.01.2021
<https://www.unicef.org/turkey/raporlar/t%C3%BCrkiyede-%C3%A7ocuk-istismari-ve-aile-i%C3%A7i-%C5%9Fiddet-ara%C5%9Firmasi-%C3%B6zet-raporu-2010https://www.unicef.org/turkey/raporlar/t%C3%BCrkiyede-%C3%A7ocuk-istismari-ve-aile-i%C3%A7i-%C5%9Fiddet-ara%C5%9Firmasi-%C3%B6zet-raporu-2010>

UNICEF. (2010). Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması. Özet Raporu.

UNICEF. (2015). Toward a world free from Violence: Global survey on violence against children, Office of the Special Representative of the Secretary General on Violence Against Children.

UNICEF. (2017). A Familiar Face: Violence in the lives of children and adolescents, United Nations Children's Fund

Ural O., Güven G., Sezer T., Azkeskin K. ve Yılmaz E., (2015). Okul öncesi dönemdeki çocukların bağlanma biçimleri ile sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi* , vol.1, 589-598.

Uslu G. (2019). Çocuk ihmal ve istismarı alanında çalışan profesyonellerin sunulan hizmetlere ilişkin değerlendirmeleri. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi

Ünlü F. (2015). Ebeveyni boşanmış bireylerde benlik saygısı, yalnızlık ve bağlanma stilleri arasındaki

- ilişkinin incelenmesi. Haliç Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Psikoloji Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.
- Voith VL. (1985). Attachment of people to companion animals. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*, 15(2), 289-295.
- Volling BL. ve Elins JL. (1998). Family relationships and children's emotional adjustment as correlates of maternal and paternal differential treatment: A replication with toddlers and preschool siblings. *Child Development*. 69 (6), 1640-1656.
- Yanardağ U. (2020). Hayvan ve insan arasındaki bağ temelli sosyal çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(2), 743-763.
- Yaşar M. (2015). "Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları" (Ed. Z F . Temel). Ankara: (363-404), 3, Baskı. Anı Yayıncılık.
- Yaşar ZF. ve Akduman GG. (2007). Çocuk ihmali-istismarı ve adli dış hekimliği. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni Dergisi*, 6: 389-394.
- Yenidünya A. (2017). Çocukluk çağı travmatik yaşantıları ile risk ve koruyucu faktörlerin, genç yetişkinlikteki yalnızlık stilleri ile ilişkisi. Maltepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Psikoloji Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Yıldız K. (2020). Çocukluk çağı travmaları ile mükemmeliyetçilik, ortoretrik belirtiler ve yeme tutumu arasındaki ilişki. Işık Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul
- Yıldız M. (2012). Bağlanma Kuramı Açısından Yaşlılık Dönemine Genel Bir Bakış. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36 (1): 1-30.
- Yılmaz C. ve Ersoy N. (2014). Kronik ve kritik hasta ile hayvan etkileşimi. *Lokman Hekim Journal*. 5: 34- 35.
- Yöyen EG. (2016). Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Benlik Saygısı ve Çocukluk Çağı Travması. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 6 (2), s.65-78.
- Yöyen EG. (2017). Çocukluk çağı travması ve benlik saygısı. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1). S.: 267-282
- Yurtsever M. (2009). Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve anne babaların çocuk haklarına yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İlköğretim Ana Bilim Dalı-Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı. Doktora Tezi.
- Yüksel H. ve Yüksel M. (2014). Çocuk İhmali ve İstismarı Bağlamında Türkiye'de Çocuk Gelinler Gerçeği . *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 1-24
- Yüksel Z. ve Öncü B. (2016). Geçmişte kurum bakımında kalmış bireylerin kurum bakımı deneyimlerine ilişkin özellikleri ve bağlanma biçimlerinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 27 (2). 63-77
- Volling BL., Notaro PC. ve Larsen JJ. (1998). Adult attachment styles: Relations with emotional well-being, marriage, and parenting. *Family Relations*, 355-367.
- Zilcha-Mano S., Mikulincer M. ve Shaver PR. (2011). An attachment perspective on human-pet relationships: Conceptualization and assessment of pet attachment orientations. *Journal of Research in Personality*, 45, 345-357.
- Waikamp V ve Serralta FB. (2018). Repercussions of trauma in childhood in psychopathology of adult life. *Ciencias Psicologicas* Cilt:12 Sayı:1 s.: 137-144. DOI: 10.22235/cp.v12il.1603

- Walsh F. (2009). Human-animal bonds II: The role of pets in family systems and family therapy. *Family Process*. 48 (4), 481-499
- Wells DL. (2007). Domestic dogs and human health: An overview. *British Journal of Health Psychology*, 12, 145-1256.
- Whitefield CL., Anda RF., Dube SR. ve Felitti VJ. (2003). Violent childhood experience and the risk of intimate partner violence in adults: Assessment in a large health maintenance organization. *J Interpers Violence* 2003;18(2):166-185
- Wilson EO. (1984). *Biophilia*. Harvard University Press. ISBN 0-674-07442-4.
- Wolfe DA., Scott K., Wekerle C. Ve Straatman AL. (2001). Child maltreatment: risk of adjustment problems and dating violence in adolescence. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 40:282-9.
- World Health Organization. Child Maltreatment. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/>.
Erişim Tarihi: 15.01.2021
- Wu CSA., Wong RSM. ve Chu WH. (2018). The association of pet ownership and attachment with perceived stress among Chinese adults. *Anthrozoös*. 31:5, s: 577-586
DOI: 10.1080/08927936.2018.1505269

EKLER

EK 1. Kişisel Bilgi Formu

1.Cinsiyetiniz: ( ) Kadın ( ) Erkek

2.Yaşınız: ( ) 18-23 yaş ( ) 24-29 yaş ( ) 30- 35 yaş ( ) 36- 41 yaş ( ) 42-47 yaş ( ) 48 yaş ve üstü

3.Medeni durumunuz? ( ) Bekar ( ) Evli ( ) Diğer (Belirtiniz)

4.Sosyo-ekonomik düzeyinizi nasıl tanımlarsınız?

( ) Alt ( ) Alt-orta ( ) Orta ( ) Üst-orta ( ) Üst

5.Ortalama yakın arkadaşlarınızın sayısı:

( ) 0 ( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ve üstü

6.Öğrenim düzeyiniz; ( ) İlköğretim ve altı ( ) Lise ( ) Lisans ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora

7.Annenizin öğrenim düzeyi; ( ) İlköğretim ve altı ( ) Lise ( ) Lisans ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora

8.Annenizin Mesleği; ( ) Memur ( ) İşçi ( ) Serbest Meslek ( ) Emekli ( ) Çalışmıyor ( ) Diğer

9.Babanızın öğrenim düzeyi; ( ) İlköğretim ( ) Lise ( ) Lisans ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora

10.Babanızın Mesleği;( ) Memur ( ) İşçi ( ) Serbest Meslek ( ) Emekli ( ) Çalışmıyor ( ) Diğer

11.Beslediğiniz evcil hayvan sayısı; .....

12.Evcil hayvanınızı nasıl sahiplendiniz?

( ) Sokaktan bulup sahiplendim

( ) Barınaktan sahiplendim

( ) Tanıdıklarımından aldım

( ) Ücret karşılığı petshoptan aldım

13.İlk evcil hayvanınıza kaç yaşında sahip oldunuz?

( ) 0-5 ( ) 6-10 ( ) 11-15 ( ) 16- 20 ( ) 21ve üstü

14. Beslemekte olduğunuz evcil hayvanlar hangisidir/ hangileridir? (Birden çok seçenek işaretlenebilir)

( ) Kedi

( ) Balık

( ) Köpek

( ) Kaplumbağa

( ) Kuş

( ) Hamster

Tavşan

Diğer

15. Beslemekte olduğunuz evcil hayvanı kaç yıldır besliyorsunuz?

0-1 2 -4 5-7 7 ve üstü

16. Beslemekte olduğunuz evcil hayvanın bakımından kim sorumluydu/sorumludur?

Ana sorumluyum

Ortak bakıyoruz

Genellikle diğerleri ilgilenmekte

17. Beslemekte olduğunuz evcil hayvan evin hangi bölümünde yaşadığı yaşıyor?

Bahçe Bir oda Ev Balkon Diğer

18. Evcil hayvan beslemeye başlamanızdaki etken nedir?

Kendi isteğim

Çocuğumun isteği

Sevdiğim bir insanı kaybetmem

Hediye edildiği için

Yakınlarımdan uzakta oluşum

Diğer

Ek 2. Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği

Açıklama: En sevdiğiniz evcil hayvanınız hakkındaki kısa ifadelere katılıp katılmadığınız lütfen belirtiniz. Her bir ifade için tamamen katılıyorum, biraz katılıyorum, biraz katılmıyorum ve tamamen katılmıyorum seçeneklerinden birini seçiniz. Cevap vermeyi reddedebilirsiniz.	Tamamen katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1.Evcil hayvanım benim için herhangi bir arkadaşımın daha değerlidir.	0	1	2	3
2.Evcil hayvanımla sırlarımı sıklıkla paylaşıyorum.	0	1	2	3
3.Evcil hayvanlar, aile üyeleriyle aynı hak ve ayrıcalıklara sahip olmalıdır.	0	1	2	3
4.Evcil hayvanımın en iyi arkadaşım olduğuna inanıyorum.	0	1	2	3
5.İnsanlara karşı duygularım, onların evcil hayvanıma davranışlarından etkilenir.	0	1	2	3
6.Evcil hayvanımı seviyorum çünkü o bana hayatımdaki insanların çoğundan daha sadıktır	0	1	2	3
7.Evcil hayvanımın resimlerini başka insanlara göstermekten zevk alırım.	0	1	2	3
8.Bence evcil hayvanım sadece bir hayvandır.	0	1	2	3
9.Evcil hayvanımı seviyorum çünkü o beni asla yargılamaz.	0	1	2	3
10.Evcil hayvanım, kendimi ne zaman kötü hissettiğimi anlar.	0	1	2	3
11.Sık sık evcil hayvanım hakkında diğer insanlarla konuşurum.	0	1	2	3
12.Evcil hayvanım beni anlar.	0	1	2	3
13.Evcil hayvanımı sevmemin sağlıklı kalmama yardım ettiğine inanırım.	0	1	2	3
14.Evcil hayvanlar da insanlar kadar saygıyı hak ediyor.	0	1	2	3
15.Evcil hayvanımla çok yakın bir ilişkimiz var.	0	1	2	3
16.Evcil hayvanıma iyi bakabilmek için hemen hemen her şeyi yaparım.	0	1	2	3
17.Evcil hayvanımla sık sık oynarım.	0	1	2	3
18.Evcil hayvanımı mükemmel bir dost olarak görüyorum.	0	1	2	3
19.Evcil hayvanım beni mutlu eder.	0	1	2	3
20.Evcil hayvanımın ailemin bir parçası olduğunu hissediyorum.	0	1	2	3
21.Evcil hayvanıma çok bağlı değilim.	0	1	2	3
22.Evcil bir hayvana sahip olmak mutluluğuma mutluluk katar	0	1	2	3
23.Evcil hayvanımı bir arkadaş olarak görüyorum.	0	1	2	3

Ek 3. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği / Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Türkçe Versiyon

Her bir madde için aşağıdaki seçeneklerden birini işaretleyiniz:

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

Çocukluğumda ya da ergenliğimde...

1)Yeterli yemeğim olurdu.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

2) Gündelik bakım ve güvenliğim sağlanıyordu.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

3) Anne ya da babam kendilerine layık olmadığını ifade ederlerdi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

4) Fiziksel ihtiyaçlarım tam olarak karşılanırdı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

5) Ailemde sorunlarımı paylaşabileceğim biri vardı

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

6) Üst baş açıısından bakımsızdım.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

7) Sevildiğimi hissediyordum.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

8) Anne ya da babam kendimden utanmama neden olurdu.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

9) Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

10) Ailemde değiştirmek istediğim şeyler vardı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

11) Ailemdelikiler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

12)Kayış, sopa, kordon ya da başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

13) Anne ya da babam fikirlerimi önemserdi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

14) Ailemdelikler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

15) Fiziksel bakımdan hırpalanmış olduğuma inanıyorum.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

16) Çocukluğum mükemmeldi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

17) Bana o kadar kötü vuruluyor ya da dövülüyordum ki öğretmen, komşu ya da bir doktorun bunu fark ettiği oluyordu.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

18)Ailemde birisi benden nefret ederdi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

19)Ailemdelikler kendilerini birbirlerine yakın hissederlerdi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

20) Biri bana cinsel amaçla dokunmaya ya da kendisine dokundurtmaya çalıştı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

21) Kendisi ile cinsel ilişki kurmadığım takdirde bana zarar vermekle tehdit eden biri vardı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

22) Benim ailem dünyanın en iyisiydi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

23) Birisi beni cinsel şeyler yapmaya ya da cinsel şeylere bakmaya zorladı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

24) Birisi bana cinsel tacizde bulundu.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

25) Ailemdelikler bana karşı suçlayıcıydı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

26) İhtiyacım olduğunda beni doktora götürececek birisi vardı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

27) Cinsel istismara uğradığımı kanıslındayım.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

28) Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

29) Ailemdediler yaşlıtlarımla ve arkadaşlarımla görüşmemi kısıtlardı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

30) Ailemdediler her şeyime karıştırdı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

31) Anne ve babam bir işi kendi başıma yapmama fırsat verirlerdi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

32)Ailemdediler rahat vermeyecek derecede peşimdeydiler.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

33)Anne ya da babam beni kontrol etmek için kişisel eşyalarımı benden habersiz karıştırdı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

Ek 4. Ölçek Kullanım İzinleri

Ek 5. Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 24.12.2020-E.44824

T.C.
SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ
Hamidiye Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı :E- 46418926-050.01.04
Konu : Araştırma Projesi Değerlendirme Raporu
(20/488)

Sayın Doç. Dr. Erhan ALABAY

Kurulumuza değerlendirilmek üzere sunulan, 20/488 kayıt numaralı "**Evcil Hayvan Besleyen Yetişkin Bireylerin ocukluk ağı Ruhsal Travmaları ile Evcil Hayvanlara Bağlanma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**" başlıklı proje önerisi kurulumuzun 11.12.2020 tarihli toplantısında değerlendirilmiş ve etik açıdan uygun bulunmuştur. İlgili kurul kararı Ek'te sunulmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Fatih GÜLTEKİN
Başkan

Ek:Kurul Kararı

Belge Doğrulama Kodu :*BE6P46V9N* Pin Kodu :44902

Belge Takip Adresi :
http://ebys.sbu.edu.tr/enVision/Validate_Doc.aspx?V=BE6P46V9N

Adres:Mekteb-i Tıbbiye-i şahane Kampüsü, Tıbbiye Cad. No:38
Selimiye

Bilgi için: Ayşe OKUTAN

Telefon:0216 346 36 38 Faks:0216 346 36 40

Unvanı: Mühendis

Elektronik ađ:http://sbu.edu.tr

Kep Adresi:sbu@hs01.kep.tr

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ
HAMİDİYE BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

Toplantı Tarihi : 11/12/2020

Toplantı Sayısı : 2020/27

Karar Sayısı : 27/15

Kurulumuza değerlendirilmek üzere sunulan, Doç. Dr. Erhan ALABAY'ın sorumlu araştırmacı ve Cemre ÖZYURT'un yardımcı araştırmacı olduğu 20/488 kayıt numaralı "*EvcilHayvan Besleyen Yetişkin Bireylerin ocukluk ağı Ruhsal Travmaları ile Evcil Hayvanlara Bağlanma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*" baŐlıklı proje önerisi kurulumuzun 11.12.2020 tarihli toplantısında deęerlendirilmiŐ ve etik açıdan uygun bulunmuştur.

Aslı Gibidir

e-imzalıdır

Prof. Dr. Fatih GÜLTEKİN
BaŐkan

Prof. Dr. Günseli GÜVEN POLAT
BaŐkan Yardımcısı

Prof. Dr. Kadriye ÖNEŐ
Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. Nesrin KARAMUSTAFALIOĞLU
Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. Mahfuz ELMATAŐ
Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. Hüseyin Avni BALCIOĞLU
Etik Kurul Üyesi

Doç.Dr. Papatya KELEŐ
Etik Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Arzu Kader HARMANCI SEREN
Etik Kurul Üyesi

Doç.Dr. Yasemin AYDIN KARTAL
Etik Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Faruk Berat AKEŐME
Etik Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Őukriye TÜRKOĞLU
Etik Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Banu BAYRAM
Etik Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Elif GÜLTEKİN
Etik Kurul Üyesi

13/12/2020 Mühendis

AyŐe OKUTAN

Evrakı Doğrulamak İçin : http://ebys.sbu.edu.tr/enVision/Validate_Doc.aspx?V=BEL546EP4

T.C.
SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ
HAMİDİYE BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURUL

